

de MENS EN ZIEN WARK C 't PEERD

Dr. A.H.G. Schaars en drs. H.J. Liefink

Erfgoedcentrum Achterhoek en Liemers

Woordenboek van de Achterhoekse en Liemerse Dialecten

WALD

WOORDENBOEK
VAN DE ACHTERHOEKSE EN LIEMERSE DIALECTEN

WALD

⌋ DE MENS EN ZIEN WARK - C

CIP-GEGEVENS KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK, DEN HAAG

Woordenboek

Woordenboek van de Achterhoekse en Liemerse dialecten :
WALD / onder auspiciën van de WALD-commissie: J.B. Berns
... [et al.]. - Doetinchem : Erfgoedcentrum Achterhoek en Liemers - III.
De mens en zien wark C - 't Peerd / A.H.G. Schaars en H.J. Lieftink
Met reg.
ISBN/EAN: 978-94-91913-50-1
NUGI 948
Trefw.: Gelderse dialecten ; woordenboeken.

Foto's omslag: Erfgoedcentrum Achterhoek en Liemers
Grafische verzorging: W. van Keulen
Omslag: Rinus Rabeling

WOORDENBOEK
VAN DE ACHTERHOEKSE EN LIEMERSE DIALECTEN

WALD

DE MENS EN ZIEN WARK - C

Dr. A.H.G. Schaars en drs. H.J. Liefertink

Utgave:
Erfgoedcentrum Achterhoek en Liemers
Doetinchem 2025

Eerder uut-ekommen:

Schaars, A.H.G. 𐌿𐌿 *De mens en zien huus*
Doetinchem - Staring Instituut - 1984

Schaars, A.H.G. 𐌿𐌺 *De mens en de wereld - A*
Doetinchem - Staring Instituut - 1987

Schaars, A.H.G. 𐌿𐌺 *De mens en de wereld - B*
Doetinchem - Staring Instituut - 1989

Schaars, A.H.G. 𐌿𐌾 *De mens - A*
Doetinchem - Staring Instituut - 1993

Schaars, A.H.G. 𐌿𐌾 *De mens - B*
Doetinchem - Staring Instituut - 1996

Schaars, A.H.G. 𐌿𐌾 *De mens - C*
Doetinchem - Staring Instituut - 2001

Schaars, A.H.G. 𐌿𐌾 *De mens - D*
Doetinchem - *Staring Instituut* - 2004

Schaars, A.H.G. 𐌿𐌺 *De mens en zien năösten - A*
Doetinchem - Staring Instituut - 2009

Schaars, A.H.G. 𐌿𐌺 *De mens en zien năösten - B*
Doetinchem - Staring Instituut - 2010

Schaars, A.H.G. 𐌿𐌾 *De mens en zien wark - A*
Doetinchem - Erfgoedcentrum Achterhoek en
Liemers / Mr. H.J. Steenbergenstichting - 2015

Schaars, A.H.G. 𐌿𐌺 *De mens en de wereld - C*
Doetinchem - Erfgoedcentrum Achterhoek en
Liemers / Mr. H.J. Steenbergenstichting - 2018

Schaars, A.H.G. 𐌿𐌾 *De mens en zien wark - B*
Doetinchem - Erfgoedcentrum Achterhoek en
Liemers / Mr. H.J. Steenbergenstichting - 2021

INLEIDING

De twaalf delen van 't WALD dee der tut noe too uut-ekommen bunt, hebt betrekking op de zg. algemene woordenschat: woorden en uitdrukkingen dee de leu gebruikt in 't dageleke laeven. Dat alles steet in de heufddelen *De mens en zien huus*, de twee delen van *De mens en de wereld*, de vier delen van *De mens* en de twee delen van *De mens en zien năösten*. Dat is ok 't geval met de delen *De mens en zien wark-A* en *-B* dee in resp. 2015 en 2021 uut-ekommen bunt. Ok doorin komt zaken an de orde woor heel völle leu met te maken hebt ('t huus schoonmaken, serviesgoed, bestek; eigendom, handel en geld).

't Nije deel *Het paard* is ok onderdeel van de Mens en zien wark, maor 't is ok 't eerste deel van 't WALD dat geet aoever vaktalen: de woorden en uitdrukkingen dee de leu gebruikt as ze bezeg bunt met eur beroep of ambacht.

De antwoorden dee in dit deel gebruikt bunt, hebt de metwarkers lange eleden op-eschreven, want de vraogenliesten bunt al in 1983 en 1984 verstuurd. Doordeur wordt de namen van de metwarkers hier neet eneumd: dee staot al in 't in 1984 uut-ekommen deel *De mens en zien huus*. Dat de bewarking van dit materiaal noe pas kloor is, kump umdat de WALD-commissie destieds veurrang egeven hef an de uutwarking van de vraogenliesten dee betrekking hebt op de algemene woordenschat.

De opzet en inrichting van dit deel slut weer himmaol an bie de veurege twaalf delen. De uitgebreide Nederlandstalege verantwoording doorvan steet in *De mens en zien huus* (blz. VII - XVI); de uitgebreide verantwoording in streektaal steet in *De mens en de wereld-A* (blz. V - XI). Korte aanvullingen doorop bunt te vinden in *De mens en de wereld-B* (blz. V), in *De mens-A* (blz. V), *De mens-B* (blz. V), *De mens-C* (blz. V), *De mens-D* (blz. V), in *De mens en zien năösten-A* (blz. V), *De mens en zien năösten-B* (blz. V), in *De mens en zien wark-A* (blz. V), in *De mens en de wereld-C* (blz. V) en in *De mens en zien wark-B* (blz. V).

Net as in alle veurgaonde delen bunt der ok noe weer twee registers op-enommen: 'n Alfabetisch register van Achterhoekse en Liemerse woorden (blz. 80) en 'n Alfabetisch register van Standaardnederlandse woorden (blz. 94). Dat tweede register gif de meugelekeheid um uitgaoende van 'n Standaardnederlands woord wat met de in dit deel behandelde woordenschat te maken hef, de woorden te vinden dee der in onze streektaal bie ansluut. Zo steet b.v. in dat register op blz. 95 't Standaardnederlandse woord 'hoofd (v.e. paard)', via de verwiezing achter dat woord (5) kom ie der in hoofdstuk 3 achter dat *kop* 'n name is dee völle gebrukeleker is as *heufd*.

Ok an dit deel hebt weer völle mensen met-ewarkt. Kee van Tuinen hef in samenwerking met Dirk Jan Eertink 't grootste deel van 't manuscript digitaal emaaft en Dirk Jan hef ok de beide Registers samen-esteld. Net zoas veurege keren hef Theo Strijker de kaartjes op de computer etekend, Rinus Rabeling 't umslag ontworpen en Wim van Keulen en Maarten Beernink de lay-out verzorgd. Woorden van dank veur al dee hulpe is zeker op zien plaatse!

Deutekem, april 2025

A.H.G.Schaars en H.J. Liefink

'T PEERD

HOOFDSTUK 1

ALGEMEEN

PEERD *paard*

- 01 PEERD: Gor, Alm, War, Wich, Vor, Loch, Bor, Gees, Haa, Eib, Lich, Aal, Win, Din, Gen, Voo, Meg, Ulf, Vars, Sin, Sil, Wesd, Zel, Doet, Wehl, Kep, Dre, Hen, Key, Ste, Baa, Bro, Tol, Does, Ang, Lat, Wesv, Did, Zed / Acht 1882 [Telge 2, 97] || Wilp, Bat, Haak.
- 02 PAERD: Aal, Bre, Wesv, Zev, Lob.
- 03 PERD: Pan'

● *Veur: Eef, Ruu, Zwi, Gees, Gels, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Net, Zev || Bat, Mar wordt an-egeven dat der ezegd wordt: pee-at.*

Pan 1988: Nao den oorlog ware der ien ons laand nog mar weinig paerd. Vanuut Canada wiere toen paerd, Canadeze, iengevoerd um dah tekort op te heffe [Telge 7, 26]. [CANADEES TREKPERD "Canadees trekpaard"].

Pan 1988: Zet de ras mar ien de wage; wi-j motte ekkes nor 't dörp en dan zien wi-j erder wer thuus. RAS "luxue trekpaard" [Telge 7, 113].

Vars 1985: In Nederland bunt tienduzenden tractors. Bedenk 's effen dat nog gin 60 jaar eleenn al dat wark deur mankracht of peerdekracht edaon wier [Telge 8, 260].

● *De metwarkers geeft, veural as 't geet um slechte eigenschappen, de volgende namen op:*

- 01 BOK: Loch, Gels, Bor, Rek, Bel, Voo, Gen, Kep, Wesd, Doet, Baa, Tol, Ang, Wesv, Sto, Pan || Wilp, Vre, Raes.

● *Met 't aspect "fors" wordt veural verbonden de namen:*

- 01 KNOL: Eef, Groen, Sil, Doet, Kep, Tol, Wesv, Zev, Sto, Pan.
- 02 KNOLLE: Eib, Vars, Sin / Win 1978 [Van Loo 1, 46].

● *In 'n enkel geval bunt op-egeven de algemene aanduidingen:*

- 01 DIER: Gees, Eib, Meg.
- 02 BEEST: Meg, Zed.

HENGST *hengst*

- 01 HENGST: Gor, Harf, Alm, War, Wich, Vor, Ruu, Loch, Haa, Gees, Nee, Eib, Groen, Lich, Aal, Bre, Win, Din, Gen, Voo, Meg, Net, Ulf, Vars, Sin, Sil, Wesd, Zel, Doet, Kep, Dre, Ste, Baa, Does, Ang, Lat, Zev, Zed || Wilp, Bat, Mar.
- 02 HENGST: Gor, Harf, Eef, Wich, Vor, Ruu, Loch, Zwi, Bor, Gees, Gels, Nee, Eib, Rek, Win, Voo, Kep, Hen, Key, Ste, Bro, Tol, Ang, Lat || Bat, Haak.
- 03 HENKS: Bel, Tol.
- 04 HENGST: / Acht 1895 [Telge 2, 52].
- 05 HINGS: Net, Wesv, Groes, Zev, Did, Pan, Lob / sHe 1982 [Telge 3, 64], Pan 1988 [Telge 7, 51].
- 06 HINKS: Wehl.
- 07 REU: Zev.

RUUN *ruin*

- 01 RUUN: Gor, Alm, Eef, War, Wich, Vor, Loch, Din, Gen, Voo, Ulf, Vars, Sin, Sil, Wesd, Zel, Doet, Wehl, Kep, Dre, Hen, Key, Ste, Baa, Bro, Tol, Does, Ang, Lat, Groes, Did, Zed, Pan / sHe 1982 [Telge 3, 126], Vars 1985 [Telge 6, 294].
- 02 RUNE: Aal || Wilp.
- 03 RUN: Net.
- 04 ROENE: Harf, Ruu, Loch, Zwi, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Win / Lich 1991 [Telge 8, 99] || Bat, Haak.
- 05 ROEN: Nee, Eib / Acht 1882 [Telge 2, 108] || Mar.
- 06 RUIN: Bre, Lob.
- 07 REUN: Zev.
- 08 REU: Meg.
- 09 KLOPHENGST: Bel, Vars / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 124].
- 10 KLOPHINGS: / Pan 1988 [Telge 7, 67].

Eib 1973: KLAPHENGST “hengst met één teelbal”[H. Odink 3, 126].

Pan 1988: Vroeger ginge ze met ‘n klophings – ‘n hings met één binnebal – nor de boere met hinstege merries um te kieke of ze ook ech hingsteg ware. Was dah wel zo, dan kwame ze met de stamboekhings um te dekke [Telge 7, 69].

MERE

merrie

- 01 MERE: Gor, Harf, Alm, Eef, War, Wich, Vor, Ruu, Loch, Zwi, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Bel, Lich, Din, Vars, Sin, Wesd, Zel, Hen, Key, Baa, Bro / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 141] || Wilp, Bat, Mar, Haak.
- 02 MAERE: Zwi, Gels, Nee, Rek, Bel, Groen, Aal, Win, Wesd, Hen / Acht 1895 [Telge 2, 83], Win 1971 [Deunk 1, 142].
- 03 MAER: Eib, Net, Pan.
- 04 MEER: Sil, Ste, Ang.
- 05 MERRIE: Wich, Nee, Bre, Gen, Voo, Meg, Ulf, Sin, Zel, Doet, Wehl, Kep, Dre, Tol, Does, Wesv, Groes, Zev, Did, Zed, Pan, Lob || Bat.
- 06 MARRIE: Lat.
- 07 VÖLKE: / Acht-Tw 1954 [Wanink 2].

Lar 1885: ‘k Hebbe les nog ‘n veerjeureg meernpeerd verkof veur viefhonderd acht en tachtigsten halve gulden en ‘n riksdalder haltergeld [Postmeter 1, 21]. [MEERNPEERD].

VULLEN

veulen

- 01 VUL(LE)N: Gor, War, Wich, Vor, Aal, Win, Din, Voo, Net, Vars, Sin, Sil, Wesd, Zel, Kep, Hen, Key, Ste, Baa, Tol, Does, Ang, Pan / No Acht 1883 [Telge 4, 79], Vars 1985 [Telge 6, 395].
- 02 VUL: Gor, Harf, Alm, Eef, Ruu, Loch, Bor, Gees, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Bro / Acht 1882 [Telge 2, 146] || Wilp, Bat, Mar.
- 03 VULLEKE(N): Eef, Ruu, Zwi, Aal, Kep, Hen.
- 04 VÖL(LE)N: Lich, Aal, Bre, Meg, Zel, Doet, Dre, Lob.
- 05 VÖLLE: Gen, Lat, Zev, Did, Zed / Pan 1988 [Telge 7, 150].
- 06 VÖL: Groen.
- 07 VÄÖLE: Wesv, Groes.
- 08 VEUL: Gels.
- 09 VEULN: Ulf, Zel || Bat.
- 10 VEULEKE: Zev.
- 11 VULMERE: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 141].
- 12 PROEL: Did, Zed / Pan 1988 [Telge 7, 110], sHe 1982 [Telge 3, 120].

13 PROEIKE: Zed / Pan 1988 [Telge 7, 110].

14 PRUJKE: Zev / Vars 1985 [Telge 6, 278].

15 PRUJKE(N): Voo, Did / sHe 1982 [Telge 3, 120].

16 SIESKEN: Win.

Eib: Dat vullen is luk gelp in de gewrichten; ‘t is ‘n betjen te schielek op-egreujd. [GELP].

MEERVUL

merrieveulen

- 01 MEERVUL: Eef, Ruu.
- 02 MEERNVUL: Eef, Ruu.
- 03 MEERVULLEN: Wehl / Vars 1985 [Telge 6, 223].
- 04 MEREVEULEN: Gen.
- 05 MEERVÖLLE: / sHe 1982 [Telge 3, 98].
- 06 MAERVULLE: / Pan 1988 [Telge 7, 85].
- 07 VULLENMERE: / Win 1971 [Deunk 1, 271], Vars 1985 [Telge 6, 226/395].

HENGSTVUL

hengstveulen

- 01 HENG(S)T)VUL: Eef, Ruu.

WETTERVULLEN

moederloos veulen

- 01 WETTERVULLEN: Eef, War, Wich, Vor, Bor, Gees, Zel, Hen, Key, Baa || Bat.
- 02 WETTERVULLEKEN: Ruu.
- 03 WAETERVEULEN: Ulf.
- 04 OP-EWETTERD VULLEN: Loch, Lich.
- 05 ZOGVULLEN: Loch, Eib, Din.
- 06 LEBVÖLLEN: Groen.
- 07 LEBVULLEN: Ang.
- 08 LEBVÄÖLE: Wesv.
- 09 OPGELEB VÄÖLE: Groes.
- 10 FLESVUL: Rek.
- 11 SOPVULLEN: Aal.
- 12 OPFOKVÖL: Groen.
- 13 SPEENVÖLLE: Lat.
- 14 VERSTÖTTELING: Bre, Tol.
- 15 VERSTOTTEN VULLEN: Haa
- 16 VERSTOTEN VULLEN: Wesd.
- 17 VERSTÖTTE VÖLLE: Zed.
- 18 AFSTOTER: Zel.
- 19 MODERLOOS VULLEN: Nee, Bel.
- 20 MOEDERLOOS VULLEN: Sil, Wesd.
|| Iepvul: Wilp.

Loch: ‘n Op-ewetterd vul wodt ‘n lasteg peerd.

HOOFDSTUK 2

ONDERSCHIED NAAR LEEFTIJD

- *vullen van 'n half joor:*

01 HALFJÄÖREGEN: Win, Kep.

- *vullen töt 'n joor:*

01 HALFWESSEL: Did.

02 GRESVEULEN: War.

- *vullen/peerd van 'n joor:*

01 JEUREGEN, JAOREGEN: Vor, Ruu, Zwi, Nee, Rek, Bel, Aal, Bre, Din, Voo, Ulf, Vars, Wesd, Zel, Hen, Key, Baa.

02 JEURLING: Sin, Sil, Wehl, Ang.

03 JAARLING: Groen, Zel.

- *peerd töt anderhalf joor:*

01 JAORLING: Loch, Gees, Bro, Wesv, Zed, Pan.

- *peerd van anderhalf töt twee joor:*

01 ANDERHALFJEUREGEN: Rek, Bel, Lich, Aal, Din, Voo, Vars, Sil, Wesd, Zel, Doet, Kep, Did || Mar.

02 ANSPAN: Wesd.

- *peerd töt twee joor:*

01 ENTER: Eib, Win, Gen, Wesd, Zel, Hen, Key, Baa, Ang, Lat, Pan / Acht ca 1830 [Telge 4, 5], No Acht 1835 [Telge 4, 18], Acht 1882 [Telge 2, 32] || Wilp, Bat.

02 AENTER: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 93].

03 TWENTER: Eib, Win, Wesd, Baa, Lat, Wesv / Acht ca 1830 [Telge 4, 10] || Wilp.

- *peerd van twee-en-een half joor*

01 TWEE-EN-'N-HALFJEUREGEN: War, Aal, Wesd.

02 DADDE HALFJEUREGEN: Ruu, Aal, Win, Din.

- *peerd van twee töt drie joor*

01 JEUREGEN, JAOREGEN: Zwi, Nee, Eib, Lich, Aal, Bre, Din, Vars, Sin, Wesd, Kep, Hen, Zed || Bat, Mar.

- *peerd van drie joor*

01 DRENTER: Wesd.

- *peerd van drie töt vijf joor*

01 VOLJEUREGEN: Groen (3-4 jr) || Mar.

02 JEUREGEN: Zwi, Nee, Eib, Lich, Aal, Din, Hen || Bat.

03 VULLENMAERE: Wesd (merrie vanaf 4 jr).

- *peerd nao vijf joor*

01 VOLTANDS PEERD: Din (na 5 jr.).

02 AFTANDSEN: Ruu (8 jr), Bor (9 jr), Rek, Lich (6 jr), Vars (7 jr), Voo (8-10 jr), Sil (10-12 jr), Bro.

03 VOLJEUREGEN: Aal (vanaf 7 jr), Bro.

04 VOLPEERD: Vars (7-8 jr).

05 GRESPEERD: Zel.

Zel: 'n Grespeerd warkt niet meer, löp in 't gres um vlezeg te worden veur de slacht.

Lar 1924: 'n Menneg vul "een voor zijn leeftijd goed ontwikkeld veulen" [Langeler 1, 136].

Haa: Nao twee joor he'j 'n WARKPEERD.

Ruu: Nao 1½ joor mosten ze beginnen met bouwen van de knollen.

Loch: Nao 8 jaor is e af-ewisseld: hee is den kleinen tand kwiet. Dan is e aftands. Dat wil neet zeggen dat 't peerd versletten is, mao de tande bunt glad an de sniekante. [AFTANDS].

Zwi: Löt 'n peerd met 2, 3 of 4 joor één melk-tand vallen en met 5 joor de kleine tand; dan vervalt de benaming jeuregen.

Zev/Dui 1882: Evert was 'n roskammer: hi-j deed stark in olde aftandse peerden [Heldring 4, 449]. [AFTANDS PEERD "paard dat de melk-tanden verloren heeft (met een blijvend gebit)].

AFTANDS PEERD

oud, versleten paard

01 AFTANDS PEERD: Gor, Eef, Wich, Zwi, Gees, Haa, Eib, Groen, Lich, Aal, Win, Din, Gen, Voo, Wesd, Zel, Hen, Does, Lat, Did / N Acht

ca 1860 [Telge 4, 38].

- 02 AFTAN(D)SEN: Harf, Eib, Wesd, Baa, Ang, Wesv || Wilp.
- 03 OLDE(N) KNOL: Eef, Wich, Vor, Loch, Nee, Groen, Lich, Ulf, Tol, Groes.
- 04 OLDE(N) KNOLLE: Ruu, Bre, Vars, Wesd || Bat.
- 05 OUDE KNOL: Zev.
- 06 OUWE KNOL: Lob.
- 07 UUTGEDIENDE KNOLLE: Sin.
- 08 KNOL(LE): Gees, Nee, Aal, Win, Sil, Doet, Wehl.
- 09 OLDE(N) BOK: Loch, Zel, Ang, Groes, Zev.
- 10 OLD PEERD: Zwi, Hen, Key.
- 11 OLD DIER: Vor, Ste.
- 12 OLN: Bel.
- 13 SLACH(T)PEERD: Eef, Loch, Lich, Zed.
- 14 SLACHTER: Ruu.

- 15 SCHAGTER: Groen.
- 16 VILDERSPEERD: Sin, Sil, Zed.
- 17 SLIETS PEERD: Win.
- 18 MAKKEMAN: Pan.
- 19 KARHENGST: Doet.
|| ollen zossen: Raes.
|| olle hiepe: Rhe.

Gor: 'n Aftands peerd hef de oorspronkeleke beteikenis van "de veulentanden kwiet"(5 à 6 jaar).

Eef: 'n Versletten peerd hoof neet old te waenn en 'n old peerd hoof neet versletten te waenn.

Bre: 't Peerd is kats versletten. [VERSLETTE(N); ok:Vars, Sin, Dre, Did].

Eib: 't Peerd is OF-EDANKT.

HOOFDSTUK 3

LICHAAMSDELEN

KOP

hoofd van het paard

- 01 KOP: Gor, Harf, Alm, Eef, War, Vor, Ruu, Loch, Zwi, Bor, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Bre, Win, Din, Gen, Voo, Meg, Ulf, Sin, Sil, Wesd, Zel, Doet, Wehl, Kep, Dre, Hen, Key, Baa, Tol, Does, Ang, Lat, Wesv, Groes, Zev, Did, Zed, Pan, Lob || Wilp, Bat, Mar, Haak.
- 02 HEUF: Wich, Gees, Nee, Eib, Bel, Ste, Baa, Bro.
- 03 HEUFD: Alm, Lich, Vars.
- 04 HOOFD: Sil, Wesd || Wilp.
- 05 STERN: Pan.

Sil: Fokkers en liefhebbers zeggen: hoofd.

Ruu: Hol de kop is stille dan kan'k 't heufstel effen opzetn.

Pan: Slaot 'm vur de stern.

Vor: Mien grotva had nog 'n gezegde aoever 'n peerdeheufd: Stoot oew kop neet an 'n peerd zien heuf.

Eef: Kop, moor ze gebruiken ook wel 't woord HEUF(D)STEL [Ok: Ruu, Bor, Hen].

Kot 1913: Vos begon hen en weer te trempe-len en sloog zich de liene um den enen achterpoot. "Toe Derk; kriegt ze 's bi-j den kop", reep Jansen [Meinen 2a, 24].

Eib: 'n Peerd dat de kop onrösteg te hoge draagt, neume wie 'n STERREKIEKER.

MANEN

manen

- 01 MANEN: Gor, Harf, Alm, Vor, Gees, Gels, Haa, Aal, Bre, Win, Din, Gen, Voo, Meg, Ulf, Vars, Sin, Sil, Wesd, Zel, Doet, Kep, Dre, Hen, Key, Ste, Bro, Ang, Lat, Zev, Did, Zed / Acht 1895 [Telge 2, 83] || Wilp, Mar.
- 02 MANE: Lat, Groes, Zev.
- 03 MAONE: Pan, Lob.
- 04 MAANN: Eef, Wich, Ruu, Loch, Zwi, Bor, Eib, Rek, Bel, Lich, Hen, Baa, Tol || Bat, Haak.
- 05 MANN: Groen.
- 06 MANEN-STRENGE: Loch.

MANENSTRANK

manenstrang, gewelfde bovenkant van de nek, die met manen begroeid is

- 01 MANENSTRANK, MAANNSTRANK: Ruu, Zwi, Bor, Nee, Rek, Groen, Lich, Aal, Win, Din, Vars, Sin.
- 02 MANENSTRANG, MAANNSTRANG: Haa, Rek, Aal, Gen, Sil, Wesd, Zel.
- 03 MANESTRENG: Ang, Lat.
- 04 MAANNTRAK: Eib.
- 05 MANENKAM, MAANNKAM: Harf, Eef, War, Ruu, Loch, Gees, Ulf, Wesd, Hen, Lat, Did || Wilp.
- 06 MANENKAOM: Aal, Bre.
- 07 MAONEKAM: Pan.
- 08 HANEKAM: Wich.
- 09 NEK(KE): Gor, Vor, Loch, Gels, Nee, Eib, Bel, Groen, Aal, Doet, Key, Ste, Baa, Bro, Tol || Bat.
- 10 NAKKE: Win.
- 11 (NEK)SCHOFT: Zev, Did.
|| manenstraank: Mar.

NACHTMERRIES

heksenvlechten, onontwarbare kluwens in de manen

- 01 NACHTMERRIES: Harf, Groen, Lich.
- 02 NACH(T)MEREN: Gor, Eef, Bor, Eib, Rek, Lich || Wilp.
- 03 HEKSENVLECHTEN: Wich.
- 04 HEKSENKNUPPEN: Loch, Zel.
- 05 HEKSENSESSEMS: Hen.
- 06 KLITTEN: Gels, Haa, Nee, Din, Doet, Ang / Acht 1882 [Telge 2, 65].
- 07 KLITTE: Lat, Wesv, Pan.
- 08 KLITTEBOLLE: Did.
- 09 KLISSEN: Hen.
- 10 KLASSEN: / Acht 1882 [Telge 2, 65].
- 11 KLATTEN: / Acht 1882 [Telge 2, 65].
- 12 KLETTEN: / Acht 1882 [Telge 2, 65].
- 13 KLIEVEN: / Acht 1882 [Telge 2, 65].
- 14 KNUPPEN: Alm, Gels, Bre, Wesd.
- 15 KNUPPE: Did.
- 16 NUSTE: Alm, Aal, Vars, Kep.
- 17 HEURENUSTE: Bel.
- 18 WIERBOSSSEN: Wesd.
- 19 STRENGELS: Gels.
- 20 KLOUWEN: Aal.
- 21 KLÖSSE: Aal.

- 22 KÖTTE: Vars.
 23 TOSSEN: Hen.
 24 KLADDEN: Zev.
 || wiernöste: Wilp.

Eib: As der nachtmeren in de manen zatten, zeien ze: de maann zit in de hekse.

Win: 't Hoor zit in de foske.

Hen: 's Nachs kwammen volgens bi-jgeleuve leu heksen op 't peerd ri-jen; ze hielen zich an de maann vaste en zodoende kreeg i-j daar die heksebessems. Maor 't kwam deur slecht onderhold.

Loch: Der wodden dan ezeg dat 't peerd 's nachs edreumd had.

SNORRE

snor, bosje haren aan de bovenlip

- 01 SNORRE: Gor, Ruu, Gees, Haa, Bel, Groen, Vars, Zel, Key || Wilp, Mar.
 02 SNOR: Vor, Eib, Aal, Gen, Meg, Baa, Lat, Wesv, Did.
 03 SNORHEURE: Bre, Wesd.
 04 VOELHEURE: Wich.
 05 VEULHEURE: Loch.
 06 GEVEULSHEURE: Loch.
 07 TAS(T)HEURE: Nee, Aal.
 08 BAARD: Ang.

KOL

kol, wit, stervormig vlekje op het voorhoofd

- 01 KOL: Alm, Wich, Loch, Bor, Gees, Nee, Eib, Aal, Win, Din, Gen, Voo, Ulf, Vars, Sil, Wesd, Zel, Doet, Kep, Hen, Baa, Ang, Lat, Wesv, Zev, Did, Pan, Lob / Vars 1985 [Telge 6, 187].
 02 KOLLE: Gor, Gels, Nee, Eib, Rek, Lich, Wesd, Key, Ang || Wilp.
 03 KOLLETJE: Key.
 04 KÖLLE: Vor, Loch, Haa, Groen || Bat, Haak.
 05 KÖLLEKE(N): Harf, Eef, Ruu, Loch, Zwi, Gees, Haa, Eib, Bor, Aal, Wesd, Kep, Tol || Mar.
 06 KOLLIE: Sin.
 07 DRUIPKOL: Vars.
 08 STEERNE: Rek, Aal.
 09 STEERTJE(N): Eib, Aal, Win.
 10 STERRETJEN: Loch.
 11 STERNE: Bre.
 12 STIPPE: Loch.
 13 BLES: Bel, Meg, Wehl, Does, Groes, Zev.

TOEF

pony, bosje haren dat tussen de oren naar voren hangt

- 01 TOEF: Gor, Harf, Alm, Eef, War, Wich, Vor, Loch, Eib, Rek, Bel, Win, Baa || Wilp, Bat, Haak.
 02 TUUFKEN: Eef.
 03 PONIE: Nee, Eib, Lich, Gen, Voo, Doet, Kep, Hen, Key, Groes, Zev.
 04 TOPHOOR: Ruu, Loch, Zwi, Gees, Groen.
 05 TOPHEURE: Haa, Zel.
 06 TOPMANEN: Lich, Aal, Vars / Kot 1925 [Meinen 3, 102].
 07 MANENTOP: Bre, Din, Sil.
 08 MANENTÖPKEN: Vars.
 09 KOEF: Lich, Meg.
 10 KOEVE: Wesd, Zel.
 11 KUUF: Zel, Ang, Wesv, Did, Pan.
 12 KUIF: Zel.
 13 LOK: Wesv.
 14 LOKKE: Hen.
 15 BLES: Zed.

Hen: 't Busken hoor dat bi-j 'n peerd tussen de oren naor veuren hangt, heit de lokke of de ponie. As 'n peerd gien halter op hef, köj 'm daar an leiden.

Lich: Hol 'm maor bi-j de koef vaste.

Kot 1925: 't Peerd draafden noo ok nao't hekke hen en leet zich deur Geertru zo bi-j de topmanen kriegen. Ze plekten 'm teggen den hals [Meinen 3, 102].

BLES

bles, langwerpige streep van voorhoofd tot neus

- 01 BLES: Gor, Harf, Alm, Eef, War, Wich, Vor, Ruu, Loch, Zwi, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Groen, Lich, Bre, Win, Din, Gen, Voo, Ulf, Vars, Sin, Sil, Wesd, Zel, Doet, Kep, Hen, Key, Baa, Tol, Ang, Lat, Wesv, Did, Zed, Pan, Lob || Wilp, Bat, Mar, Haak.
 02 DEURLOPENDE BLES: Aal.
 03 DRUIPKOL: Loch.

Gen: 'n Brejen of 'n smalle bles.

Vars: 'n Vollen bles löp aover de baovenlippen hen.

SNEP

sneep, vlekje op de neus

- 01 SNEP: Harf, Eef, Ruu, Loch, Rek, Groen, Aal, Din, Gen, Sil, Baa, Lat, Pan || Bat.
- 02 SNEPPE: Loch, Nee, Hen.
- 03 SNEPKEN: Vars.
- 04 SNEBBE: Gor, Wich, Gees, Wesd.
- 05 SNEBKEN: Win.
- 06 SNIP: Eef, Ruu, Zwi, Did.
- 07 SNIPPE: Lich.
- 08 SNIPJEN: Bor.
- 09 SNIPKEN: Eib.
- 10 STIP: Eib, Wesv || Wilp.
- 11 SNOET: Kep.
- 12 WITSNOETE: Zel.
- 13 NEUSVLEK: Zel.
- 14 NEUSKOL: Hen.
- 15 WITTEN VLAKKE: Bel.
- 16 VLEKSKEN OP DE NEUZE: Haa.
- 17 DRÖPPEL: Vor.
- 18 DRÖP: Vor.
- 19 BLES: Zev.
- 20 SNUUTJE: Ang.

KIEUWEN

kieuwen, de beide beenderen van de onderkaak

- 01 KIEUWEN: Eef, Vor, Zwi, Eib, Zev || Wilp.
- 02 KIWWEN(N): Eef, Sin, Wesd, Baa.
- 03 KIWWENBUTTE: Din, Vars.
- 04 KIEVENBUTTE: Lich.
- 05 KIEFBUTTE: Groen.
- 06 ONDERBEK: Wich, Haa, Bel, Ang, Zed.
- 07 BUT VAN DE ONDERBEK: Voo.
- 08 ONDERKAASBEENDEREN: Ruu.
- 09 ONDERBIT: Nee.
- 10 UNDERBEK: Gen, Sil, Wesd, Key.
- 11 BEK: Wesv.
- 12 KINNEBAK(KEN): Loch, Rek, Hen, Pan.
- 13 KINNEBAKSBEENDEREN: Win.
- 14 KIN: Eib.
- 15 KAUWBENEN: Zel.
- 16 BAKKEN: Hen.
- 17 WANGE(N): Lat.

Win 1978: Alleneg at Johan vinneg an de liene nukt, stöt dat 't peerd op de laogen. Maor dee bunt däör de jaoren en 't gemelkte an de liene däör zienen baas zo hard ewordene, dat den broenen dat kaom meer vernump [Van Loo 1, 71]. [DE LAOGEN "het tandeloze deel van de mond van het paard waar het bit op rust"].

Gels 1928: 'k Greppe den vanhandsen bieje de bek [Gids Folk. 1, 88].

GEBIT *gebit*

- 01 GEBIT: Gor, Harf, War, Wich, Ruu, Loch, Zwi, Bor, Gees, Haa, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Bre, Din, Gen, Meg, Sin, Wesd, Zel, Dre, Hen, Ang, Lat, Wesv, Zev, Did, Lob || Wilp, Bat, Mar.
- 02 GEBIET: Groes, Pan.
- 03 BIT: Nee, Gen, Meg, Dre, Tol.
- 04 TANDE(N): Eef, Vor, Loch, Eib, Rek, Bel, Groen, Aal, Win, Voo, Vars, Sil, Wesd, Zel, Doet, Kep, Hen, Key, Baa || Wilp.
- 05 TAANDE: Nee.
- 06 TAAND: Wesv.
- 07 BEK: Rek.
- 08 STANGE: Hen.
- 09 STANG: Gen.

Eef: 'n Peerd hef geen gebit, maor wel tann. [Ok: Eib].

Wesv: Met 6 joor is ie aftands, dan beginne de kake te sliete, as de hoektaand nie mer slute.

Zwi: 'n Peerd wat altied de tonge uut de mond hef hangen, neume wie 'n TONGSCHETER.

WISSELEN

wisselen, de melktanden verliezen

- 01 WISSELE(N): Gor, Harf, Alm, Eef, Wich, Vor, Ruu, Loch, Bor, Gees, Gels, Haa, Eib, Rek, Aal, Win, Voo, Ulf, Sin, Sil, Wesd, Zel, Doet, Kep, Dre, Hen, Baa, Ang, Lat, Wesv, Zev, Zed || Wilp, Mar.
- 02 WESSELE(N): Nee, Eib, Groen, Din, Vars, Zel, Key / Vars 1985 [Telge 6, 404].
- 03 TANDEN: Eib, Win || Hei, Rheb.
- 04 BRAEKEN: Win.
- 05 BREKKEN: Bor.
- 06 NI-JE TANDE KRIEGEN: Bel.
|| umtannen: Raes.

Hen: Dat peerd zut der slech uut op 't moment: 't wisselt.

Bor: Wisselen is: brekken. Hef e al ebrokken: "heeft hij zijn tanden al gewisseld?".

Bor: Grösbietters. [GRÖSBIETER "melktand"].

BEEN *been*

- 01 BEEN: Harf, Alm, Eef, Wich, Vor, Ruu, Loch, Zwi, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Bel,

- Groen, Aal, Lich, Aal, Win, Gen, Voo, Ulf, Vars, Sil, Sin, Wesd, Zel, Doet, Kep, Hen, Baa, Does, Ang, Lat, Zev, Zed, Pan / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 119] || Wilp, Bat, Mar, Raes.
- 02 POOT: Alm, Eef, Vor, Ruu, Loch, Lar, Bor, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Win, Meg, Gen, Voo, Vars, Sin, Wesd, Doet, Hen, Ste, Ang, Lat, Zed, Sto, Pan / Kot 1913 [Meinen 2a, 24], Acht-Tw 1954 [Wanink 2] || Wilp, Bat.
- 03 KNAOK: / Pan 1988 [Telge 7, 68].

Vor: Mien grotva had nog 'n gezegde: Blief met oew peute af van 't peerd zien bene.

Kot 1925: Effen later hadde de Broene de stange in en doo duwden Jan Beernd 'm lelek met de voest in de flanke en stot 'm met de schoo tegen de peute [Meinen 3, 102].

Win 1978: As deur ne peerdepoot, middenveur de steerne etroffene, stoekt den mes-sentrekker in mekare; 't mes klettert oet ziene hand over de vloere [Van Loo 1, 42].

Pan 1988: 't Perd het 'n knaok gebraoke [Telge 7, 68].

KONT

achterhand, achterwerk van een paard

- 01 KONTE: Gor, Eef, War, Wich, Vor, Ruu, Loch, Zwi, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Aal, Bre, Win, Din, Vars, Sin, Wesd, Zel, Hen, Key, Baa || Wilp, Bat.
- 02 KONT: Eib, Gen, Voo, Meg, Zel, Doet, Kep, Dre, Lat, Groes, Zev, Did, Pan, Lob.
- 03 ACHTERHAND: Harf, Ruu, Rek, Groen, Aal, Din, Voo, Zel, Tol.
- 04 ACHTERHAAND: Wesv.
- 05 ACHTERSTEL: Ruu, Groen, Ang.
- 06 ACHTERDEEL: Doet.
- 07 BILLE(N): Loch, Haa, Zel, Zed.
- 08 KRUUS: Loch, Din, Ulf, Vars, Wesv.
- 09 PEERDEGAT: Bor.
- 10 REET: Pan.
- 11 KROEP: Bro.
|| koonte: Mar, Haak.

Ruu: Der zit 'n good achterstel an.

STAT

staart

- 01 STAT: Gor, Alm, Eef, War, Wich, Vor, Ruu, Loch, Zwi, Bor, Gees, Gels, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Aal, Bre, Win, Din, Gen, Voo, Vars, Sin, Sil, Wesd, Zel, Wehl, Kep, Dre, Hen, Key, Baa,

Tol, Ang, Lat, Wesv, Groes, Zev, Did, Zed || Wilp, Bat, Mar, Haak.

- 02 START: Harf, Aal, Meg, Ulf, Wesd, Pan, Lob.
- 03 STEERT: Sin, Zel.
- 04 STET: Eib, Does.
- 05 ZWANS: Pan.

Harf: 'n Peerd hef 'n langen start of 'n bolstart: 'n gecoupeerde start. [Ok: Zel].

Win 1976: Laot e ow maor neet met den start staeken "spottend gezegd tegen iemand die bang is voor een paard of koe en er daarom niet al te dicht bij durft te komen" [Aessink 4, 54].

BALLEN

geslachtsorganen van een hengst in zijn geheel

- 01 BALLEEN: Vor, Haa, Eib, Vars, Baa, Zev.
- 02 GESLUNS: Win, Din, Vars, Zel.
- 03 KLEUTE: Gels, Haa, Eib, Vars.
- 04 KLOKKENSPEL: Loch, Wesd.
- 05 KLOK EN HAMER: Loch.
- 06 KLOK EN HAMERSPEL: Zel.
- 07 GESLACHTSDELEN: Bre, Voo.
- 08 GESLACHTSORGANEN: Din.
- 09 GESLACH: Hen.
- 10 GEMEG: Wesv.
- 11 KAOKE EN BALLEEN: Meg.
- 12 KOKKER: Groen.
- 13 BUULTJEN MET SCHACHT: Sin.
- 14 BALZAK EN DE PINSEL: Wesd.
- 15 ZAK: Ang, Lat.
- 16 LUL: Key.
- 17 KLÖSSE: Loch.
- 18 ZAODSTANG: Did.
- 19 SPÖLLEGREI: Bel.

Pan: Daor wier niet aover gepraot.

LUL

penis

- 01 LUL: Wich, Loch, Bor, Haa, Eib, Win, Din, Meg, Doet, Ang, Groes.
- 02 PEERDELUL: Bor, Nee, Bre, Meg || Bat.
- 03 HENGSTENLUL: Gen, Kep.
- 04 SCHACH(T): Harf, Gees, Rek, Bel, Groen, Sil || Mar.
- 05 PENIS: Din, Sin, Hen, Wesv.
- 06 ZWANS: Gels, Zev.
- 07 SWANS: Eef.
- 08 PEZERIK: Voo, Lat.

- 09 PIET: Vars, Wesd.
- 10 PIEZEWIET: Vars.
- 11 KOKKER: Wich, Zwi.
- 12 PEERDEPIT: Haa.
- 13 STRANK: Zel.
- 14 KNUPPEL: Zel.
- 15 SABEL: Does.
- 16 DRUMMEL: Pan.
- 17 LUMMEL: Pan.

Baa: Dat wodn eigenlek niet eneumd.

Acht-Tw 1948: SCHACHEN "(van paarden) de roede uitsteken" [Wanink 1, 172].

KOKKER

koker, omhulsel van de penis

- 01 KOKKER: Ruu, Zwi, Bor, Gees, Rek, Groen, Lich, Aal, Win, Din, Vars, Wesd, Hen.
- 02 KÖKKER: War, Loch, Lat || Bat.
- 03 KAOKE: Eef, Voo.
- 04 KOKER: Zel, Wesv.
- 05 SCHACH(T): Loch, Haa, Eib, Kep, Hen, Ang, Zev || Wilp.
|| scheie: Wilp.
|| kökke: Mar.

VAZEL

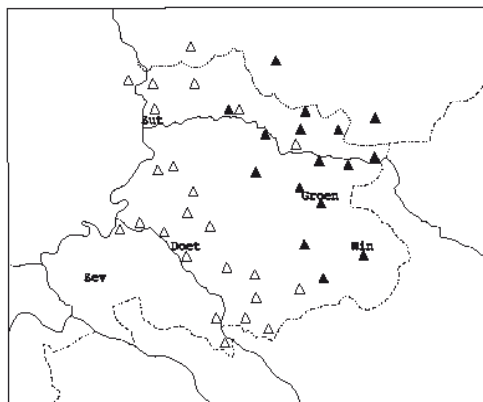
vazel, uitwendig zichtbaar geslachts-deel van een merrie

- 01 VAZEL: Gor, Harf, Eef, War, Wich, Ruu, Loch, Zwi, Bor, Gees, Haa, Rek, Bel, Win, Din, Gen, Meg, Vars, Sin, Sil, Doet, Kep, Hen, Key, Ang, Lat, Wesv, Pan || Bat.
- 02 VAOZEL: Groes.
- 03 KLING: Wich, Aal, Voo, Wesd.
- 04 SCHEDE: Aal, Bre, Baa || Wilp.
- 05 SCHEE: Groen.
- 06 PROEME: Bre.
- 07 VAGINA: Zel.
|| scheie: Wilp.

GIER

uier van een merrie

- 01 GIER: Gor, Harf, Eef, Wich, Loch, Bor, Aal, Din, Gen, Voo, Meg, Vars, Sin, Wesd, Zel, Doet, Kep, Dre, Hen, Key, Baa, Ang || Wilp, Bat.
- 02 GEER: Ruu, Loch, Zwi, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Bre, Win || Mar, Haak.
- 03 UIER: Harf, War, Ruu, Sil, Dre, Baa, Lat, Wesv, Zev, Did, Pan, Lob.

△ gier

▲ geer

Gier en geer bunt namen dee veural veur de uier van 'n koo en 'n schaop gebruikt wordt, maor in den Acht dus ok veur de uier van 'n merrie. In 't noordoosten is 't geer, maor veur Lochem en Borklo is de in 't zuudwesten gangbore name gier op-egeven. Veural in de Liemers is 't Standaardnederlandse woord uier bekend.

- 04 MEMME: Gor.

Nee: Feitelek: gee-ar. [Ok: Eib, Bel].

MEMME

tepel van een merrie

- 01 MEMME: Eef, War, Vor, Ruu, Loch, Haa, Nee, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Din, Vars, Sin, Wesd, Zel, Doet, Hen, Key, Baa || Wilp, Bat.
- 02 MEM: Voo, Gen, Meg, Ulf, Sil, Kep, Dre, Ang, Groes, Zev, Did, Zed, Pan.
- 03 MÖMME: Aal, Win.
- 04 TITTE: Harf, Eef, Vor, Loch, Bor, Gels, Eib, Rek, Bre || Mar, Haak.
- 05 TIT: Eib, Kep, Lat.
- 06 TEPEL: Vor, Zel, Dre, Lat, Wesv, Lob.
- 07 TEPPEL: Ruu, Zwi, Gees, Nee.
- 08 SPEEN: Wesv, Pan.
- 09 UIER: Zel.

Eef: Der bunt twee namen: memme "de memme hast al" (der kump al wat vocht uut) en titte "hee/zee is an de titte ewes", dan spraekn ze neet van memme.

Bor: Melkbeeste hebt memm.

Lob: Mem, niet bi-j 'n perd, wel bi-j varkes.

BOEKHOOR

nesthaar; lange, ruwe haar rond buik en uier

- 01 BOEKHOOR: Loch, Nee, Voo, Baa.
- 02 WINTERHOOR: Eef, Bre.
- 03 FLOESHOOR: Wesd.
- 04 GEERHOOR: Bel.
- 05 VLASHEURE: Gor.
- 06 NUSTEHEURE: Eib.
- 07 HOOR: Wesv.
- 08 STEKKELS: Zev.

● *De meeste metworkers kent hier geen woord veur.*

HOEF

hoef

- 01 HOEF: Harf, Eef, Wich, Ruu, Zwi, Gees, Lich, Din, Gen, Voo, Meg, Vars, Sin, Sil, Wesd, Zel, Doet, Kep, Dre, Hen, Ang, Lat, Groes, Zev, Did, Pan, Lob || Wilp, Bat.
- 02 HOOF: Bor, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Aal, Win || Mar, Haak.
- 03 HOVE: Bel.
- 04 VOOT: Loch, Rek, Groen.
- 05 KLAUW(E): Loch, Gen.
- 06 ZAOLE: Din.
- 07 HOORN: Zel.

Win 1978: De masjezees zegt den tied van den dag; den smid gromt zo ietskes en smit 't hoorn weg en sakkert teggen 't broene peerd ['T HOORN "het (stuk) hoorn van de hoof"].

ZAOLE

zool, onderkant van de hoof

- 01 ZAOLE: Harf, Eef, War, Wich, Bre, Vars, Wesd, Hen, Baa.
- 02 ZAOL: Gen, Voo, Meg, Doet, Lat, Did, Pan.
- 03 ZOLLE: Ruu, Loch, Zwi, Gees, Haa, Rek, Groen, Lich, Aal.
- 04 ZOOL: Lat, Wesv.
- 05 HOEFZAOL: Sil.
- 06 VOETZOOL: Zel.
- 07 ONDERKANT VAN 'N PEERDEPOOT: Meg.
- 08 ONDERKANT VAN DE HOEF: Ang, Lat.
- 09 PLADDE: Eib.
- 10 KROON: Win.
- 11 KROONRAND: Win.
- 12 STAONVLAK: Zel.
- 13 VOOT: Bel.

14 NAEGEL: Zev.

STRAOLE

straal, eeltweefsel in de vorm van een pijlpunt midden door de platte onderkant van de hoof.

- 01 STRAOLE: Gor, Harf, Eef, War, Ruu, Loch, Zwi, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Bre, Win, Din, Vars, Wesd, Zel, Baa || Wilp, Haak.
- 02 STRAOL: Wich, Bor, Gees, Eib, Voo, Ulf, Sil, Zel, Kep, Hen, Ang, Lat, Wesv, Did, Zed, Pan, Lob || Bat, Mar.
- 03 STRAAL: Sin.

Bor: At ze 'n slech hoof hebt, mo'j ze insmeern met Stockholmer teer.

Lich: Bi-j 't achterbeen: de VERSE.

Voo: 'n Antasting van de straal wier "rotstraal" genuump; 't is ongeneeslek. [Ok: Zed].

sHe 1982: 't Peerd scharp zette "de hoefijzers van een paard voorzien van spitse pennetjes, tegen het uitglijden bij ijzel of sneeuw" [Telge 3, 128].

Vars 1985: Het 't peerd vierkante steuten onder of is e op scharp ezet? VIERKANTE STEUTEN "bepaald soort hoefpennen [Telge 6, 335].

Vars 1985: Peerdeschoene wieren 'n peerd an-edaon at ze nao 't venne gongen in de natte tied, um törf, kluun of schadden te halen. Peerdeschoene wieren ok gebruikt um 'n peerd 'n lemen daele vaste te laoten traeden [Telge 6, 261]. In de serie "Beumkes van 't WALD" hef G.M. Roding uut Enschede 'n artikel eschreven aover paardenschoenen: "Paarden op schoenen en sloffen"; 'n vraoge in de 23ste vraogenlieste van 't WALD hef doorveur 't materiaal eleverd; kiek in: Den Schaorpaol jr. 6, nr. 3, blz. 65vv.

Lich 1991: I-j könt an de vospers zeen dat e hier hen-egaone is. VOSPER "voetafdruk, hoefafdruk" [Telge 8, 139].

Win 1971: VOSPEL, VOSKEL "in 't alg.: de voet-sporen van een paard (op akker, zandweg e.d.)" [Deunk 1, 269].

Win 1983: A'j midden op den voorweg gengen staon, op 't peerdepad in de vospers, en i-j keken den langen zandweg af, dan leek 't net of de beide wagenspöors in de wiede korter en korter bi-j mekare kwammen [Beskers: in Jaarb. 6, 132].

BOEG

boeg

01 BOEG: Aal, Wesd.

Aal: Boeg: woor de veurbene in de borste overgaot.

BOSTE

borst

- 01 BOSTE: Gor, Harf, Eef, Loch, Gees, Haa, Rek, Bel, Lich, Hen || Bat, Mar.
- 02 BORSTE: War, Bor, Aal, Bre, Win, Zel, Hen || Wilp.
- 03 BORST: Meg, Dre, Pan || Wilp.
- 04 BOS: Gels, Nee, Lob.
- 05 BORSTKASTE: Zel.
- 06 BOSKASTE: Eib.
- 07 BÖRSTE: Din, Vars, Sin, Wesd, Zel.
- 08 BÖRST: Ulf.
- 09 BÖST: Eib, Voo, Sil.
- 10 BÖRS: Ang.
- 11 BÖS: Doet, Lat, Groes, Did || Haak.
- 12 VEURHAND: Groen.
- 13 KOSSEM: Wich, Gen.

PIEPE I

pijp, onderste gedeelte van een voorpoot

- 01 PIEPE: Eef, War, Wich, Loch, Rek, Bre.
- 02 PIEP: Sil, Ang, Wesv.
- 03 PIEPN: Harf.
- 04 KOTE(N): Rek, Groen, Win, Vars, Wesd.
- 05 KOOT: Nee, Zel, Pan || Mar.
- 06 VEURKOOTN: Gees.
- 07 VEURPIEPE: Gor, Loch, Vars.
- 08 VEURBEENPIEPE: Sin.
- 09 PIEPBEEN: Groen, Lat.
- 10 PIJPBEEN: Zel.
- 11 BEENPIEPN: Groen.
- 12 BEENPIEP: Lat.
- 13 ONDERBEEN: Aal, Doet, Does.
- 14 ONDERPOOT: Groen, Doet.
- 15 ONDERVEURPOOT: Bel.
- 16 ONDERPIEPE: Ruu.
- 17 SCHENNEPIEPE: Baa.
- 18 SKEENBEEN: Bor.
- 19 HIEL: Haa.
- 20 KOGEL: Eef, Ulf.
- 21 ZOK: Did.
- 22 KLAUW: Hen.

Rek: Piepe: baoven letste gewricht; kote: onder letste gewricht.

PIEPE II

pijp, onderste gedeelte van een achterpoot

- 01 PIEPE: Eef, Wich, Loch, Rek.
- 02 PIEP: Sil.
- 03 KOOT: Nee, Ang.
- 04 KOTE(N): Rek, Wesd.
- 05 ACHTERKOOTN: Gees.
- 06 ACHTERPIEPE: Gor, Loch, Bre, Vars.
- 07 ACHTERBEENPIEPE: Sin.
- 08 BEENPIEP(E): Din, Lat || Mar.
- 09 SCHEENBEEN: Zel.
- 10 SKEENBEEN: Bor.
- 11 ONDERBEEN: Doet.
- 12 ACHTERBEEN: Does.
- 13 ONDERPOOT: Doet.
- 14 SCHIETHAK(KE): Wesd, Zed.
- 15 SCHITHAKKEN: Harf / Lar 1864 [GV-alm 1865, 123] || Bat.
- 16 SKITHAKKEN: Nee, Bel.
- 17 HAKKE: War.
- 18 HIEL: Haa.
- 19 KOGEL: Wich.
- 20 BALLENHOF: Ulf.
- 21 SPRONGGEWRICHT: Eef, Baa.

Lar 1864: Maor kiek; dan was ik zo kregel dat den oolden Trui [t.w. een paard] 't echterholt lös veur de schithakken beiern en dén was door wonder mee edeend [GV-alm 1865, 123].

VETLOKKEN

vetlok, haarkrans langs de bovenzijde van de hoef; zie tek 1,3.

- 01 VETLOKKEN: Gor, Harf, Wich, Loch, Bor, Eib, Rek, Groen, Lich, Aal, Sil, Hen, Ang, Did / Acht 1895 [Telge 2, 141] || Wilp, Bat, Mar, Haak.
- 02 VETLÖKKE: Wesd.
- 03 LOKKE: Lat.
- 04 KROONRAND: Harf, Ruu, Loch, Gees, Lich, Aal, Bre, Win, Din, Vars, Sil, Wesd, Zel, Ang.
- 05 KROONBAND: Wich.
- 06 KROON: War, Eib, Ulf, Sil.
- 07 KRONE: Ruu, Zwi, Rek, Bre, Baa.
- 08 HOORNRAND: Groen, Lat.
- 09 HOORN: Voo.

- 10 HOEFRAND: Hen || Wilp.
- 11 KLAUWRAND: Nee.
- 12 RING: Haa.
- 13 KRAGE: Eef.
- 14 ZOK: Kep, Did.
- 15 SOK: Zwi, Voo.
- 16 KOTE: Zwi.
- 17 HOOFF: Bel.

Rek: Vetlokke zit achter 't leegste gewricht an alle peute.

Aal: Vetlok bunt de heure an de bene, boven de kroonrand.

Lat: 'n Peerd met lange lokken an de bene het mooi behang. [BEHANG].

● *Andere namen deur de metwarkers opgeeven:*

SCHOFT

schoft; zie tek. 1,1

- 01 SCHOF(T): Loch, Nee, Bel, Aal, Vars, Kep.

FLANK

flank; zie tek. 1,5

- 01 FLANK(E): Bor, Nee, Eib, Groen, Aal, Win, Voo, Sil, Wesd, Kep, Ang, Lat, Did, Pan || Wilp, Mar.
- 02 LANKE: Lich, Vars.
- 03 LENDE: Loch.

Loch: Achter de rug liggen twee lendenen.

Kot 1925: Effen later hadde de Broene de stange in en doo duwden Jan Beernd 'm lelek met de voest in de flanke en stot 'm met de schoo tegen de peute [Meinen 3, 102].

LIES

lies; zie tek. 1,4

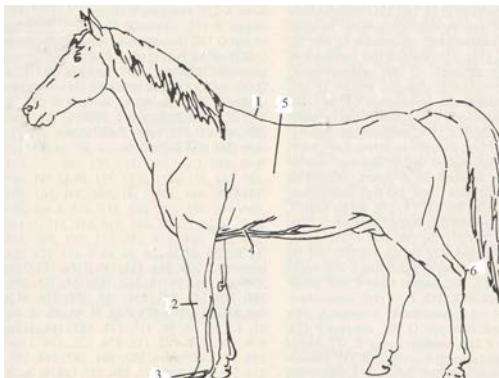
- 01 LIES: Wich, Bor, Lich, Sil, Wesd, Lat, Did || Wilp, Bat.
- 02 LEESTE: Bre.
- 03 LEESKE: Eib || Mar.
- 04 VANGS(T): Harf, Ang || Bat.
- 05 VANG: Eef, Win.

WRAT

eeltwratt

- 01 WRATTE(N): Eef, Nee, Lich, Aal, Voo, Sil, Wesd, Hen, Baa, Ang, Did, Zed || Mar.

Tekening 1 enkele lichaamsdelen

1. schoft 2. veurkni-j 3. vetlok 4. lies 5. flank 6. achterkni-j

- 02 ZWILWRAT(TE): Loch, Rek, Pan.

- 03 ZWILTAAND: Eib.

- 04 HAZENHAK: / Acht 1895 [Telge 2, 50].

Rek: Achter an de binnenkante, net onder de knee, zat 'n zwilwratte.

Acht 1895: Hazenhak "eeltige uitwas aan een paardenhiel" [Telge 2, 50].

VEURKNI-J

voorknie; zie tek. 1,2

- 01 VEUR{KNI-J}: Eef, Voo, Wesd, Kep.

ACHTERKNI-J

achterknie; zie tek 1,6

- 01 ACHTER{KNI-J}: Eef, Voo, Wesd.

HAKKE

hak

- 01 HAKKE: Nee, Lich, Aal.

- 02 HAK: Sil, Kep.

VANHANDSE PEERD

vanhandse paard; paard van een tweespan dat vanaf de bok gezien rechts loopt, dus aan de bermkant

- 01 VANHANDSE PEERD: Gor, Harf, Alm, Eef, War, Vor, Zwi, Gees, Haa, Nee, Bel, Groen, Aal, Win, Din, Gen, Ulf, Vars, Sin, Sil, Wesd, Zel, Kep, Hen, Key, Baa, Ang / Vars 1985 [Telge 6, 368] || Wilp, Bat.
- 02 VANHAANDSE PERD: Lob.
- 03 VAN DE HANDSE PEERD: Gor, Eef, Lich, Bre,

Bro, Ang, Lat, Wesv || Wilp, Bat.

- 04 VANHAN(D)SEN: Ruu, Bor, Gels, Eib, Rek, Zel,
Hen / Gels 1928 [Gids Folk. 1, 88] || Wilp.
05 AFHANSEN: Tol, Does.
06 VAN DE HANDSEN: Hen.
|| vaan der haandsen: Mar.

Sil: Van achteren bezien is 'n vanhands
peerd 't rechter peerd.

Hen: 't Peerd dat bi-j 'n tweespan an de
rechterkant l p, wodt 't "van handse peerd"
eneumd.

Bro: 't Paard dat an de bermkante geet, is 't
van de hands peerd

Gels: Neet an de kante van den voerman is:
den van handsen.

BI-JHANDSE PEERD

*bijhandse paard: paard van een
tweespan dat vanaf de bok gezien links
loopt*

- 01 BI-JHANDSE PEERD: Bel, Groen, Aal, Win,
Meg, Sin, Ulf, Vars, Sil, Wesd, Zel, Dre, Hen,
Tol, Lob / Vars 1985 [Telge 6, 56].
02 BIEHANDSE PEERD: Gor, Harf, Alm, War,
Wich, Zwi, Haa, Nee, Bel, Baa.

03 BI-JHAANDSE PERD: Lob

04 BI-J DE HANDSE PEERD: Lich, Aal, Bre, Din,
Gen, Meg, Ulf, Vars, Kep, Dre, Key, Lat, Lob.

05 BI-J DE HAANDSE PERD: Lob.

06 BIE DE HANDSE PEERD: Gor, Eef, Eib, Bro,
Ang || Wilp, Bat.

07 BIJ DE HANDSE PEERD: Wesv.

08 BIEJHANSEN: Ruu, Bor, Nee.

09 BI-JHANSEN: Rek, Zel.

10 BI-J DE HANDSEN: Hen.

11 BIEJ DE HANDSEN: Gels. | bie-andsen: Wilp.
|| birrehaandsen: Haak.

Eef: Vanaf de koetsiersplaatse bekeken, is
de wegkante rechts en de verkeerskante
links: 't linkse peerd is dan "biej de hand" en
de rechtsen "van de hand". 'n Boer l p links
van zien peerd en dat hef e bije de hand.

Sil: Van achteren bezien is 'n bi-jhands peerd
't linker peerd. [Ok: Aal, Vars].

Hen: 't Peerd dat bi-j 'n tweespan an de kante
van de weg, dus an de linkerkante, l p wodt 't
"bi-jhandse peerd" eneumd.

Bro: 't Linksgaonde peerd is het bie de
handse peerd.

|| **Haak:** 'n Voerman lup altied links van 't
peerd, 't oldste peerd lup ok altied links.

HOOFDSTUK 4

ONDERSCHIED NAAR KLEUR

● *schimmel*

- 01 SCHIMMEL: Gor, Harf, Alm, Eef, War, Wich, Vor, Ruu, Loch, Zwi, Bor, Gees, Gels, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Bre, Win, Din, Voo, Meg, Vars, Sil, Wesd, Zel, Doet, Kep, Dre, Hen, Ste, Baa, Bro, Tol, Does, Ang, Lat, Groes, Zed, Pan || Wilp, Bat.
- 02 SCHUMMEL: Zev, Did, Lob / sHe 1982 [Telge 3, 131].

Lich: 'n Schimmel wodt zwart geboren. Acht-Tw 1948: Nen stekkelheuren schimmel. STEKKELHEUREG "peper-en-zout-kleurig" [Wanink 1, 188; ok: || Haak]. Acht-Tw 1954: Raodsel:
't Hef twee ogen, mer 't zut neet;
't Hef twee oren, mer 't heurt neet;
't Hef ne neuze, mer 't ruk neet;
't Hef nen kop, mer 't dech neet;
't Hef veer peute, mer 't kan neet lopen;
't Hef wit hoor, nen helen hopen;
't Laeft neet, toch is 't geboren;
't Sprunk zo hoge as de Daemter toren.
Opl.: nen doden schimmel [Wanink 2].

● *appelschimmel, paard met vlekken als appels*

- 01 APPELSCHIMMEL: Gor, Eef, Wich, Ruu, Loch, Gees, Nee, Eib, Groen, Aal, Win, Vars, Sil, Wesd, Doet, Hen, Zed || Bat.

● *blauwschimmel, paard met blauw-witte vlekken*

- 01 BLAUWSCHIMMEL: Eef, Wich, Ruu, Loch, Zwi, Nee, Eib, Aal, Win, Din, Gen, Vars, Wesd, Zel, Hen, Zed, Pan || Bat, Mar.

● *vos, paard met gele, roodbruin vlekken en lichte manen en staart*

- 01 VOS: Gor, Harf, Alm, Eef, Vor, Ruu, Loch, Zwi, Bor, Gees, Gels, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen,

Lich, Aal, Bre, Win, Din, Voo, Ulf, Vars, Sil, Wesd, Zel, Doet, Kep, Hen, Key, Ste, Baa,

- Bro, Lat, Wesv, Groes, Zed, Lob || Wilp, Bat, Mar.
02 ROODMONT: Meg.

Ruu: De manen van 'n vos köntok donker wænn.

Bor: D'r is gin vos of der is wat los = er is geen vos of er mankeert wel wat aan.

Voo: 'n Vos zonder nukken is bi-j de duzendste gelukken = een vos zonder nukken (kuren) is een duizendste tref.

● *stekelvos, paard met rode vlekken*

- 01 ROODSCHIMMEL: Gor, War, Loch, Eib, Aal, Din, Wesd, Zel, Does, Ang, Pan || Bat.
02 STEKKELVOS: Wesd.

● *zweetvos, paard met heel donkerrode, donkerbroene en lichte manen*

- 01 BROENEN: Gor, Harf, Eef, War, Wich, Vor, Ruu, Loch, Zwi, Bor, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Win, Din, Voo, Meg, Vars, Wesd, Kep, Hen, Key, Baa, Bro || Bat, Mar.
02 BRUNE(N): Ulf, Sil, Zel, Kep, Dre, Ste, Bro, Tol, Does, Ang, Lat, Wesv, Groes, Zev, Did, Pan || Bat.
03 ZWEETVOS: War, Ruu, Eib, Rek, Aal.
04 ZWEITVOS: Din, Vars, Bro.
05 ZWEED: Zed.

● *koffievos, paard met roodbruin haar en iets donkerder kleur bij de manen en staart*

- 01 KOFFIEVOS: Win.

● *leemvos, paard met vaalkleurig haar*

- 01 LEEMVOS: Loch.
02 VALEN: Eib.

● *goudvos*

- 01 GOLDVOS (goldkleurig): Aal, Win.

● *bles, paard met lange witte streep op het voorhoofd*

01 BLES: Gor, Alm, Eef, Vor, Ruu, Loch, Zwi, Bor,
Gees, Haa, Nee, Eib, Bel, Groen, Lich, Aal,
Bre, Win, Din, Voo, Meg, Ulf, Sin, Wesd, Zel,
Kep, Dre, Hen, Key, Ste, Bro, Baa, Tol, Ang,
Lat, Groes, Did, Zed, Pan || Bat.

● *moor, paard met donkerbruin tot zwart
haar*

01 ZWARTE(N): Gor, Harf, Alm, War, Wich, Vor,
Loch, Zwi, Nee, Eib, Rek, Bel, Aal, Bre, Din,
Meg, Vars, Sil, Wesd, Kep, Hen, Key, Baa, Bro,
Lat, Wesv, Groes, Did || Mar.

02 ZWATJEN: Eef.

03 MOOR: Win, Din, Doet.

04 MORE: Nee.

05 PIET: Vor, Loch, Pan.

● *moorkop, paard met zwarte kop*

01 MOORKOP: Loch, Lich.

02 MOORSCHIMMEL: Groen.

● *appaloosa*

01 BONTEN: Vars, Zel.

● *aalstreep, paard met donkere
streep op de rug*

01 AOLSTREPE: Vars.

|| aolenstrepe: Haak.

● *cremello*

01 ISABEL: Ruu.

Ruu: 'n Isabel hef 'n beige-achtege kleure.

● *koepaard, bruin paard met grote,
witte vlekken*

01 KOEPEERD: Bro, Pan.

02 KOEPERD: / Pan 1988 [Telge 7, 71].

● *paard met bruin haar*

01 VOSSCHIMMEL: Lich, Hen.

● *paard met bruine vlekken*

01 BROENSCHIMMEL: Ruu, Zwi, Groen, Lich,
Gen, Hen || Mar.

● *paard met donkerbruine tot zwarte
vlekken*

01 ZWARTSCHIMMEL: Loch, Lich.

● *paard met witte en zwarte vlekken*

01 GRAUWSCHIMMEL: Does.

● *paard met witte kroonrand*

01 WITVOET: Sin, Wesv.

02 WITVEUTJE: Haa.

● *paard met wit, stervormig vlekje op het
voorhoofd*

01 KOLLEKE: Haa.

● *onbekend:*

01 STOPPELVOS: Win.

sHe 1982: Raodsel: Row op row en ik op
ow, en ik zal ow pompernelle dat ow de
boek begint te zwelle. Opl.: man te paard
[Telge 3, 125].

HOOFDSTUK 5

TEMPERAMENT EN KARAKTER

ZENUWACHTEG

overgevoelig (gezegd van een paard)

- 01 ZENUWACHTEG: Gor, Harf, Wich, Vor, Haa, Nee, Aal, Zel, Doet, Dre, Ang, Sto.
- 02 AOVERGEVULEG: Din, Hen, Lat.
- 03 AOVERGEVEULEG: Lich, Aal.
- 04 EMPEREG: Gor, Loch, Lar, Sil.
- 05 EMPEG: Wesd.
- 06 JACHTEREG: Eef.
- 07 JENKEREG: Loch.
- 08 KITTELEG: Bor.
- 09 ZACH: Hen.
- 10 WEKEREG: Baa.
- 11 NERVEUS: Tol.
- 12 SCHICHTEG: Meg.
- 13 ONRÖSTEG: Meg.
 - || bang: Bat.
 - || schrikachteg: Bat.
 - || verweend: Haak.
 - || dol: Ges.

Gor: 'n Empereg peerd is gauw geïrriteerd.

Alm: SCHEE "schichtig". [Ok: / Acht 1895 (Telge 2, 111)].

Acht 1895: WEEPS "(gezegd van paarden) schuw" [Telge 2, 139; ok: Acht-Tw 1948 (Wanink 1, 211)].

● *Zon peerd is 'n:*

- 01 ZENUWLIJDER: Gees, Eib, Pan.
- 02 ZENUWLIJDER: Gels.
- 03 ZENUWKNOL: Groen.
- 04 ZENUWPEZE: Hen.
- 05 ZENUWACHTEGEN: Hen.
- 06 GEVULEGEN: Key.
- 07 INKENNEGEN: Vars.
- 08 HITTEPETIT: Eib.
- 09 OELE: Zel.
- 10 EMPESTAT: Olb.
- 11 KRIEBEL: Wich.
- 12 KWEZEL: Sto.
 - || zenuwpille: Wilp.
 - || dolman: Hei.

● *Van zon peerd wordt ezegd: 't is 'n*

- 01 WEKEN DRIETERD: Win.
- 02 PEERD DAT NIKS HEBBEN KAN: Zev.

Bel: Zon peerd mo'j good in de gaten holn; i-j mot der good met oppassen.

|| **Vre:** VLEGENGK "paard dat snel onrustig, nerveus wordt door de aanwezigheid van vliegen".

KARSPRINGER

karspringer

- 01 KARSPRINGER: Harf, Groen, Lich, Tol.
- 02 TUUGSPRINGER: Lich.

Groen: 'n Karspringer is lasteg bi-j 't oetspannen umdat e met de achterbene oet den boom wil springen.

ZOER

onvriendelijk (gezegd van een paard)

- 01 ZOER: Loch, Groen, Lich, Win, Sil, Ang, Lat, Pan.
- 02 ZUUR: Gen.
- 03 NEUDELEK: Harf, Bor, Gees, Haa, Bel || Vre.
- 04 ONDEUGEND: Dre, Hen.
- 05 KRIBBEG: Aal || Wilp.
- 06 HELLEG: Groen.
- 07 KRENGIG: Doet.
- 08 KRENZEG: Zel.
- 09 KRENSELEG: / Win 1971 [Deunk 1, 122], Lich 1991 [Telge 8, 67].
- 10 VERDREID: Gees.
- 11 NOKS: Zel.
- 12 ONVRIENDELEK: Sin.
- 13 ONBETROUWBAAR: Tol.
- 14 SJAGRIJNEG: Wesv.
- 15 LELEK: Zed.
 - || bokkeg: Bat.

● *Zon peerd is 'n:*

- 01 ZEIKERD: Loch, Lar, Gels.
- 02 ZOEREN: Gees, Vars, Zel.
- 03 ZUREN: Eib.
- 04 KRENG: Wich, Vor, Nee.
- 05 ONDOCH: Zel, Key.

- 06 NEUDELEKEN: Ruu.
- 07 NEULEKEN: Zwi.
- 08 GRÖWWEL: Eef.
- 09 LOERIK: Eib.
- 10 PRÖNNE: Eib.
- 11 EMPE: Rek.
- 12 SMIEGEL: Bel.
- 13 KRIBBEBIETER: Baa.
- 14 LILLEKERD: Zed.
- 15 GIFKOP: Meg.
- 16 KWAOJE VERREKKEKELING: Sto.
- 17 MIETZAK VAN 'N PEERD: Doet.
- || sagrijn: Haak.
- || bieterd: Vre.
- || klophengst: Hei.

Gor: 't Is 'n peerd met de oorne kort an de kop.
Bel: 'n Neudelek peerd grip, bit, slöt en höwt. Neudelek "agressief". As zon peerd de aorne in 'n nekke leg, mo'j oppassen, dan kan e gaon slaon.

Acht-Tw 1948: VEUREGHAED "(gezegd van een paard) vurigheid" [Wanink 1, 204].

Lar 1838: Jaokep, de Jödde, die agosie in de peerde deut en der altemets veur meistert, gaf 'm 'n drank in en doe duurde 't 'n ummeziens of wat of de Bles begos te krenselen en te miegen; 'n hele slomp [GV-alm 1838, 181].

Hen: A'j 'n PISMERE anraakt, pist ze. 't Liekt wel of ze deurlopend hengsteg is. || **Vre:** Miegebok "Pferd das beim Anschrren od. Ziehen Wasser lässt". Miegert "paard dat vaak stil blijft staan om te urineren".

KOPPEG

koppig (gezegd van een paard)

- 01 KOPPEG: Harf, Ruu, Zwi, Gees, Haa, Eib, Aal, Sin, Sil, Wesd, Dre, Hen, Key, Lat.
- 02 KÖPPIG: Wich, Gen, Ang, Wesv, Zev.
- 03 EIGENWIES: Lar, Gees, Gels, Eib, Zel, Kep.
- 04 EIGENGEREID: Meg.
- 05 STAETS: Gor, Vor || Vre.
- 06 STAEKS: Zed.
- 07 STAEG: Sto, Pan / sHe 1982 [Telge 3, 141].
- 08 KOLDEREG: Bor, Nee.
- 09 NEUDELEK: Lar.
- 10 GRAMMIETEG: Lich.
- 11 KOPS: Win.
- || koolders: Haak.
- || verdraejd: Vre.
- || doents: Ges.
- || areg: Ges.

● Zon peerd is 'n:

- 01 KÖPPIGEN: Loch, Bel, Din, Vars, Doet.
- 02 BOK: Voo, Doet.
- 03 EIGENGEREIDEN: Din.
- 04 HELLEGEN: Bor.
- 05 HETEN: Eib.
- 06 RAMSKOP: Groen.
- 07 GLOEPERD: Zel.
- 08 ROTZAK: Baa.
- 09 LUZEBOS: Tol.
- 10 KOPSTUK: Wilp.
- 11 WEIGERAAR: Bat.
- 12 BOK VAN 'N PEERD: Rek || Vre.
- 13 BAAS VAN 'N PEERD: Eef.

Vor: 'n Peerd dat wel 's neet wil trekken, mo'j net zo lange laoten staon totdat e vanzelf weer begint te trekken. Nog nooit is 'n peerd blieven staon tut noew toe.

Zed: Van 'n köppig peerd zegge ze: dén lut zich nog liever doodslaon at hi-j verrek um te lope.

STAETS

onhandelbaar (gezegd van een paard)

- 01 STAETS: Ruu, Lar, Bor, Gels, Bel, Aal, Win, Baa / Win 1971 [Deunk 1, 227], Eib 1980 [Telge 1, 79].
- 02 STAEGS: Voo, Wesd, Zel, Doet.
- 03 STAEKS: Wich, Hen, Key.
- 04 LASTEG: Alm, Haa, Meg, Dre, Hen.
- 05 EIGENWIES: Din, Zel, Tol, Ang.
- 06 EIGENWIJS: Zev.
- 07 ONDEUGEND: Haa, Zel.
- 08 ONHANDELBOOR: Eib, Lat.
- 09 KOLDERIG: Sto.
- || twassen: Vre.

● Zon peerd is 'n:

- 01 STAETSEN: Harf.
- 02 KOLDEREGEN: Rek.
- 03 SLECHTEN: Lich.
- 04 BOK: Loch.
- 05 SMEERLAP: Loch.
- 06 MIEGERD: Nee.
- 07 SLACHTER: Groen.
- 08 SLAGERSPEERD: Zed.
- 09 KRENGETJE: Eef.
- 10 KRENG (VAN 'N PEERD): Gor, Eef, Lar.
- || eigenwiezen: Bat.

Nee: Miegerd; maor wie zegt: miegat.

● *Van zon peerd wordt ezegd:*

Sin: Dat peerd is hard in de bek.

Vars: 't Is der ene woor niks met an te vangen is.

Bel: Met 'n staetsen bok köj neet veurn.

Acht-Tw 1948: ONTRALIE "(gezegd van een paard) wild, onstuimig" [Wanink 1, 155].

Win 1971: 'n Heel zinneg peerd, met gin spierken wanegheid. WANEGHEID "onwil, onzeggenlijkheid" [Deunk 1, 272].

Gor: 'n Lienenvanger is 'n peerd dat geregeld met de stat aover de lienen sleet en dan onhandelbaar is. [LIENE(N)VANGER; ok: Eib, Sil].

Eib: 'n Lienenvanger is 'n merrie met 'n ziekeleke afwiegking an de eierstokken en die altied probiert de teugels onder de stat te kriegen.

Eib: 'n Peerd dat zich an-eleerd hef de kop tussen de veurbenen te stekken um zo 't tuug of de berieder van zich af te schudden, is 'n PULLER of 'n BOKKER.

SCHRIKKEREG

schrikachtig (gezegd van een paard)

- 01 SCHRIKKEREG: Alm, Eef, Wich, Ruu, Lar, Zwi, Gees, Haa, Eib, Bel, Gen, Zel, Doet, Ang, Zev, Sto, Pan / Vars 1985 [Telge 6, 307] || Bat.
- 02 SCHRIKACHTEG: Bel, Aal, Meg, Hen.
- 03 BANG: Vor, Gels, Win, Zel, Dre, Hen || Bat, Vre.
- 04 SCHICHTEG: Harf, Eef, Nee, Aal, Meg.
- 05 SCHICHTEREG: Baa.
- 06 SCHUCHTER: Ruu.
- 07 SPICHTEG: Zel.
- 08 SPOCHTEREG: Hen / Gels 1928 [Gids Folk. 1, 88].
- 09 SPUCHTEREG: Din.
- 10 KIEKEREG: Loch, Lich.
- 11 ZENUWACHTEG: Sil, Tol.
- 12 SCHUJ: Sto.
- 13 SPÖLS: Bor.
- 14 JACHTEREG: Lar.
- 15 NERVEUS: Eib.
- 16 ANGSTIG: Lat.
- 17 ONBERAEKENBOOR: Meg.
- 18 SCHEE: / Win 1971 [Deunk 1, 201].
- 19 KOPSCHEE: / Win 1971 [Deunk 1, 120].

|| kopschuw: Vre.

|| schuftereg: Vre.

● *Zon peerd is 'n:*

- 01 SCHRIKKEREG: Vars, Key.
- 02 JACHTEREG: Rek.
- 03 BANGEN: Bel.
- 04 SCHRIKKER: Doet.
- 05 BANGESCHIJTER: Gor.
- 06 KIEKERD: Lar.

Zed: Zukke peerd zun geveurlek: at ze schrikke slaon ze op hol.

Gels 1928: Too wodden de peerde spochtereg. Ze bint anders zo zinneg as 'n lam [Krebbers in: Gids Folk. 1, 88].

Acht-Tw 1948: 't Peerd is slim strabaant op de weg. STRABAANT "moeilijk te regeren, gezegd van honden en paarden" [Wanink 1, 191].

SPÖLS

dartel (gezegd van een paard)

- 01 SPÖLS: Alm, Eef, Gels, Nee, Eib, Bel, Win, Wesd, Doet, Hen.
- 02 BLI-J: Groen, Lat.
- 03 BLIEJMODEG: Loch, Gees.
- 04 WIEREG: Sil, Key.
- 05 VLOT: Ruu.
- 06 LEEF, VLOT, SPÖLS: Eib.
- 07 LEUK, VLOT: Zel.
- 08 VLUG, GAUW: Haa.
- 09 DARTEL: Lar.
- 10 ZINNEG: Bor.
- 11 MOODWILLEG: Lich.
- 12 SPRINGEREG: Din.
- 13 WELDEREG: Zel.
- 14 GEDAON: Gor.
- 15 HETSEG: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 110], Acht-Tw 1954 [Wanink 2].
- 16 HETTEL: / Acht-Tw 1954 [Wanink 2]. || kreggel: Vre, Raes.

● *Zon peerd is 'n:*

- 01 SPRINGER(D): Meg, Doet, Zev.
- 02 VLOTN: Zwi, Rek.
- 03 WIEREGEN: Harf.
- 04 VUREGEN: Vor.
- 05 VINNEGEN: Vars.
- 06 DALVERD: Zel.
- 07 KWIKSPRINGER: Gen.

08 KETTELPEERD: Hen.

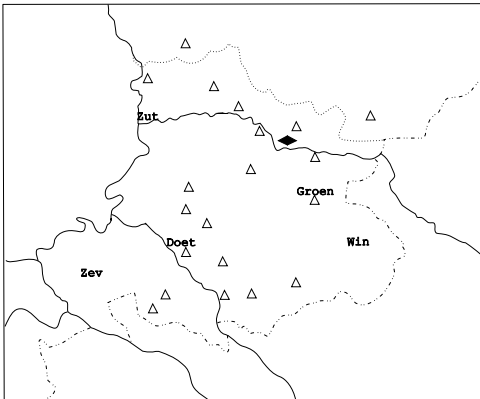
● *Van zon peerd wordt ezegd:*

- 01 'T IS 'N PEERD MET TEMPEREMENT: Gor, Wich, Tol.
- 02 'T IS 'N PEERD WOOR-T MUZIEK IN ZIT: Tol, Ang.
- 03 'T IS 'N PEERD WOOR VÖL LAEVE IN ZIT: Sto.
- 04 DAT PEERD IS TE PASSE: Loch.
|| dat peerd hef schik: Bat.

ZINNEG

mak (gezegd van een paard)

- 01 ZINNEG: Gor, Ruu, Loch, Lar, Zwi, Gees, Haa, Groen, Aal, Sin, Sil, Wesd, Zel, Doet, Hen, Key, Sto, Zed / Vars 1882 [Telge 4, 56], Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 218], Win 1970 [Deunk 1, 270], Aal 1964 [Rots 1, 53], Lich 1991 [Telge 8, 149] || Bat, Haak.
- 02 MAK: Gels, Win, Sin, Dre, Baa, Ang, Lat, Zev, Zed || Bat.
- 03 KINDMAK: Eib.
- 04 MAKKELEK: Harf, Alm, Zel, Tol.
- 05 VROM: Eib / Win 1971 [Deunk 1, 270], Harv 1974 [Moespot 83, 7], Vars 1985 [Telge 6, 394], Lich 1991 [Telge 8, 139] || Vre, Rhe, Kle.
- 06 TAM: Bel, Meg, Zev.
- 07 GOED: Gen || Wilp.

△ zinneg “mak” 01 ◆ zinneg “dartel” 02

Veural in den Acht is zinneg op-egeven as name veur “mak”. Ok andere huusdieren dee “mak” bunt, könt trouwens zinneg waezen. De betekenis “dartel” is ene kere op-egeven; kiek op blz. 18.

08 GOEIÏG: Tol.

09 ZEEG: Does / Pan 1988 [Telge 7, 156] || Kle.

10 EERLEK: Gor.

11 DOODEERLEK: Zwi.

12 HENDEG: Eef.

13 WILLEG: / Win 1971 [Deunk 1, 278], Vars 1985 [Telge 6, 407], Lich 1991 [Telge 8, 146].

14 BRAAF: Eib.

15 ZACHTZINNEG: Meg.

16 LIEF, VRIENDELEK: Vor.

17 HANDZAAM: / N Acht ca 1860 [Telge 4, 41].

|| doodvrom: Vre.

|| areg: Hei.

Gels 1928: Too wodden de peerde spochte-reg. ... Ze bint anders zo zinneg as 'n lam [Krebbers in: Gids Folk. 1, 88].

Ruu 1930: Mak in 't tuug “(gezegd van 'n paard) goed bereden kunnen worden [Zwart 3, 237].

Win 1970: 't Is 'n vrom peerd, 't sleut en 't bit neet; 't is zo zinneg.

Win 1978: 't Peerd verzöch overende te kommen; dan beguf 't zich en blif zinneg liggen [Van Loo 1, 46].

Vars 1985: Da's 'n arg willeg peerd. Door het Jan-Willem nooit niks met te doen [Telge 6, 407].

Acht 1882: ZINNEGHEID “makheid” [Telge 2, 156].

● *Zon peerd is 'n:*

- 01 ZINNEGEN: Nee, Eib, Rek, Lich, Vars, Doet.
- 02 KOEZE: Wich.
- 03 TAMMEN: Bel.
- 04 RUSTEGEN: Bel.
- 05 GOEIE LOBBES: Gen.
- 06 SCHAOP VAN 'N PEERD: Wich.

● *Van zon peerd wordt ezegd:*

01 HI-J IS ZO MAK AS 'N SCHAOP: Pan.

02 HEE IS ZO ZINNEG AS 'N SCHAOP: / Acht-Tw 1954 [Wanink 2].

Groen 1936: Dat peerd is goodwelleg. GOODWELLEG “goedwillend” [Mogendorff 7].

Wesv: 'n PARLEVINKER is 'n peerd dat aoveral aanlandt.

HOOFDSTUK 6

LICHAMELIJKE KENMERKEN

MOOI

goed gebouwd (gezegd van een paard)

- 01 MOOI: Alm, Bel, Win, Meg, Kep, Dre, Key || Bat.
- 02 BES: Harf, Eef, Loch, Lar, Bor, Rek, Hen.
- 03 BEST: Ruu, Zwi, Aal, Vars.
- 04 GOED: Wich, Hen, Lat, Pan.
- 05 KNAP: Gor, Lich, Din.
- 06 FORS: Nee, Bel.
- 07 SOORTIG: Sil, Sto || Wilp.
- 08 SOLIED: Vor.
- 09 STARK: Groen.
- 10 GOOD STARK: Gels.
- 11 KLOSSIG: Sin.
- 12 STAATS: Wesd / sHe 1982 [Telge 3, 141] || Boch.
- 13 LUX: Zel.
- 14 EDEL: Baa.
- 15 STEVIG: Zev.
- 16 GOEDSOORTIG: Ang.
- 17 SOLIED: Eib.
- 18 KLOOK: Eib.
- 19 KNAP GAAF: Eib.
- 20 PRIMA GEBOUWD: Bre.
- 21 VAN ALLE KANTE FLINK GEBOUWD: Haa.
- 22 GOOD OET DE KLOETEN EGREUJD: Bel.
- 23 GOED UUT DE KLOETEN GEWASSEN: Meg.
- 24 GOED GELIJD: Gen.
- 25 MOOI AEVENRAEDEG: Wesd.
- 26 GOED AN-ERIBT: Bor.
|| robuust: Haak.
|| courant: Vre.
|| corrantet: Raes.

Wesv: 't Is 'n peerd met lijn der in.

Eib: Dat peerd hef 'n good medél.

Doet: Dat peerd het 'n goed beenwerk.

Gen: Dat peerd steet goed vierkant op de peute.

Tol: Dat peerd zit goed in mekare.

Ruu: 'n Lange koo en 'n kot peerd is 'n boer wat weerd: 'n kot peerd is sterk, 'n lange koo is 'n goeie melkkoo. || **Hei:** Dat peerd is 'n kantegen klos.

SLECH

slecht gebouwd (gezegd van een paard)

- 01 SLECH: Kep, Hen, Pan || Bat.
- 02 SLECHT: Bre, Zel, Ang.
- 03 LILLEK: Gor.
- 04 SLORDIG: Vor.
- 05 SLAP: Groen.
- 06 ONCOURANT: Tol.
- 07 NIT ZO GOED: Harf.
|| slechtsoorteg: Wilp.

● Zon peerd is 'n:

- 01 KLUNGEL: Ruu, Loch, Lar, Zwi, Eib, Rek, Sto.
- 02 SCHARMINKEL: Bor, Haa.
- 03 KNOL: Eef, Doet.
- 04 SLAMIEL: Nee, Eib.
- 05 SLUNGEL: Eib.
- 06 SLAEGEL: Eib.
- 07 HÄÖVEL: Lich.
- 08 MISBAKSEL: Meg.
- 09 DRELLE: Wich.
- 10 SLAPPELING: Loch.
- 11 SLACHTER: Loch.
- 12 DWEIL: Gees.
- 13 KNOLLE: Vars.
- 14 HANKHOLT: Wesd.
- 15 NAEGELHOLT: Zev.
- 16 KRUK: Hen.
- 17 MAKKEMAN: Pan.
- 18 LANGEN SLEPPER: Bor.
- 19 SLACHTPEERD: Bor.
- 20 SLECHTEN: Vars, Hen.
|| bok: Wilp.
|| hampelman: Haak.
|| krenge: Vre.
|| zagepokkel: Ges.

● Van zon peerd wordt ezegd:

- 01 HEE IS SLECH GEBOUWD: Gels, Baa.
- 02 HEE IS NEET GOOD OET DE KLOETEN EKOM-MEN: Bel.
- 03 HEE IS NEET GOOD VOLGREUJD: Bel.
- 04 HEE IS GIN BESTEN: Key.
- 05 HEE IS GIN(NE) MOOIEN: Bel, Wesd.
- 06 HEE IS GIN BEST PEERD: Rek, Lat.
- 07 HEE IS GIN MOOI PEERD: Dre.
- 08 HEE HEF 'N SLECHTEN BOUW: Aal.

- 09 DER ZIT GIN LIJN IN: Gen.
10 'T IS 'N PEERD OP DREE BENE: Gees.

DEURZAKKER

paard met een doorgezakte rug

- 01 DEURZAKKER: Bor.
02 HANKHOLT: Hen.
03 HANGEPOKKEL: Ges.
04 DEURGEZAKT PEERD: Zev.
05 AFGEDANKTE HUZARENKNOL: Eib.
|| slappe slungel: Wilp.

● Zon peerd hef 'n:

- 01 ZADELRUG(GE): Vor, Ruu, Loch, Bor, Gels, Nee, Groen, Lich, Bre, Win, Din, Gen, Vars, Sin, Sil, Wesd, Doet, Kep, Key, Baa, Tol, Ang, Sto / Vars 1985 [Telge 6, 414].
02 SLECHTE RUG(GE): Harf, Wich, Hen, Lat.
03 LEGE RUGGE: Ruu, Loch, Lar, Zwi, Haa, Eib, Rek || Bat, Haak.
04 LAEGE RUGGE: Bel, Vars.
05 SLAPPE RUGGE: Gor, Eef, Wesd, Zel.
06 DEURGEZAKTE RUGGE: Aal, Dre, Hen || Kle.
07 KROMME, AFHANGENDE RUG: Meg.
08 HANGRUGGE: Zel.
09 ZAKRUGGE: Bor.
|| deurhangende rugge: Vre.

LICHT

licht gebouwd (gezegd van een paard)

- 01 LICHT: Bel, Groen, Aal, Sil, Doet, Ang, Pan.
02 LICHT(T)ACHTEG: Lich.
03 LICHT GEBOUWD: Haa, Aal, Zed.
04 FIEN: Ruu, Zwi, Eib, Lat.
05 FIEN GEBOUWD: Meg, Baa.
06 HENDEG: Vor, Wesd, Tol.
07 SNITTEG: Eib.
08 SNEDEG: Eib.
09 RANK: Zel.
10 MOOL: Dre.
11 RASACHTEG: Sto.

● Zon peerd is 'n:

- 01 RAS: Gor, Rek, Hen, Sto.
02 RASPEERD(JEN): Nee, Vars.
03 RASJEN: Loch, Lar.
04 HIT: Lich, Bre, Voo, Vars / No Acht 1883 [Telge 4, 68].
05 HITJEN: Zev.
06 HITSJEN: Bel.

- 07 FIENN: Harf.
08 HENDEGEN: Din.
09 LICHTN: Hen.
10 ENKELPEERD: Wich.
11 BLOEDPEERD: Loch.
12 SCHIERPEERD: Lar.
13 RENPEERD: Kep.
14 LASTPEERD: Wesv.
15 RIJER: Eef.
16 HESPEL: Key.
17 GELDERSEN: Nee.
18 OLDENBURGER: Nee.
|| kirre: Bat.
|| rasman: Vre, Ram, Raes.
|| huzarenpeerd: Wilp.

Hen: 'n Peerd dat lich ebouwd is, heit 'n lichtn. Vrogger beheurn die töt 't Gelders of Gronings ras. Ze wiern ok wel ras enuumd. Woorbij de Geldersen lichter waarn dan de Groningers.

Gor: 'n Gelders peerd is 'n ras. [GELDERS].

Nee: De Geldersen en Oldenburgers bunt licht van bouw.

● Zon peerd is:

- 12 LICHT VAN BOUW: Nee.
13 FIEN VAN ONDER: Gels.

ZWOOR

zwaar gebouwd (gezegd van een paard)

- 01 {ZWOOR}: Alm, Wich, Lar, Eib, Lich, Aal, Meg, Sil, Zel, Doet, Dre, Lat, Sto, Pan || Vre.
02 ZWOOR GEBOUWD: Haa, Aal, Zed.
03 GROF: Ruu, Zwi, Gels, Ang.
04 GROF GEBOUWD: Vor.
05 KLOSSEG: Gen, Sin.
06 ROBUUST: Eib.
07 MASSAAL: Lich.
08 LOG: Win.

● Zon peerd is 'n:

- 01 BELG: Gor, Wich, Lar, Rek, Groen, Aal, Bre, Win, Meg, Vars, Wesd, Doet, Hen, Baa || Wilp.
02 BELS: Gor, Eef, Wich, Gees, Nee, Hen, Tol / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 73], Win 1971 [Deunk 1, 20] || Wilp.
03 BONKE: Loch.
04 ZWOORN: Rek, Bel, Hen, Key.
05 GROFFEN: Gels.

- 06 KLOS: Groen, Din.
- 07 WARKPEERD: Kep, Sto.
- 08 MÖLLEPEERD: Meg.
- 09 MÖLLENPEERD: / Win 1971 [Deunk 1, 146].
- 10 KNOL: Sto.
- 11 BELGIËR: Wesv || Vre, Ges, Ram, Hei.
- 12 ZEEUW: Bre.
- 13 HOLSTEINER: Baa.
- 14 ROS: Aal, Meg, Wesd.
|| slepperspeerd: Bat.

Lar: 'n Belg is 'n zwoor peerd.

Ang: 'n DRUPBLES is van baoven breed en van onderen smal.

DRAVER

draver, paard dat goed kan lopen

- 01 DRAVER: Bor, Nee, Sin, Kep, Vre.
- 02 BESTEN DRAVER: Alm.
- 03 GOEIEN DRAVER: Zel.
- 04 WARMBLOOD: Eib.
- 05 HARDDRAVER: Win.
- 06 KLEPPER: Win.
- 07 RASMAN: Rhe.
|| renner: Hei.
|| genger: Hei.
|| drapper: Boch.

● *Zon peerd is 'n:*

- 01 SNELLEN: Tol.
- 02 VLOTTEN: Din.
- 03 GOEIEN GANGER: Hen.
- 04 VLOTTE LOPER: Meg.
- 05 GOEIEN LOPER: Aal, Meg.
- 06 BESTE STAPPERT: Lar.
- 07 RAP PEERD: Groen.
- 08 GOED, VLOT PEERD: Wesv.

● *Zo'n peerd hef 'n:*

- 01 GOEIE(N) GANK/GANG: Gor, Harf, Eef, Wich, Vor, Ruu, Zwi, Haa, Bre, Zel, Doet, Hen, Baa, Zev || Wilp.
- 02 VLOTTEN GANK: Bor.
- 04 GOEIE GANGEN: Gen, Vars.
- 03 GOOD GANKWARK: Nee || Raes.
- 04 GOEIEN LÖPPE: Bre.
- 05 GAEVE BENE: Wesd.
- 06 BESTE GANK: Sil, Wesd || Bat.

● *Van zon peerd wordt ezegd:*

- 01 HEE GEET GOOD: Loch, Gels, Rek, Lich, Vars, Key, Ang, Lat.
- 02 HEE IS GOED OP DRAF: Nee.
- 03 HEE TREDT GOOD DEUR: Bel.
- 04 DAT LÖP GOED: Dre.
- 05 IS GOED GANGS: Sin, Hen.

Bel: Dat peerd treedt good deur: der zit 'n vlot-ten trad an. [TRAENN. TRAD].

Sto: In dat peerd zit 'n goed gangwark.

Sil: In dat peerd zit gank.

Eef: Dat peerd kan mooi gaon.

|| Wilp: Dat peerd kan uut de voete.

|| Haak: Denne geet der aoverhen; denne raakt gen groond.

|| Hei: Hee hef de gank der under.

SCHARMINKEL

mager paard

- 01 SCHARMINKEL: Gor, Eef, Wich, Loch, Lar, Eib, Sil, Doet || Bat.
- 02 KAPSTOK: Gees, Hen.
- 03 VILLER: Gels.
- 04 WASBROD: Nee.
- 05 HAOKE: Win.
- 06 KNOL: Sin.
- 07 SCHRAM: Zel.
- 08 SCHRIELTJEN: Zel.
- 09 HANKHOLT: Hen.
- 10 HOLTERE: Zev.
- 11 STAAK: Pan.
|| slieperspeerd: Haak.
|| slamiel: Bat.

● *Zon peerd is 'n:*

- 01 MAGER PEERD: Harf, Alm, Haa, Nee, Rek, Aal, Din, Voo, Dre, Hen, Key, Lat.
- 02 MAGER SCHARMINKEL: Bor, Gees, Gen, Meg, Hen, Baa.
- 03 MAGER BOT: Wich.
- 04 MAGERE KNOL: Sil, Pan.
- 05 MAGERE BOK: Ang.
- 06 SCHRAO PEERD: Gor, Lich, Ges, Hei.
- 07 SCHRAOL PEERD: Loch.
- 08 SOBER PEERD: Vor.
- 09 ARMUDEG DIER: Eib.
- 10 AFGEWERKTE KNOL: Tol.
- 11 SCHOMPIG PEERD: Zev.
- 12 HOLTERIG PERD: Pan.
- 13 HULTERIG PERD: Pan.
- 14 BLOOD PEERD: Groen.
- 15 HODDEL PEERD: Wesd / Win 1971 [Deunk 1,

94].

- 16 HORDL PEERD: Wesd.
17 GIN DIKN: Bel.
|| radderegen bok: Raes.

● *Van zon peerd wordt ezegd:*

- 01 HEE IS ZO MAGER DA'J MET DE RIBBEN 12
UUR KÖNT LUJEN: Doet, Hen.
02 HEE IS ZO MAGER AS 'N LAT: Meg.
03 HEE IS ZO MAGER AS 'N HA(R)S: Aal.
04 HEE IS ZO MAGER AS 'N BRAND: Zel.
05 HEE IS ZO MAGER AS 'N HANKHOLT: Zel.
06 HEE IS VEL AOVER BÖT: Meg.
07 HEE IS BOK MAGER: Zwi.
08 HEE HEF 'N MESJESTERN JAS AN: Ruu, Eib.
09 HEE HEF NIKS AS LANGN HAVER EHAD (= met de sweppe): Bel.
10 'T IS 'N PEERD WOOR DE RIBBEN DEURSTAE-
KE: Zev.
11 'T IS 'N PEERD WOOR JE DE PET WEL AN DE
HÖPPE KÖNT HANGE: Sto.
12 'T IS 'N PEERD MET HÄÖK OP DE TAAND:
Wesv.
13 I-J KÖNT DE RIBBEN TELLEN: Bre.
|| 't is 'n peerd veur de vilder: Wilp.

Gels: Van 'n viller wordt ezegd: allene 't vel hef weerde.

Ruu: A'j bie 'n peerd, net as bie mesjester, de ribben könt zeen, zeg ie wal: hee hef 'n mesjestern jas an.

RASPEERD

rank paard

- 01 RASPEERD: Eib, Voo || Bat, Vre.
02 RASPEERDJEN: Baa, Tol, Zed.
03 RAS: Wich, Vars, Hen, Baa.
04 RIEMPEERD: Loch
05 RITSPEERD: Lar.
06 RIEJPEERD: Lar.
07 RI-JPEERD: Wesd.
08 PLANK: Nee.
09 SNI-JBOON: Eib.
10 DRAVER: Eib.
11 RIEM: Sin.
12 RITSN: Harf.
13 RANKN: Bel.
14 LUXEN: Gees.
15 RASJEN: Eef.
|| rasman: Vre, Ges, Hei.
|| ranke bas: Wilp.

● *Zon peerd is:*

- 01 RANK: Gor, Win, Hen, Key, Lat, Pan.
02 RIFTEG: Ruu, Zwi, Gels, Haa, Nee.
03 RIFFELEG: Din, Vars.
04 RITSEG: Bor, Ang, Sto.
05 MOOI, SLANK: Bre, Doet, Dre.
06 MOOI GELIJD: Sil.
07 GOED GELIJD: Zev.
08 RI-JZEG: Groen.
09 HENDEG: Zel.
10 GRACIEUS: Wesd.
11 IEL: Lich.
12 SJIEK: Wesv.

● *Van zon peerd wordt ezegd: 't is*

- 01 'N PEERD AS 'N REE: Wich.
02 'N PEERD MET WAT KO(R)TE RIBBEN EN WEI-
NEG BOEK: Vor.
03 'N LICHT GEBOUWD DIER: Meg.
04 'N DUBBELEN HIT: Doet.

Ruu: 'n Rifteg peerd is dun in de hoed.

Vars: Van 'n riffelig peerd zeg i-j: hee is an de lichte kante.

LOMP

lomp (gezegd van een paard)

- 01 LOMP: Bor, Haa, Aal, Dre, Key, Ang, Pan.
02 LOG: Wich, Lich.
03 ONBENULLEG: Eef.
04 DOM: Vor.
05 NIET HANDZAAM: Sin.

● *Zon peerd is 'n:*

- 01 PLOFFE: Ruu, Loch, Lar, Zwi, Gees, Nee, Eib,
Rek, Bel.
02 KLOS: Eib, Din.
03 KLOSSE: Lar.
04 SMOKS: Eib, Tol.
05 SJOKS: Eib.
06 LOMPERD: Zel.
07 LOMPERIK: Win.
08 LOMPN: Harf, Rek.
09 GROFFEN: Bel.
10 ZWOREN: Bel.
11 ONWIEZEN: Vars.
12 BELG: Voo, Zed.
13 BELS: Nee.
14 BELGIËR: Rhe.
15 ZEEUW: Wesd.
16 BONK: Doet.

- 17 BONKE: Hen.
- 18 POLDAZOEZE: Bel.
- 19 SLEPPERSPEERD: Gor.
- 20 HOLSTENDER: Doet.
- 21 KNOL: Zev.
- 22 ZOK: Sto.
- 23 ONBENUL: Zel.
- 24 BOKKER: / Win 1971 [Deunk 1, 30].
|| Wilp: sleppersbonke.

● *Van zon peerd wordt ezegd:*

- 01 'T IS 'N ONBENULLEGEN BOK: Gels, Baa.
- 02 'T IS 'N LOMPE KNOL: Sil.

STAKERD
langbenig paard

- 01 STAKERD: Loch, Lar.
- 02 STAKELBEEN: Gees.
- 03 STOEKEBEEN: Sil.
- 04 LANGBENEGEN: Key.
- 05 BENEMAN: Gels.
- 06 SPRINGER: Eef.
- 07 SLAMIERIS: Loch.
- 08 SLUNGEL: Bor.
- 09 HAZEWIND: Nee.
- 10 REIGER: Groen.
- 11 STELTLOPER: Eib.
- 12 RASPEERDEKE: Eib.
- 13 GROOTN: Bel.
- 14 HARDLOPER: Bre.
- 15 HOLSTEINER: Tol.
- 16 GROOT PEERD: Bel, Hen.
- 17 HEKNIES PEERD: Gor.
- 18 RANK PEERD: Hen.
- 19 HOOGBENEG PEERD: Din, Doet.
- 20 OPGESCHOTTEN PEERD: Zel.
- 21 HOGEN BOK: Wesd.
- 22 HOGE STAAK: Tol.
- 23 LANGE STAAK: Zed.
- 24 GOEIE GANGER: Sto.
|| stakepoot: Wilp.

● *Van zon peerd wordt ezegd:*

- 01 HEE STEET HOGE/HOOG OP DE BENE/BEEN:
Harf, Wich, Haa, Nee, Aal, Win, Gen, Vars, Sil,
Zel, Kep, Hen, Lat, Zev, Pan || Bat.

Meg: Hee steet hoog op de peut.

Gen: Door kan de wind goed onderdeur. [Ok:
Harf, Eib, Win].

Vor: 't Is'n peerd met stakerege bene. [STA-

KEREG].

Win 1971: DÖZZEKEN "klein, dik paard met te korte benen" [Deunk 1, 47].

Win 1971: Ne slamps van 'n peerd. SLAMPS "groot en hoogbenig, doch mager, ondervoed dier" [Deunk 1, 211].

Lar 1864: Eers trok ik 'n betjen, too meer, en endelek zae Gait, hee wol 's zeen of ik 't tegen de oolde kidde kon halen [GV-alm 1865, 121]. [KIDDE].

Acht 1882: KIDDE "klein soort paard" [Telge 2, 63; ok; / Acht-Tw 1948 (Wanink 1, 120)].

LUX PEERD
paard met dunne, fijngebouwde benen

- 01 LUX PEERD : Gor, Zed || Bat.
- 02 RANK PEERD: Bel.
- 03 FIEN PEERD: Din, Hen.

● *Zon peerd is:*

- 01 FIEN OP DE BENE: Wich.
- 02 FIEN VAN BOTTEN: Ang.
- 03 FIEN OP DE PEUT: Sto, Pan.
- 04 FIEN EBOUWD: Aal.
|| fijnbutteg: Vre.
|| langbeneg: Vre.
|| hoogbeneg: Ges.
|| beneg: Vre.

● *Zon peerd is 'n:*

- 01 VOLBLOED: Loch, Lar.
- 02 RIEPEERD: Bre || Bat.
- 03 RI-JPEERDJE: Zed.
- 04 RAS: Key.
- 05 RASJEN: Rek.
- 06 DRAVER: Loch.
- 07 BLOEDPEERDJEN: Eib.
- 08 JUFFER: Groen.
- 09 HIT: Zel.
- 10 FIEN PEERDJEN MET GAEVE BENEN: Wesd.
- 11 NOGAL FIEN JUFFERTJE: Harf.
- 12 RITSEGEN: Baa.
- 13 RANKEN: Bel.
- 14 FIENEN: Hen.
|| koetspeerd: Wilp.

● *Zon peerd hef:*

- 01 FIENE BENE: Eef, Lar, Haa, Vars, Doet, Pan.
- 02 FIENE POTEN: Lat.

- 03 FIEN BEENWARK: Gels.
- 04 DREUGE BENE: Vars, Tol.
- 05 LICHT E BENE: Sil.
- 06 GAEVE BENE: Vars.
- 07 GLASHARDE BENE: Loch.
- 08 DREUG BEENWERK: Vor.
|| stökkelege bene: Raes.

● Van zon peerd wordt ezegd:

- 01 DAT PEERD GEET MET LICHT E GANG: Meg.
|| door zitten fijn been onder: Vre.

GROF PEERD

paard met zware benen

- 01 GROF PEERD: Rek, Groen, Gen, Wesd, Zel, Hen.

● Zon peerd is:

- 01 ZWOORBENEG: Doet.
- 02 ZOKKERIG: Sto.

● Zon peerd is 'n:

- 01 MÖLLENPEERD: Loch.
- 02 SLEPPERSPEERD: Gor.
- 03 GOED TREKPEERD: Bre.
- 04 LOMP GROF DIER: Eib.
- 05 KNOLLE: Eib.
- 06 BELS: Key.
- 07 KLOS: Baa.
- 08 SMOKSERD: Sto.
- 09 GROVVEN: Nee, Din, Vars, Hen.
- 10 ZWOREN: Bel. || plofferd: Bat.

● Zon peerd hef:

- 01 GROVVE BENE(N): Eef, Wich, Tol, Ang.
- 02 GROVVE POTEN: Ang.
- 03 GROF BEENWARK: Vor, Gels.
- 04 {ZWORE} BENE(N): Haa, Aal, Sil, Pan.
- 05 ZWORE POTE: Lat.
- 06 ZWAORE KNÄÖK: Pan.
- 07 STALBENE: Zev.
- 08 MOEKEBENEN: Lar / Acht-Tw 1954 [Wanink 2].
- 09 STEVENDIG BEENWARK: Zed. || smoksbene: Wilp.

● Van zon peerd wordt ezegd:

- 01 DAT PEERD GEET MET 'N ZWORE GANG: Meg.

Pan 1988: Dén vrach mot dé n knol toch on de sta(r)t kunne trekke. On de sta(r)t kunne trekke "(gezegd van paarden) gemakkelijk kunnen trekken" [Telge 7, 133].

KRIBBENBIETER

kribbenbijter

- 01 KRIBBE(N)BIETER: Gor, Harf, Eef, Wich, Vor, Ruu, Bor, Gees, Haa, Nee, Eib, Rek, Groen, Lich, Aal, Win, Din, Voo, Gen, Meg, Vars, Sil, Zel, Hen, Tol, Ang, Lat, Zed, Pan / N Acht 1839 [Telge 4, 42], Acht 1895 [Telge 2, 73], Vars 1985 [Telge 6, 196], Telge 7, 74 [Pan 1988] || Wilp, Vre.
- 02 HOLTVAETER: Eef.

Eef: 'n Peerd dat - uut vervaeling? - de stie-len van de ruuf of 't holtwark van de voerbak (de krib) met de baoventande kapot bit, is 'n holtvaeter.

Eib: 'n Kribbenbieter löt ow 't witte van de ogen zien.

Gees: Kenners zegt: kribbenbieters wordt luchthappers.

STRIEKER

striker

- 01 STRIEKER: Harf, Ruu, Zwi, Bor, Gees, Win, Din, Voo, Vars, Sil, Baa, Tol, Ang, Lat, Wesv, Pan.
- 02 STRIJKER: Lich.

Gees: 'n Strieker is 'n peerd dat met de iezers aover de grond of de straot krabt. [Ok: Baa].

Bor: 'n Peerd dat krabt met de veurtenen, neume wie 'n TEENGANGER.

Wesv: Strieklappe zun te koop bi-j de zadel-maker. [STRIEKLAP].

WINDZUGER

luchtzuiger

- 01 WINDZUGER: Harf, Vor, Gees, Groen, Win, Gen, Sil, Hen, Tol, Lat, Wesv, Sto || Vre.
- 02 WINDZOEGER: Rek, Lich, Aal, Vars.
- 03 WIENDZUGER: / Pan 1988 [Telge 7, 154].
- 04 WINDHAPPER: Gor, Ruu, Loch, Bor, Nee, Din, Vars, Sil, Hen, Tol / Vars 1985 [Telge 6, 408] || Wilp.
- 05 LUCHTHAPPER: Gees, Lich, Lat.

Loch: 'n Windhapper is 'n peerd dat met de

mond los noor loch hapt.

Aal: 'n Windzoeger is 'n peerd dat zich met geluud vol zoekt met loch (= wind) en regelmaoteg naor aosem hapt; hee hef 'n foutieve ademhaling.

ZWIJMELAAR

zwijmelaar

- 01 ZWIJMELAAR: Harf, Gees, Win, Lat, Wesv.
- 02 WAEVER: Wich, Gees.
- 03 WEVER: Eib, Lat.
- 04 MAAIKER: Vars.

Gees: 'n Zwijmelaar of waever steet oet ver-
vaeling van 't ene veurbeen op 't andere.

Wesv: 'n Zwijmelaar het geen richtingsge-
vuul.

Win: 'n Zwijmelaar löp bi-j 't bouwen neet
good langs de vore.

TELGANGER

telganger

- 01 TELGANGER: Eef, Win.

Win: Ne telganger verzet 't linker veur- en
achterbeen tegelieke.

Eef: 'n Telganger beurt 't rechter achterbeen
en 't rechter veurbeen tegelieke op.

SCHOERDER

schuurder

- 01 SCHOERDER: Wich.
|| schobberd: Haak.

Wich: 'n Peerd dat graag arges langs
schoert.

TOONTREDER

toontreder

- 01 TOONTREDER: Harf, Lat.
- 02 TEENTREDER: Harf, Nee.
- 03 TEENTRAEDER: Vars
- 04 TEENTRAEJER: Tol, Ang, Wesv, Sto.
- 05 TEEJTRAEJER: Pan.
- 06 TOONDER: Lich.
- 07 HAKKENTRAEDER: Wich.
- 08 VANGER: Sil.

Wich: 'n Peerd dat met de onderkante van
de hoof an de kogel raakt, slöt 't ene been
tegen 't andere bi-j 't lopen en striekt met de
bene en de hoeven langs mekare, langs de
vetlokken.

Vars: 'n Teentraeder het de hoeven van de
veurbene nao binnen staon.

Nee: 'n Teentreder dén teent. [TENEN].

Sil: 'n Vanger tikt ("vangt") met 't achterbeen
't veurbeen.

HOOFDSTUK 7

GEDRAG, VERRICHTINGEN

RONNEKEN

hinniken

- 01 RONNEKEN: Gor, Harf, Alm, Eef, Wich, Vor, Ruu, Loch, Gees, Gels, Haa, Eib, Rek, Bel, Groen, Aal, Win, Din, Voo, Net, Ulf, Vars, Sil, Wesd, Zel, Doet, Hen, Ste, Baa, Ang, Lat, Zed, Pan / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 170], Vars 1985 [Telge 6, 290], Zie 1991 [Telge 8, 101] || Wilp, Vre, Ram, Raes, Rheb, Rhe, Elt.
- 02 RÖNNEKEN: Eib, Lich, Sin / Win 1971 [Deunk 1, 196] || Ges, Hei, Kle.
- 03 RUNNEKE(N): Zed / Pan 1988 [Telge 7, 116], Lich 1991 [Telge 8, 101].
- 04 GRÖNNEKEN: / No Acht 1839 [Telge 4, 28].
- 05 HINNEKE(N): Bor, Din, Gen, Voo, Doet, Dre, Key, Zev, Did, Sto / Zel 1950 [Broekhuysen 1, 72], Pan 1988 [Telge 7, 51].
- 06 FRAENSKEN: Nee, Eib / Acht 1895 [Telge 2, 35], Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 207], Win 1971 [Deunk 1, 65] || Mar, Haak.
- 07 FRENSKEN: / Eib veur 1973 [H. Odink 3, 67].
- 08 VRENSKEN: Rek / Win 1971 [Deunk 1, 65].
- 09 KRIETEN: Aal.
- 10 RONSELEN: Tol.
- 11 GRINNEKEN: Did.
- 12 KRAENSELEN: / Lar 1864 [GV-alm 1865, 120].
|| rommeken: Mar.
|| wieren: Hei.

Eef: Iets ander geluud as bi-j droes, dat nuump ze: KWAGGEN.

Din: Hinniken as 't peerd 'n ander peerd zut lopen. Ronneken is laeger van toon; as de boer 's margens op de daele kump, ronnekt 't peerd.

Alm: Ronneken as ie voer wil hebben of andacht trekken; anders: hinneken.

Vars 1985: Die peerde bunt zo an mekare ewend, a'j met den enen bi-j huus komt, begint den anderen te ronneken [Telge 6, 290].

Din: A'j 'n vullen an den hals klopt, ronnekt e as 'n peerd.

Lar 1864: En a'w mekare neet meer zeen konnen, begonne we beide te kraenselen! [t.w. twee paarden] [GV-alm 1865, 120].

Eib veur 1973: Citaat 1864 :frenskan "hinneken, iets inniger dan ronneken, dat ook hinneken betekent". 't Peerd frensket nao 't vul (veulen) en ronneket nao den haver [H. Odink 4, 202].

|| **Mar:** Frenskan tegen 'n ander peerd; ronneken as e wat hebben wil.

SNOEVEN

snuiven, hoorbaar door de neus ademen

- 01 SNOEVE(N): Gor, Alm, Eef, Zut, Vor, Ruu, Gees, Bel, Groen, Lich, Din, Gen, Voo, Ulf, Vars, Gaa, Wehl, Dre, Hen, Did, Lob.
- 02 SNUVE(N): Baa, Does, Lat, Wesv, Groes, sHe / Pan 1988 [Telge 7, 129].
- 03 BRIESE(N): Zut, Bel, Zel, Kep, Zev.
- 04 VRENSKEN: Win.
- 05 VRAENSKEN: / Win 1971 [Deunk 1, 269].
- 06 BLAOZEN: Din.
- 07 DROEZEN: Harf.
- 08 MUFFEN: Nee.
- 09 SNORKEN: Vars.

Bel: Snoeven, met 'n oe as in 't woord boer [Ok: Voo].

Gees: Snoeven; maor wie zegt: snoemm, met 'n oe as in 't woord boer.

sHe: 't Peerd dut snuve.

Nee: Dat peerd muf.

PROESTEN

proesten (met neus en lippen)

- 01 PROESTE(N): Wich, Vor, Ruu, Loch, Bor, Eib, Rek, Aal, Win, Vars, Zel, Dre, Hen, Lat, Zed / Win 1978 [Van Loo 1, 87] || Vre.
- 02 PROESEN: Gor, Harf, Alm, Nee, Eib, Bel, Sil, Zel, Doet, Baa || Wilp, Ges, Ram, Rheb.
- 03 SNOEVEN: Eef, Din, Sin, Wesd, Key, Did.
- 04 KWAGGEN: Win, Ang.
- 05 VRAENSKEN: Gees.
- 06 VRENSKEN: Haa.

- 07 SNORKEN: Gels.
 08 SNOTTERE: Zed.
 09 SNUTTERE: Zev.
 10 RONNEKEN: Does.
 11 RUNNEKE: Pan.
 12 BREIEN: Groen.
 13 BROEZEN: Wesd.
 14 BLAOZEN: Eib.
 15 WENTELEN: Ste.
 16 DE LIPPEN OPTREKKN: Lich.
 || proestere: Elt.

Groen: As 'n peerd breit, hef e goeie zin.

Kot 1925: 't Peerd besnobbelden 'm de rugge en proestten 'm ne kere ne hoop broes in de nekke [Meinen 3, 39].

Win 1978: 't Peerd proest van stalmoed [Van Loo 1, 87]. [STALMOED; ok: Win 1971: "uitgelatenheid van dieren die pas uit de stal komen" (Deunk 1, 226)].

REREN

kwaadaardig roepen

- 01 REREN: Eib, Key, Ang, Wilp.
 02 KRIETEN: Loch, Din, Vars, Zel.
 03 BLEREN: Eib, Aal, Dre.
 04 SCHREEUWEN: Vor, Win Hen || Kle.
 05 SCHRAUWEN: Doet.
 06 KRIJSEN: Baa, Tol.
 07 KRIESKEN: Win.
 08 GÖLLEN: Rek, Bel.
 09 GILLEN: Groen.
 10 MOUWEN: Sil.
 11 MAUWEN: Wesd.
 12 GEREN: Win.
 13 GIEREN: / Kot 1911 [Meinen 2, 36].
 14 BRULLEN: Rek.
 15 JENKEN: Eef.
 16 BÖLKEN: Dre.
 17 BRIESE: Zev.
 || snoeven: Vre, Hei, Raes.

Hen: Ik heb 'n peerd nooit kwaad heuren roepen; wel heuren roepen naor 't vullen. Dat wordt krietten enuimd: 't peerd krit. 'n Enkele keer schreeuwt 'n peerd; dat is heel erg. Dat dut 't peerd allene as 't in paniek is en as der laevensgevoor is. Ik heb 't één keer eheard, maor ik hoppe 't nooit weer te heuren, want zon schreeuw geet deur merg en been. De groezels loopt mien aover de rugge as ik dit opschrieve, zó intens, dat 't haos niet te beschrijven is. [KRIETEN].

Eef: 'n Peerd dat jenkt, is 'n jenkerd van 'n peerd. [JENKERD].

Kot 1911: Maor Schimmel ... lei de oorne in de nekke, gierden en leep, asof der zien laeven vanaf heeng. ... De scholte mos zich met beide hande an de galge van de kaore vastehollen at e der neet uut wol keukelen [Meinen 2, 36].

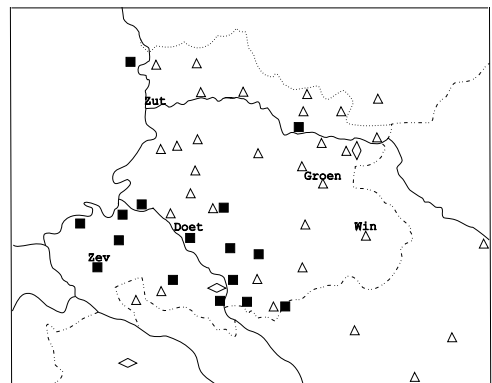
ZICH SCHUDDEN

bevend schudden met de huid

- 01 ZICH SCHUDDEN: Bel, Lich, Win, Din, Key, Baa, Ang, Lat.
 02 ZICH AFSCHUDDEN: Wesv, Did.
 03 RILLEN: Ruu, Loch, Eib, Bel, Win, Doet, Hen.
 04 BEVEN: Wich, Vor, Eib, Dre.
 05 BAEVEN: Nee, Eib, Groen.
 06 BEVEREG WAEZEN: Lich.
 07 FIDDEREN: Gor, Eef.
 08 TRILLEN: Aal.
 09 SCHUIVERE Zev.
 10 MET 'T VEL TREKKEN: Wesd.
 11 MET 'T VEL ROLLEN: Hen
 || bövven: Raes.
 || welteren: Mar.

Bel: As 'n peerd zich schudt, wordt 't doornao vake zeek.

Zev: 't Peerd schuivert.

△ weltere(n) 01

◇ wiltere(n) 02

■ wentelen 03

◇ wende(n) 04

In de Liemers en plaatsen dee an de andere kante van den Olden lessel ligt, zegt ze dat 'n peerd zich wentelt, as e zich in 'n weide an 't rollen is. In den Acht weltert zon peerd zich. Op 'n kaartjen uut umsgaveer 1950 (in Broekhuysen 1, 122/123) is dezelfde verdeling te zeen.

WELTEREN

welteren, zich over de rug wentelen en met de benen in de lucht klauwen

- 01 (ZICH) WELTERE(N): Gor, Harf, Alm, Wich, Vor, Ruu, Loch, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Win, Din, Sin, Zel, Kep, Hen, Key, Baa, Sto / Acht 1882 [Telge 2, 150], Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 211], Zel 1950 [Broekhuysen 1, 72/123], Win 1971 [Deunk 1, 275], Eib 1980 [Telge 2, 97], sHe 1982 [Telge 3, 172], Lich 1991 [Telge 8, 144] || Haak, Hei, Raes, Rheb, Ges, Elt.
- 02 WILTEREN: Eib.
- 03 (ZICH) WENTELE(N): Bor, Din, Gen, Voo, Vars, Sil, Wesd, Zel, Doet, Dre, Ang, Lat, Zev, Did, Zed || Wilp.
- 04 WENDELE(N): Ulf || Kle.
- 05 ROLLEN: Eib, Win, Zel, Doet, Wesv, Pan.
- 06 WALKEN: / Acht 1895 [Telge 2, 147].

Vor: Ze weltert zich en at ze goed op de andere kante kump, verdeent ze den haver nog wel.

Hen: As 't peerd in de stal weltert, dan kan 't 'n vastesmieter waenn; dan kump e klem te zitte met de peute tussen zien lief en de stalwand.

Zwi: As 'n old peerd zich weltert en hee kan van rechts naor links aoverkommen, dat dut e 't nog wel 'n joor "dan gaat het goed met hem".

Eib 1980: WELTERPLAATSE "plaats waar een paard zich 'ewelterd' heeft; volgens bijgeloof houden zich op zo'n plaats boze geesten op [Telge 1, 97].

DARMPEK

eerste uitwerpselen van een veulen

- 01 DARMPEK: Vor, Ruu, Haa, Nee, Eib, Aal, Win, Din, Gen, Sil, Wesd, Zel, Kep, Baa, Wesv, Pan.
- 02 DARMPIK: Vars, Key.
- 03 PEK: Wich, Loch, Gees, Eib, Aal, Zel.
- 04 EERSTEN KÖTTEL: Haa, Eib.
- 05 EERSTE MES: Rek, Bel.
- 06 GRÖSEI: Bel.
- 07 MILTE: Groen.
- 08 VOEL: Eib.
- 09 MOEDERKOEK: Ang.
- 10 STRONT: Dre.

Win: Bi-j 'n kalf heet dit dodden, bi-j 'n veulen miesschien ok. [DODDEN].

PEERDEKÖTTELS

paardenkeutels

- 01 (PEERDE)KÖTTELS: Gor, Harf, Alm, Eef, Wich, Ruu, Loch, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Groen, Lich, Aal, Din, Voo, Gen, Ulf, Vars, Sin, Sil, Wesd, Zel, Doet, Kep, Hen, Key, Baa, Ang, Lat, Did, Zed || Wilp, Mar, Vre, Ges, Ram, Hei, Raes, Rheb, Rhe.
- 02 PEERDEKEUTELS: Eef, Pan || Kle.
- 03 PEERDEKÖTTELE: Nee, Win.
- 04 PEERDEVIEGEN: Gor, Eef, Vor, Gees, Eib, Lich, Aal, Win, Zel, Doet, Hen, Does, Wesv.
- 05 VIEGEDROLLE: Zed.
- 06 PEERDEMES(T): Eef, Eib, Aal, Win || Rhe.
- 07 PEERDESTRONT: Vor, Ruu, Eib, Groen, Dre, Hen, Baa, Zed.
- 08 PEERDEHOOP: Zev.
- 09 (MEST)BALLEN: Eib, Win.
||rosappel: Hei.

Hen: De uitwerpselen van 'n peerd heit peerdestront. A'j 't heel netjes wilt zeggen, dan praot i-j van peerdeviegen.

GAON

lopen, gaan

- 01 GAON: Gor, Alm, Wich, Ruu, Loch, Gees, Gels, Eib, Rek, Bel, Lich, Win, Din, Gen, Voo, Vars, Sin, Sil, Wesd, Zel, Dre, Hen, Key, Ste, Does, Lat || Ges, Rheb, Rhe.
- 02 LOPE(N): Wich, Vor, Bor, Nee, Eib, Bel, Aal, Din, Wesd, Zel, Dre, Hen, Key, Zev, Did, Zed || Vre, Ges, Ram, Hei, Rheb, Rhe, Kle.
- 03 STAPPE(N): Nee, Groen, Wesd, Zel, Doet, Zed.
- 04 TRAEDEN: Aal.
- 05 DRAF: Wesv.
- 06 GANK, GANG VAN 'N PEERD: Gor, Harf, Sin, Baa, Lat.

Aal: Traeden, maor wi-j zegt: traenn.

Bel: Woorgebeurd. Veurman vrög an veurman van 't peerd: "Hoo geet 't met 't peerd?". Zeg de veurman: "Geet neet, maor löp!". Veurman vrög: "Hoo löp e dan?". "Geet wal", zeg veurman. Dis-sen veurman zae altied tegen 't peerd as e achteroet mos: "Vruit! Terugge!"

STAPVOETS GAON

stapvoets gaan

- 01 STAPVOETS GAON/LOPE(N): Gor, Harf, Din, Gen, Sil, Sin, Zel, Doet, Dre, Hen, Key, Baa, Ang, Did.
- 02 STAPVOOTS GAON, LOPEN: Ruu, Bor, Gees,

Gels, Nee, Bel, Lich, Aal, Win.

- 03 STAPPE(N): Alm, Eef, Wich, Vor, Loch, Haa,
Nee, Eib, Rek, Groen, Voo, Vars, Zel, Kep,
Hen, Lat, Zev, Pan || Wilp.
04 MET STEUREGEN TRAD GAON/LOPEN: Eib.
05 ZACHJES GAON: Bel.
06 GAON: Wesd, Zel.
07 SCHREDEN: Aal.
|| schrit gaon: Vre.
|| schrit lope: Kle.
|| zinneg gaon: Raes.

Aal: Schreden, maor wi-j zegt: schreenn.

Hen: Stapvoets gaon heit stappen. "Wat bu'j lange met die vrach onderweg ewes". "Jao, ik mos de hele weg stappen", of: "Ik heb de hele weg estapt".

SJOKSEN

op een sukkeldrafje lopen

- 01 SJOKSEN: Eib, Key, Baa, Pan.
02 SJAKSEN: Hen.
03 ('N BETJEN) SÖKKELEN: Vor, Voo, Wesd || Ram.
04 SOBBEN: Aal, Din, Sil.
05 SOBBEKEN: Lich, Win.
06 SJAKKEREN: Eef, Nee.
07 SJOKKEN: Gels, Voo.
08 BUNGELN: Ruu, Wich.
09 DER OP LOS SUKKELE: Zev.
10 AOVER DEN TRAD GAON: Win.
|| schoetsen: Wilp.

● *Sukkeldrafje*:

- 01 SUKKELDREFKE(N): Loch, Bor, Bel, Gen, Hen.
02 SUKKELDRAFJEN: Key.
03 SUKKELDRAF: Lat.
04 SÖKKELDRAF: Wich, Nee, Aal, Zel.
05 SÖKKELDRAFJEN: Doet, Ang.
06 SUBBELDRAF: Zel, Did.
07 SOBBEDREFKEN: Eib, Din / Lich 1991 (Telge 8, 1991).
08 SLUNNEDRAF: Groen.
09 KALM DREFKE: Gor.
10 KORTEN DRAF: Vars.
11 DRAFKE: Harf.
12 DREFKEN: Zel.
13 SJOK-SJAK: Gees.
14 SJOEKSJAK: Haa.
|| sjuungeldraf: Vre, Ges.
|| schloengeldrab: Hei.
|| zukkeldrab: Raes.

DRAVEN

draven

- 01 DRAVE(N): Gor, Harf, Alm, Wich, Vor, Ruu,
Loch, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel,
Aal, Lich, Aal, Win, Din, Gen, Voo, Vars, Sin,
Zel, Doet, Dre, Hen, Key, Baa, Tol, Ang, Lat,
Zev, Did, Pan || Wilp, Vre, Ges, Hei, Rheb.
02 IN DRAF GAON: Gor, Wich, Nee, Groen, Win,
Voo, Vars, Wesd, Kep, Zed.
03 DE DRAF DER IN HEBBEN: Eef.
04 OP DEN DRAF GAON: Ulf.
05 RENNEN: Ulf.
06 STEVVEG GAON: Eib.
|| draben: Ram, Rhe.
|| drawen: Raes.

Ruu: Draven, maor wie zegt: draamm. [Ok: Nee].

Zev: 't Peerd drefte.

● *Bezondere benamingen veur: "in volle vaart"*:

- 01 IN VOLLE(N) GANG: Bel, Zev.
02 IN VOLLEN DRAF: Aal, Voo.
03 IN VOLLEN HOUW: Vars.
04 IN DEN VOLSTEN HOUWE: / Win 1971 [Deunk 1, 97].
05 IN DEN VOLSTEN HÖWWE: / Win 1978 [Van Loo 1, 58].
06 IN DE VOLLE SPRONK: / Lar 1864 [GV-alm 1865, 119]
07 IN VOLLE VLOG: Sto.
08 KLAVESTEREN: Dre.

Bel: In vollen gang rennen 't peerd deur de weide.

Voo: In vollen draf rennen 't peerd deur de wei.

Vars: In vollen houw rennen 't peerd deur de weide.

Sto: In volle vlog sjeesde 't peerd deur de wei.

Dre: 't Peerd klavesteren deur de weie hen.

Win 1971: In den volsten houwe gasken de peerde däär de weide [Deunk 1, 97].

Win 1978: De wagen röttelt en danst over de straatkeien. ... 't Raozende peerd in den volsten höwwe der tuskenoet. De leu in de kleeuwagen holdt zich met hande en veute vaste [Van Loo 1, 58].

GALOPPEREN

galopperen

- 01 GALOPPERE(N): Gor, Vor, Ruu, Loch, Bor,
Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Aal, Win, Sin, Sil,
Wesd, Zel, Doet, Dre, Hen, Key, Baa, Ang,
Lat, Zev, Did || Vre, Ges.
- 02 GALOPPIERE(N): Din, Gen, Hen || Kle.
- 03 GALLEPEREN: Eib, Groen, Voo.
- 04 IN GALOP (GAON): Harf, Wich, Lich, Win, Zel,
Kep, Tol, Wesv || Ram, Hei, Kle.
- 05 IN DE VIERSPRONG GAON: Alm, Eef, Loch,
Vars, Sil, Wesd.
- 06 IN DEN VEERSPRONG LOPEN: Bel.
- 07 IN DE VIERSPRUNK LOPEN: Zel.
- 08 IN DE VEERSPROONK LOPEN: / Acht-Tw
1954 [Wanink 2].
- 09 IN DE VIERSPRUNG GAON: / Vars 1985 [Tel-
ge 6, 386].
- 10 IEN DE VIERDE SLAG GAON: Pan.
- 11 OP DE VIERSPRONG LOPEN: Hen.
- 12 IN VOLLE SPRUNGE: Wesd.
- 13 OP DE VOLGESPROONK LOPEN: / Acht-Tw
1954 [Wanink 2].
- 14 IN DE DREESPRUNG LOPEN: Eib.
- 15 IN VOLLEN HOUW LOPEN: Aal.
- 16 HARD LOPEN: Win.
|| klaberen: Wilp.
|| balleren: Raes.

Ruu: Galopperen, maor wie zegt: gallopee-an.
[Ok: Gees, Gels, Nee, Lich || Raes].

Wesd: 't Peerd ging in volle sprunge naor de
finish: 't galoppierde naor de finish.

Lich 1991: POFKEN "in los zand galopperen"
[Telge 8, 92].

● "In galop":

- 01 IN DEN VEERSPRONG: Eib.
- 02 IN DEN SPRONK: / Win 1971 [Deunk 1, 97].
- 03 IN VOLLEN HOUWE: / Win 1971 [Deunk 1,
97].
- 04 IN DEN VOLSTEN HÖWWE: / Eib veur 1973
[H. Odink 3, 107].
- 05 IN VOLLE GALOP: / Vars 1985 [Telge 6, 110].

Bel: In den veersprung kwam 't peerd an de
endstrepe.

DEURSLAON

tegelijkertijd galopperen en draven

- 01 DEURSLAON: Wich, Vor, Bor.
- 02 IN 'N ONREGELMAOTEGEN GANK GAON:
Loch.
- 03 IN DRAF EN GALOP GAON: Gels.

- 04 IN WISSELGANG GAON: Eib.
- 05 IN VIERSPRONG/VIERSPRUNK GAON: Zel.
- 06 RENGEL-OP IN DE VIERSPRONG GAON: Kep.
- 07 BOKKEN: Zel.
- 08 AOVERKRUUST GAON: Gees.
|| drablopen: Ges.

Wich: 't Peerd slut deur.

Gees: Miesschien: aoeverkruust gaon.

Nee: Kan neet, besteet neet, is onmeugelek.
[Ok: Haa, Rek, Aal, Win].

Eib: Dat könt Eibargse peerde neet tegelieke.

Din: Könt ze bi-j ons niet.

Eef: Könt ze allene in 't circus.

Baa: Tegelieke kan nooit; wel: eerst draven en
dan in galop gaon en van galop weer in de draf.
[Ok: Lat].

OP HOL SLAON

op hol slaan

- 01 OP HOL SLAON: Wich, Nee, Eib, Aal, Win,
Din, Gen, Doet, Kep, Dre, Hen, Key, Ste, Baa,
Tol, Lat, Zev, Did, Zed, Pan.
- 02 DER VANDEUR GAON: Vor, Loch, Gees, Nee,
Eib, Win, Zel, Does || Rhe, Kle.
- 03 DER VANDUUR GAON: Eib, Rek.
- 04 DER TUSSENUUT GAON: Eef, Loch, Eib, Din,
Ulf, Sin, Zed || Wilp.
- 05 DER TUSSENOET GAON: Win.
- 06 DER TUSSENUUT KNIEPEN: Zel.
- 07 OP DE LÖPPE GAON: Ruu, Bor, Haa, Nee, Eib
/ Lich 1991 [Telge 8, 74] || Haak.
- 08 OP DE LÖP GAON: Voo, Net, Vars, Sil, Wesd,
Ang.
- 09 OP DE LOOP GAON: Gor, Harf, Alm.
- 10 OP DE LÖPPE SLAON: Bor, Bel.
- 11 OP DE LÖPPE WAENN: Groen, Lich.
- 12 GAON LOPEN: Gels, Wesd, Zel, Hen || Mar.
- 13 AN DE KLETTER GAON: Eib.
- 14 AN DE PLETTER WAEZEN: Lich.
- 15 LÖSKOMMEN: Hen.
|| der deur gaon: Vre, Ram, Hei, Raes, Rheb.
|| 'm smeren: Wilp.

Eib: Hee geet an de kletter.

Gels: 't Peerd gink 'm lopen.

|| **Hei:** 't Peerd geet d'r deur.

STEIGEREN

steigeren

- 01 STEIGERE(N): Gor, Wich, Vor, Ruu, Loch, Bor,
Gees, Nee, Eib, Rek, Lich, Aal, Win, Din, Gen,

Wesd, Zel, Doet, Kep, Dre, Hen, Key, Ste, Baa,
Tol, Ang, Lat, Zev, Pan || Ges, Hei.

- 02 OP DE ACHTERBENE(N) (GAON) STAON:
Alm, Eef, Loch, Ulf, Doet || Wilp.
03 OP DE ACHTERPEUT GAON STAON: Voo.
04 OP 'T ENDE GAON STAON: Vars, Sil, Zel.
05 RECHT OP 'T ENDE STAON: Eef, Haa.
06 OP 'T ENDE KOMMEN: Eef, Eib.
07 STAETS WAENN: Gor, Haa, Bel, Lich.
08 STAEGS WAENN: Wesd.
09 STAEKS WAENN: Hen.
10 KLAUSTEREN: Groen.
11 ZICH OPNEMMEN: Sin / Win 1971 [Deunk 1,
167] || Vre.
12 DE LOCH IN GAON: Did.
13 UMHOGE KOMMEN: Zel.
14 STEERNE PLUKKEN: Aal.
|| zich opbeumen: Hei, Rheb.

Gels: Steigeren, maor wie zegt: steigan. [Ok:
Ruu, Nee, Lich].

Acht-Tw 1948: 'n Staets peerd "wil niet voor-
uitgaan, doch blijft op één plaats trappelen en
springen". STAETS "steigerachtig, springerig"
[Wanink 1, 188].

Win 1971: PÄÖLEN "(van paarden) als een
paal plotseling stilstaan en niet verder willen"
[Deunk 1, 180].

|| **Hei:** 't Peerd beumt zich op.

Acht-Tw 1948: Spingen met nen kawops; dat
goonk met nen kawops aover 't hekke. KAWOPS
"wip" [Wanink 1, 119].

Acht-Tw 1948: KASJOKS "geluidnabootsend
woord, dat het geluid van een sjokkend paard
aangeeft [Wanink 1, 118].

TREMPELEN

trappelende bewegingen maken

- 01 TREMPELEN: Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Aal,
Win, Din, Vars, Sil, Wesd, Zel, Kep / Aal 1964
[Rots 1, 46].
02 TRAMPELEN: Eib.
03 TRENTLEN: Lich.
04 TRAPPELE(N): Aal, Win, Voo, Doet, Dre, Key,
Ang, Lat, Zev, Did, Pan.
05 DRIPPELEN: Eib.
06 DRIBBELE: Wesv.
07 TRAEJE: Pan.
08 STAEKS ZUN: Zed.
|| trippelen: Vre.

● "Trappelende beweging":

01 TRIPPELTRAP: Groen.

02 HANENTRAD: Groen.

MET DE VEURBENEN SLAON

vooruittrappen

- 01 MET DE VEURBENEN SLAON: Wich, Loch,
Bor, Vars, Kep, Hen, Baa || Raes.
02 MET DE VEURPOOT SLAON: Rek.
03 MET DE VEURPOTE SLAON: Lat.
04 MET DE VEURBENE(N) HOUWEN: Bel, Zel,
Zev || Mar.
05 SCHUPPE(N): Vor, Gels, Nee, Eib, Doet, Pan.
06 SCHOPPEN: Eib, Wesd.
07 VEURUUT SCHOPPEN: Din, Gen.
08 VEURUUTSLAON: Ruu, Key.
09 VEURUUT TRAPPEN: Dre, Did.
10 VEURUUT HÄÖKEN: Haa.
11 VAN VEUREN SLAON: Bor, Lich, Sil.
12 SLAON: Voo, Wesd, Haak.
13 TRAEJEN: Voo.
14 TRAEDEN: Nee.
15 HÄÖKEN: Zel.
16 MAEJEN: Aal, Sin.
17 KRABBEN: Zel.
18 MET DE VEURBENEN UMHOOG GEVEN:
Ang.
19 ONDER DE BENE NEMMEN: Groen.
|| lich van vuurten waenn: Haak.
|| peutjen geven: Wilp.
|| oetslaon: Rheb.

Nee: Traeden, maor wie zegt: traenn.

ACHERUUTSLAON

achteruittrappen

- 01 ACHTERUUTSLAON: Harf, Alm, Eef, Wich, Ruu,
Gels, Eib, Aal, Din, Gen, Voo, Net, Ulf, Sil, Zel,
Doet, Kep, Key, Baa, Ang, Lat, Did || Wilp, Kle.
02 ACHTEROETSLAON: Rek, Bel || Ges, Raes,
Rheb.
03 SLAON: Vor, Loch, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee,
Eib, Groen, Win, Wesd, Zel, Hen, Ste, Wesv,
Zev, Pan.
04 HOUWEN: Gees, Lich, Win, Vars, Zel.
05 ACHTERUUTHOUWEN: Eib, Aal, Vars.
06 ACHTEROETHOUWEN: Nee, Eib, Rek, Bel.
07 ACHTERUUTTRAPPEN: Dre.
08 ACHTEROETTRAEDEN: Bel || Hei, Rhe.
|| lich van echteren waenn: Haak.
|| oetslaon: Vre, Ram.

Zev.: 't Peerd slut achteruut.

Hen: 't Peerd slöt of sleet.

|| Haak: Denne sleut, denne is lich van echteren.

|| Kle: 't Peerd schliit, heewt.

Zwi: 't Peerd tromt: 't schup egaal tegen de deure an. [TROMMEN].

Sin: 'n Peerd dat vake met de veute tegen de deure van de stal slöt, is 'n KETSER.

Gels 1928: A'j achter de peerde zit, he'j de vieand vuur oew "gezegde bij het mannen van paarden" [Gids Folk. 1, 89].

KRABBen

harkend over de grond klauwen met de voorbenen

- 01 KRABBE(N): Alm, Wich, Ruu, Loch, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Groen, Aal, Win, Din, Gen, Voo, Vars, Sil, Wesd, Zel, Hen, Baa, Ang, Lat || Mar.
- 02 SCHRAPPE(N): Wich, Win, Doet, Pan.
- 03 SCHRAPE: / Pan 1988 [Telge 7, 122].
- 04 HARKEN: Vor, Doet, Dre.
- 05 HÄÖKE(N): Bel, Win, Dre, Did.
- 06 KROUWEN: Zel.
- 07 SCHRIEVEN: Key.
- 08 ONGEDULDEG WAEZEN: Eef, Does, Ang.
- 09 ONGEDUREG WAEZEN: Bor.
- 10 AOVER DE GROND SCHUVE: Zev.
|| bisseren: Wilp.
|| krassen: Vre.
|| rossen: Ges.

Key: 't Peerd is an 't schrieven.

● *Zon peerd is 'n:*

- 01 TENENSLÖPPER: Lich.
- 02 KRABBERD: Zel.

STRUKELEN

struikelen

- 01 STRUKELE(N): Gor, Harf, Eef, Ruu, Bor, Nee, Eib, Aal, Win, Vars, Wesd, Zel, Kep, Dre, Hen, Ang, Lat, Zev, Did, Zed, Pan / Vars 1985 [Telge 6, 343] || Wilp, Kle.
- 02 STROEKELLEN: Gels, Rek, Bel, Lich, Aal, Din, Gen, Voo, Net, Ulf, Sil, Zed, Doet, Key, Tol || Vre, Ges, Ram, Hei, Raes, Rhe.

03 STOEKEN: Loch.

04 STROMPELEN: Vor, Sin.

05 STOLPEREN: Aal.

06 STRUMMELEN: Win.

07 HOLVERE: Pan

08 VALLEN: Zel.

Bel: 't Peerd stroekelde aover 'n stobbe.

Win: Van 'n peerd dat vake strummelt, zeg i-j: hee wordt luk strummeleg. [STRUMMELEG].

Hen: Dat peerd strukelt lichte ("gemakkelijk").

ANTREKKEN

aantrekken, (een wagen of kar) beginnen te trekken

- 01 ANTREKKEN: Gor, Harf, Eib, Aal, Vars, Zel, Kep, Dre, Hen, Key, Ang, Lat / Dre 1982 [Lucassen 1, 22], Vars 1985 [Telge 6, 161] || Vre, Ges, Ram, Hei, Raes, Rheb, Rhe.
- 02 AANTREKKE(N): Nee, Doet, Did || Kle.
- 03 ANGAON: Alm, Bor, Gees, Eib, Win, Din, Voo, Zel, Ste, Zed.
- 04 ANPAKKEN: Gor, Vor, Haa, Bel, Hen || Wilp.
- 05 ANVATTEN: Alm, Eef, Wich.
- 06 ANTRAEDEN: Bor.
- 07 ANVEUREN: Gels.
- 08 ANVEULEN: Nee.
- 09 ANLOPEN: Eef.
- 10 ANHÄÖKEN: Aal.
- 11 AONMAKE: Pan.
- 12 AONZETTE: Pan.
- 13 ZICH ANZETTEN: Ruu, Loch, Win, Baa, Zev.
- 14 ZICH DER VEUR LEGGEN: Lich, Wesv.
- 15 ZICH LOS NEMMEN: Win.
- 16 {LOS} TREKKEN: Eib, Rek, Wesd.
- 17 BELEREN: Eib.
- 18 MENNEN: Groen.
- 19 EFFEN SCHIEF AFDRAEJEN: Ulf.

Ruu: 't Peerd zet zich an.

Bel: 't Peerd pakken dufteg an.

Win: Hee nump zik los.

Hen: Beginnen met trekken heit: antrekken. Dat antrekken mot regelmaoteg gebeuren. 't Peerd mag bi-j 't antrekken gien vloch nemmen. Dut 't peerd dat wel, dan kump 't met vlochten. Veural bi-j 'n jong peerd mo'j door veurzichtig met waezen. Met vlochten kommen kan makelek leiden töt beschadeging van de borste van 't peerd met alle gevolgen daarvan. ['N VLOCH NEMMEN. MET VLOCHTEN KOMMEN].

Eib: VEURSTOEVEN is wild antrekken.

Lich: NOKSEN is as 't peerd der zich met ne rok

veur legt.

Acht ca 1830: SPLETEN "(gezegd van een paard) trekken" [Telge 4, 10].

Acht-Tw 1948: ANSCHETEN "(gezegd van paard en wagen) eventjes vlug aantrekken" [Wanink 1, 68].

STROMPELEN

strompelend lopen bij het aantrekken

- 01 STROMPELEN: Ruu, Nee, Zel, Dre || Ges, Ram.
- 02 STRÖMPELEN: Din.
- 03 STRUMPELEN: Baa.
- 04 KRÖPPELEN: Gor, Net, Ulf.
- 05 STRUKELEN: Hen.
- 06 STUNTELEN: Wich.
- 07 SLUNGELLEN: Eib.
- 08 KRABBELEN: Vor.
- 09 BEIKELEN: Zel.
- 10 KÄÖBELEN: Bel.
- 11 HÄÖKEN: Rek.
- 12 KLAUWE: Lat.
- 13 SLAKKERE: Pan.
- 14 LOSTREKKEN: Groen.
- 15 ANSTOTEN: Zel.
- 16 HOMPELEG ANTREKKEN: Ang.

Hen: As 'n peerd strompelt bi-j 't antrekken, zegge wi-j dat 't strukelt. Meestal is 't dan niet goed an-espannen. 't Bladtouw is dan af-ezakt. 't Kan zo slim waezen dat 't peerd völt.

Vor: Ze krabbelt bie 't anpakken.

Lat: Deur de zwore vrach mot hee nogal klauwe.

Bor: Ze zegt dan: hee hef der muite met um weg te kommen.

Sin: Van zo'n peerd zeg i-j dan dat e niet best in de bene is.

Loch: In zon geval wordt der ezegd: 't peerd kan de bene neet wegstreken.

Zev: Van zo'n peerd zeggi-j: 't peerd geet met horten en stoten op pad.

MAEJEN

onder het stappen de hoeven naar buiten bewegen

- 01 MAEJE(N): Ruu, Aal, Win, Gen, Net, Sin, Ang, Wesv.
- 02 MEIE(N): Gees, Gels, Haa, Eib, Rek, Lat || Raes.
- 03 MAAIKEN: Vars.
- 04 MET DE KNÄÖK MAEJE: Pan.
- 05 PLAKKEMEIE: Key.
- 06 ZWAAIEN: Gor, Harf, Eef, Wich, Groen, Aal,

Sil, Wesd, Zel || Mar.

- 07 ZWEIEN: Baa.
- 08 ZWAAIEND GAON: Zel.
- 09 IN DEN FRANSEN STAND GAON: Loch, Bor, Win.
- 10 LINKSAF DRAEJEN: Ulf.
- 11 DE HOEVE NAOR BUTE GOOIE: Did.
- 12 DE VEUTE NAOR BOETEN SMIETEN: Bel.
- 13 MET DE HOEVEN NAOR BUTEN SLAON: Hen.
- 14 PLARKEN: Voo.
- 15 BLADEN: Din.
- 16 BLAAIE: Dui.
 - || pruus lopen: Vre.
 - || wiedbeens lopen: Haak.
 - || blaoje: Kle.

● Zon peerd heet 'n:

- 01 ZWAAIERD: Vor, Zel.
- 02 PLAKKENMAEJER: Kep.
- 03 DRAEJPOOT: Eib.
- 04 DRAEJER: Eib.

● Zon peerd hef:

- 01 SABELBENE: Gor.

Harf: 't Peerd zwaait met de bene.

Bel: 't Peerd smit de veute naor boeten.

Hen: 't Peerd slöt met de hoeven naor buten.

Wesv: Hi-j maejt.

TOONTREDEN

bij het stappen de hoeven naar binnen keren

- 01 TOONTREDEN: Gees, Rek, Din, Zel.
- 02 TOONTREDEN: Win.
- 03 TOONTREDEN: Sil.
- 04 IN TOONTREDERSSTAND GAON: Loch.
- 05 IN TOONTRED GAON: Groen.
- 06 KETSEN: Groen, Wesd.
- 07 TENEN: Vor || Haak.
- 08 SCHÖPPEN: Aal.
- 09 SCHEPPEN: Ruu.
- 10 STRIEKEN: Aal / Pan 1988 [Telge 7, 135].
- 11 ZICHZELF/ Z'N EIGE STRIEKE: Wesv.
- 12 ENGE GAON: Din.
- 13 OVERSTAPPEN: Key.
- 14 DE HOEVE NAOR BINNE SLAON: Did.
- 15 DE VEUTE NAOR BINNEN DRAEGEN: Bel.
- 16 MET DE HOEVEN NAOR BINNEN SLAON: Hen
 - || tekkelen: Vre.

● Zon peerd is 'n:

- 01 TOONTREDER: Gees, Eib.
- 02 TOONTRAEDER: Eef, Wich.
- 03 TOONTREDDER: Zel.
- 04 TOONTRAPPER: Ang.

Vor: Ze teent 'n betjen.

Bel: 't Peerd draegt de veute naor binnen.

Wesv: 't Peerd striekt zichzelf/striekt z'n eige.

|| Mar: Zon peerd is eng van vuren.

KRUUSKRAS LOPEN

onder het stappen met de benen kruislings lopen

- 01 KRUUSKRAS LOPEN: Vor.
- 02 KRUSELINGS LOPEN: Bel.
- 03 KRUSELINGS PLAATSEN: Ang.
- 04 KRUUSSLAG LOPEN: Win, Lich.
- 05 DE POTE KRUSE: Lat.
- 06 AOVER MEKARE HEN GAON: Vars.
- 07 DE BENE VEUR MEKARE ZETTEN: Lich.
- 08 VONDEREN: Harf.
- 09 AOVERTRAEJE: Pan.
- || övverkruus zetten: Ram.

● Zon peerd is 'n

- 01 TOONTRAEJER: Baa.

● Zo'n peerd hef:

- 01 SABELBENEN: Zel.

Lich: 't Peerd löp met 'n kruusslag.

Lat: Hee kruust de pote.

Vre: Hee is x-beneg.

Acht-Tw 1948: 't Peerd steet keit op de bene.
KEIT "recht op zijn poten" [Wanink 1, 119].

ZICH VANGEN

zich onder het stappen op de voorhoeven trappen

- 01 ZICH VANGE(N): Ruu, Loch, Bor, Gees, Gels, Haa, Eib, Rek, Bel, Groen, Aal, Win, Din, Sin, Sil, Baa, Ang, Pan || Mar, Ges.
- 02 ZICH VENKEN: Eef, Wich, Wesd, Baa.
- 03 ZICH VENGEN: Ulf.
- 04 ZICH VERVANGEN: Key.
- 05 Z'N EIGE VANGE: Wesv.
- 06 ZICH VATTEN: Zel.
- 07 ZICH TRAPPEN: Hen.

- 08 OVVERSTAPPEN: Win.
- 09 DEURSTRAEDEN: Eib.
- 10 TEENTRAEDEN: Vars.
- 11 ZICHZELF OP DE POTE TREJE: Lat.
- 12 ZICH OP DE TEJEN TRAPPEN: Doet.
- 13 ZICH DE HOEVEN BETRAPPEN: Eib.
- || zich strieken: Vre.
- || zich haken: Hei.
- || hakenentraeden: Raes.

Gees: 't Peerd vink zich.

Win: 't Peerd vönk zik.

● Zon peerd is 'n:

- 01 TOONTREDER: Harf.
- 02 TEENTREDER: Vor.
- 03 TENENTRAEDER: Zel.
- 04 TENENTRAPPER: Wilp.
- 05 HOVENVANGER: Lich.
- || hakenslaeger: Raes.

Hen: Wi-j zekt dat 't peerd zich trapt. 't Was soms heel vervelend as 't op de achterkante van 't iezer trappen, want dan kon 't peerd valn (denk an 'n löshangende schoenveter) of zichzelf 't iezer onder de veurhoef wegtrekn. Vake was dan de veurhoef min of meer beschadigd.

Loch: 't Peerd vangt zich. [Ok: Zel || Ges].

Eef: 't Peerd venkt zich. [Ok: Wich, Wesd, Baa].

Bor: 't Peerd vangt zich. [Ok: Eib, Ang].

Gees: 't Peerd vunk zich. [Ok: Haa, Bel].

Win: 't Peerd vönk zich. [Ok: Bel].

Ulf: 't Peerd vink zich.

Zel: 't Peerd vat zich.

Doet: Op de teeën trappen.

ZICH STRIEKEN

haarenkelen, zich de enkels kwetsen door ze onder het stappen tegen elkaar te schoppen

- 01 (ZICH) STRIEKE(N): Gor, Harf, Eef, Wich, Ruu, Loch, Bor, Gees, Haa, Eib, Rek, Aal, Voo, Vars, Sil, Zel, Ulf, Baa, Ang, Lat, Pan || Wilp.
- 02 STRIKKEN: Win.
- 03 (ZICH) KETSE(N): Eib, Sin, Zel, Zev.
- 04 ZICH SCHUPPEN: Vor.
- 05 ZICH BEZEREN: Bel.
- 06 ZICH MONKELEN: Hen.
- 07 ZICH REKKE: Net.
- 08 MOOIHAKKEN: Gels.
- 09 MOOFHAKKEN: Nee.
- 10 SCHITSEN: Alm || Mar.

- 11 HOORINKELEN: Does.
 12 NAEVE DE ENKELS KETSE: Zev.
 || zich/zik schuren: Vre.
 || sloffen: Hei, Raes.

Ang: 't Peerd striekt zich. [Ok: Bor].

Baa: 't Peerd strik zich. [Ok: Haa, Vars, Zel, Net].

Hen: Wi-j zekt dan, dat peerd monkelt zich.

Zev: 't Peerd ketst naeven de enkels.

SLOFFEN

*bij het stappen de hoeven niet voldoen-
de opheffen*

- 01 SLOFFE(N): Gor, Eef, Haa, Rek, Lich, Aal, Win,
 Din, Gen, Voo, Ulf, Sin, Sil, Wesd, Zel, Kep,
 Hen, Key, Baa, Lat, Pan, Ang, Zev || Vre.
 02 SLEPPE(N): Wich, Ruu, Rek, Lat || Mar.
 03 SLÖPPEN: Vars.
 04 SLISTEREN: Bor.
 05 SMOKSEN: Eef, Did.
 06 SLIEPTASKEN: Bel.
 07 SLIPHAKKEN: Gees.
 08 SJOKSEN: Kep.
 09 'N SLEPPENDEN GANK HEBBEN: Loch.

● Zon peerd is 'n:

- 01 SLEPPER(D): Gor, Groen, Doet || Haak.
 02 SLOFHAK(KE): Gor, Wesv || Wilp.
 03 SLOFFER: Win, Zel.
 04 SLOFFERD: Vor, Win.
 05 SLOFKERD: Lich.
 06 SLOPPER: Win.
 07 STROMPELER: Eib.
 08 SCHOEVER: Eib.

Eib: Zon peerd neum ie 'n strompeler as e de
 veurpeute neet genog opbeurt en 'n schoever
 as e de achterpeute neet genog opbeurt.

● Zon peerd hef 'n:

- 01 SLEPPEREGEN STAP: Gels.

Bor: 't Peerd slistert met de peute aover de
 grond.

Lich: Slofkerd; maor wi-j zegt: slofkad.

WIEDSTAON

met de benen te ver uit elkaar staan

- 01 WIEDSTAON: Gees, Vars, Sil, Hen.
 02 WIEDBEENS STAON: Wich, Bel, Zel.

- 03 WIEDBENEG STAON: Zel.
 04 WIEDSTANDEG STAON: Eib, Din.
 05 BAODEMWIED STAON: Ruu, Wesd.
 06 BODEMWIED STAON: Lat.
 07 SCHRIEN STAON: Vor, Gels, Haa.
 08 SCHRANK STAON: Pan / Pan 1988 [Telge 7, 122].
 09 OP WIED SPOOR STAON: Loch.
 10 IN DE FRANSE STAND STAON: Eef.
 11 IN DE KOOSTAND STAON: Win.
 12 IN GESTREKTE STAND STAON: Ang.
 13 IN TE RUME STAND STAON: Baa.
 14 OVERBOUWD STAON: Groen.
 15 GEREN: Aal.
 || schriens staon: Wilp.
 || strienbeneg staon: Raes.
 || breedbeneg staon: Vre.

Aal: Dat peerd geert.

● Zon peerd is:

- 01 BOOKLAM: Win.

● Zon peerd is 'n:

- 01 BREEDGANGER: Doet.

● Zon peerd hef:

- 01 SCHRABENE: Ruu.

Ruu: 'n Peerd dat baodemwied steet, hef schra-
 bene,

● Van zon peerd wordt ezegd:

- 01 'T PEERD GEET TE WIED: Gels, Haa.
 02 'T PEERD SCHRIDT: Rek.
 03 'T PEERD HEF O-BENE: Gor, Hen.

ENGE STAON

met de benen dicht opeen staan

- 01 ENGE STAON: Ruu, Aal, Win, Din, Vars, Zel, ||
 Vre, Ges.
 02 NAUW STAON: Wich, Gees, Sil, Zel, Hen.
 03 BAODEMNAUW STAON: Ruu.
 04 BODEMNAUW STAON: Lat.
 05 ONDERSTENDEG STAON: Eib.
 06 ONDERSTANDIG STAON: Ang.
 07 TE HOEKEN STAON: Vor.
 08 TE VEERKANT STAON: Eib.
 09 ONDERBOUWD STAON: Groen.
 10 OP TE NAUW SPOOR STAON: Loch.

- 11 OP TE NAUWE STAND STAON: Baa.
 12 HOEKEN: Bel.
 || hakkeg staon: Wilp.

● *Zon peerd is 'n:*

- 01 TOONTREDER: Eef, Wesd.
 02 TRIPPELERD: Lich.

● *Zon peerd hef:*

- 01 X-BENE: Gor.
 02 'N TE NAUWEN GANK: Gels.

Aal: 't Peerd steet enge.

Gees: Hee steet nauw.

Ruu: 't Peerd steet baodemnauw.

IN DE FRANSE STAND STAON

met de hoeven naar buiten gekeerd staan

- 01 IN DE FRANSE STAND STAON: Vor, Ruu, Loch, Bor, Eib, Rek, Groen, Sil, Wesd, Zel, Baa, Lat.
 02 FRANS STAON: Gees, Haa.
 03 WIED STAON: Win.
 04 STIK STAON: Zel.
 05 AOVER DE KOOT STAON: Zel.
 06 KOEHAKKEG STAON: Vars.
 07 DE VEUTE NAOR BOETEN HEBBEN STAON: Bel.
 || prusens staon: Vre.
 || pruu staon; Hei.

Kot veur 1934: "Och kom", zae Hendrik. "Ik zol nog neet weten wat der an dissens ziene bene faelt", zae Willem. "Noh, dan mo'j 'm nog 's good bekieken", zae Knelis nogal harder; hee wier der rood van in 't gezicht. "veur geet 't nog zo wat, maor achter hef e lelleken koohakken [Meinen 2,b, 147].

● *Zon peerd is 'n:*

- 01 ZWAAIER: Eef.
 02 KNENENVANGER: Lich.

● *Zon peerd hef:*

- 01 X-BENE: Eib, Hen, Ang.
 02 'N DANSMEISTERSTAND: Ruu.

Haa: Hee steet Frans.

Hen: Steet 't peerd met de hoeven van de veurbene naor buten, dan hef 't X-bene. Door is vake neet völle an te doen; 't is erfelek. 't Mot dan vrog op de iezers, worbi-j 'n goeie hoefsmid nog wal 's wat verbeteren kan. Steet 't peerd met de hoeven van de veurbene naor binnen dan hef 't O-bene. 't Zal zich dan makkelek monkelen. Ok dat is erfelek; der geldt 't zelfde veur as veur 't naor buten staon van de hoeven.

'N HANENTRED HEBBEN

de hoeven overdreven hoog optillen (bij het lopen)

- 01 'N HANENTRED HEBBE(N): Harf, Eef, Wich, Ruu, Lich, Gees, Eib, Lat.
 02 'N HANENTRAD HEBBEN: Aal, Win.
 03 'N HANENTRIIP HEBBEN: Groen.
 04 'N HACKNEYGANG HEBBEN: Hen, Ang.
 05 HACKNEY HEBBEN: Eef, Zel.
 06 'N PARADESTAP HEBBEN: Wesd.
 07 AKTIE HEBBEN: Baa.
 08 SPAT HEBBEN: Vars, Zel.
 09 MOOI GAON: Win.
 10 GREUTS GAON: Bel.
 11 SHOW GAON: Din.
 12 KLOSSEN: Sin.
 13 TREMPLEN: Bor.
 || 'n hanenstap hebben: Wilp.
 || 'n halmenschrit hebben: Vre.
 || in 't spintvat gaon: Ges.

● *Zon peerd is 'n:*

- 01 VEURZICHTEGEN: Doet.
 02 HANENTRAEJER: Sil.

Hen: 'n Peerd dat de hoeven aoverdreven hoge opbeurt, heit 'n hackneyganger. 'n Hackneyis'n Engelspeerderasdatdezegang vertoont. Bi-j 'n gebruiks- of renpeerd is 't negatief omdat 't onneudege slietage an de gewrichten gif. Disse hackneygangers wilt ok wel 's telgangers waezen. Dan bunt ze hemaol weerdeloos omdat ze danniet in span te gebruiken bunt.

Loch: Wanneer dit gebeurt met één been: hanentred. Met alle veer de bene is 't 'n peerd met aktie. [AKTIE].

HOOFDSTUK 8

VOORTPLANTING

HENGSTEG

bronstig, gezegd van merries

- 01 HENGSTEG: Gor, Harf, Eef, Wich, Vor, Loch, Bor, Gees, Nee, Eib, Groen, Lich, Aal, Bre, Win, Din, Gen, Voo, Ulf, Vars, Sil, Wesd, Zel, Doet, Kep, Dre, Hen, Ste, Baa, Bro, Tol, Does, Ang, Lat, Zev, Zed, Lob || Bat, Mar.
- 02 HINGSTEG: Gen, Net, Wesv, Did, Sto, Pan / Pan 1988 [Telge 7, 51].
- 03 AN 'T HENGSTEN: Wich, Vor, Ruu, Loch, Zwi, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Wesd, Zel, Hen, Bro.
- 04 AN 'T HENKSTEN: Bel.
- 05 AAN 'T TEKENE: Wesv.

Win: Ne PISMERRIE is vake hengsteg en pist van hellegheid.

SLIEMEN

afscheiding geven als teken van hengstigheid

- 01 SLIEMEN: Wich, Vor, Loch, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Aal, Win, Din, Gen, Vars, Sil, Wesd, Zel, Doet, Kep, Hen, Baa, Bro, Tol, Ang, Wesv.
- 02 TEIKENEN: Net, Wesd, Hen.
- 03 REIFELEN: Ruu.
- 04 REFELEN: Zwi.
- 05 REVEN: Eib.
- 06 FLIKKEREN: Loch.
- 07 SLATEREN: Bor.
- 08 KNOEIEN: Lich.
- 09 TONE: Pan.
- 10 HENGSTEN: Zel.

Hen: As 'n mere hengsteg is, dan sliemt ze wel. Wi-j zekt dan wel: de mere sliemt.

● *Zon merrie is:*

- 01 HENGSTEG: Gels, Zel, Hen, Lat.
- 02 HINGSTEG: Did.
- 03 TOCHTEG: Eib || Mar.
- 04 SLIEMEREG: Eef.
- 05 NAT: Haa.

- 06 GEIL: Bre.
- 07 GELP: Hen.

● *Zon merrie hef:*

- 01 AFSCHEIDING: Zev, Lob.

Hen: "'t Peerd is gelp; ik geleuve vaste dat 't hengsteg is". As 'n peerd hengsteg is, dan is 't gelp. Teikenen van hengstegheid bunt: a) 't vazel is op-ezet; b) de mere sliemt; c) de mere is vake an 't hinneken dat soms liekt op krietien; 't vazel geet bi-j andere peerde in de buurte geregeld lös en dichte en verlus wat urine.

Ruu: 'n Merrie dee sliemt, löt zich lös. [ZICH LÖS LAOTEN; ok: Vor, Zwi, Haa || Bat].

Aal: 'n Merrie dee sliemt, strimt'af. [AFSTRIMMEN].

NAOR DE HENGST GAON

bij de hengst brengen (van een merrie)

- 01 NAO(R) DE HENGST GAON: Gor, Wich, Vor, Ruu, Loch, Haa, Zwi, Bor, Gees, Haa, Nee, Eib, Groen, Aal, Bre, Din, Sil, Wesd, Zel, Doet, Kep, Dre, Ste, Baa, Bro, Tol, Ang, Lat, Did, Pan || Bat, Mar.
- 02 BI-J DEN HENGST DOON/DOEN: Harf, Rek, Gen, Voo, Meg, Net, Zed.
- 03 BI-J (NAOR) DE HENGST BRENGEN: Eib, Zev.
- 04 ONDER DE HENGST DOON: Bor, Gels.
- 05 ONDER DE HENGST HEBBE: Wesv.
- 06 LAOTEN DEKKEN: Eef, Eib, Gen.
- 07 LAOTEN HINGSTEN: Gen.
- 08 LAOTEN ROEKEN: Zel.
- 09 LAOTEN ANROEKEN: Bel.
- 10 LEIDEN: Doet.
- 11 SCHOUWEN: Loch.
- 12 KLUSTERE: Wesv.

● *"Een merrie bij een hengst brengen":*

Eib: Lao'w kieken of de mere hengst.

Vars 1985: De knech is met 't peerd nao den hengst ewest um te probieren, mor de mere het gelukkeg af-eslagen: ze is dragend. PROBIEREN "(m.b.t. een merrie die bij de hengst wordt gedaan) trachten te (laten) paren [Telge 6, 277]. [PROBEREN: Win].

Vars: Lao'w probieren of ze afsleet of steet. [AF-SLAON. STAON.].

Wesv: Lao'w kieke of e 't pare toelaot. [PARE].

Lob: Laowwe naor de henges toe gaon.

LAOTEN DEKKEN

(een merrie) dekken

- 01 LAOTE(N) DEKKE(N): Gor, Harf, Vor, Loch, Bor, Gels, Haa, Nee, Eib, Bel, Aal, Bre, Gen, Voo, Meg, Net, Sil, Wesd, Zel, Doet, Kep, Dre, Hen, Baa, Bro, Does, Ang, Lat, Pan || Mar.
- 02 ONDER/BI-J DE HENGST DOEN: Eef, Wich, Vor, Ruu, Zwi, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Win, Din, Vars, Wesd, Hen, Tol || Bat.
- 03 BI-J DE HENGST LAOTEN: Eib, Zev.
- 04 LAOTEN STAON: Doet.
- 05 LAOTEN HENGSTEN: Doet || Vars 1985 [Telge 6, 275].
- 06 DEKKEN: Haa, Vars, Did.

Zed: Wi-j komme met de merrie bi-j de hengst.

Vars 1985: De meeste merries kriegt 'n praam op de neuze at ze ehengst wordt; anders staot ze niet stille [Telge 6, 275]. [PRAAM].

ZAOD

uitgestorte zaad (van een hengst)

- 01 ZAOD: Gor, Vor, Ruu, Loch, Haa, Nee, Bel, Lich, Aal, Wesd, Zel, Kep, Hen, Baa, Ang, Lat || Mar.
- 02 SPERMA: Gels, Bel, Lich, Net, Zel, Tol, Ang, Wesv.
- 03 BEVLEKT KLEVEREG VOCHT: Zev.
- 04 NEISEL: Haa.

Tol: Ze wissen daor nog gin echt Achterhoeks woord veur.

Zwi: Door wodn neet aover epraot. [Ok: Wich].

● *Gin opgave:* Eef, Bor, Gees, Eib, Rek, Bre, Win, Din, Gen, Voo, Ulf, Vars, Sil, Doet, Dre, Did, Zed || Bat.

HASSEN

afscheiding uit de tepels geven als teken van zwangerschap

- 01 HASSEN: Gor, Harf, Wich, Loch, Zwi, Bor, Gels, Haa, Eib, Rek, Lich, Gen, Zel, Hen, Bro, Tol / Vars 1985 [Telge 6, 135] || Bat.
- 02 HARSSEN: Gor, Vor, Haa, Eib, Lich, Vars, Zel.

03 HASTEN: Ruu.

04 KLAEVEN: Eib, Win, Din, Voo, Zel, Kep, Zev.

05 PIKKEN: Vor, Zel, Kep.

06 KEGELEN: Loch.

07 GASTEN: Nee.

08 TEIKENEN: Net.

09 HARS AFSCHEIDEN: Aal.

10 HARS AN DE MÖMME/SPENE HEMMEN: Aal.

11 HARS VEUR DE MEMMEN HEMMEN: Din, Wesd.

● *Gin opgave:* Eef, Gees, Bre, Ulf, Sil, Doet, Dre, Ang, Lat, Did || Mar.

Gen: As 'n merrie hast, gif ze HASKNÖPKES.

DRAEGEND

drachtig (gezegd van een merrie)

- 01 DRAEGEND: Gor, Harf, Eef, Wich, Vor, Ruu, Zwi, Nee, Eib, Groen, Lich, Aal, Gen, Voo, Vars, Sil, Wesd, Zel, Doet, Kep, Dre, Hen, Baa, Ang, Zev, Pan || Bat.
- 02 DRAGEND: Gor, Vor, Ruu, Loch, Zwi, Groen, Bre, Din, Gen, Voo, Ulf, Vars, Sil, Wesd, Zel, Doet, Kep, Dre, Hen, Bro, Ang, Wesv, Zev, Zed, Pan.
- 03 DRAOGEND: Lob.
- 04 DRECHTEG: Harf, Wich, Vor, Ruu, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Lich, Aal, Wesd, Zel, Baa, Tol || Haak.
- 05 DRACHTEG: Eef, Wich, Loch, Win, Meg, Wesd, Zel, Kep, Baa, Lat, Did || Mar.

● *As 'n mere draegend is,*

Eib: Draagt e. [DRAGEN].

Voo: Dreg e. [DRAGEN].

● *As 'n mere neet draegend is,*

Gor: Hef e af-eslagen. [Ok: Win, Gen || Bat].

Wesv: Het e niet genome.

● *Namen veur 'n fokmerrie:*

01 VULLEMERE: Din, Zel.

02 VULNMERE: Eib.

03 VULMERE: Nee || Haak.

04 VULLENMERRIE: Tol.

Aal: In den oorlog '40/45 most de urine van 'n draegende mere op-evangene worden en bi-j de Landbouwbond in-eleverd wodden; 't zol

gebruukt worden veur 't maken van millesien.

GUS

gust, niet drachtig

- 01 GUS: Gor, Eef, Wich, Vor, Ruu, Loch, Zwi, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Lich, Aal, Gen, Voo, Vars, Wesd, Zel, Kep, Hen, Baa, Tol, Ang, Lat, Wesv, Zed || Bat, Mar.
02 GUST: Harf, Nee, Eib, Lich, Win, Din, Gen, Ulf, Sil, Wesd, Zel, Doet, Bro, Ang.
03 GUUST: Pan.

● *As 'n merrie neet draegend is:*

Voo: Hengst e weerum.

Eib: Hengst e weerumme; wil e neet opnemen.

Did: Het e 't niet opgenomen.

HEUJVÖLLEN (HEBBEN)

schijndrachtig zijn (gezegd van een van een merrie als gevolg van overvoeding)

- 01 HEUJVÖLLE(N): Alm, Eef, Lich, Aal, Doet, Ang, Lat.
02 HEUJVULLEN: Wich, Din, Sil.
03 HEUJVUL: Rek, Bel, Ste.
04 HEUJBOEK: Ruu.
05 GRESVÖLLEN: Aal.
06 GRESVULLEN: Wich, Vars.
07 GRÖSBOEK: Ruu, Nee.
08 STRONTVUL: Lar.
09 STRONTVÖLLE: Did.
|| heupjense: Wilp.

● *Zon mere is:*

- 01 HEUJDRECHTEG: Rek.
02 SCHIENDRACHTEG: Loch, Gees, Vars, Kep.
03 SCHIENZWANGER: Eib.
04 SCHIENDRAGEND: Zel, Hen, Zev.
05 TE GELP: Loch.

Ruu: De mere hef 'n heujboek.

GAON VULLEN

een veulen werpen

- 01 GAON VULLEN: Gor, Eib.
02 'N {VULLEN} KRIEGE(N): Harf, Eef, Wich, Vor, Ruu, Zwi, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek,

Bel, Lich, Aal, Win, Din, Voo, Meg, Ulf, Vars, Sil, Wesd, Zel, Doet, Kep, Dre, Hen, Baa, Bro, Ang, Lat, Zev, Did, Zed, Pan, Lob.

- 03 'N VUL DER OET SMIETEN: Eib.
04 'N VÖLN SMIETEN: Bre.
05 'T VUL OFSMIETEN: / Acht 1895 [Telge 2, 93].
06 GANKS ZUN: Tol.
07 ARBEIE: / sHe 1982 [Telge 3, 4].

Gen: De merrie is an 't völle kriegen.

Vor: De mere is an 't vullen. [VULLEN; ok: Loch, Nee, Rek, Tol || Bat, Mar].

Wesv: De merrie is aan 't vääle. [VÄÖLE].

WARKEN

zwaaien met de benen tijdens het werpen.

- 01 (HARD) WARKEN: Gels, Eib, Rek, Bel, Baa, Lat || Bat, Mar.
02 SLAON: Vor, Din, Gen, Vars, Zel, Hen.
03 HOUWEN: Ruu, Zwi, Vars.
04 SMIETEN: Haa, Eib.
05 ZWAAIEN: Gen, Did.
06 KRAMPEN: Loch, Aal.
07 KRAMPEN HEMMEN: Ruu, Ang.
08 'T OP DE HOED HEMMEN: Bor.
09 MAEJEN: Gen.
10 NAOR BUTE TRAEJE: Zev.
11 ARBEID HEMMEN: Zel.

Zev: De merrie traajt 't veulen naor bute.

Aal: Krampen mag maor 'n paar keer gebeurn en dan mot 't völn der wezzen. Zo neet, dan helpen: an den hals trekken, maor nooit an de bene van 't völn.

Geen opgave: Gor, Eef, Wich, Gees, Nee, Lich, Bre, Win, Voo, Ulf, Sil, Wesd, Doet, Kep, Dre, Tol.

● *Wat helpt um 't vullen kriegen makkeleker te maken:*

Baa: De mere laoten bouwen. [Ok: Eef, Ruu, Eib, Bel, Zel].

Bor: De mere hard laoten warken. [Ok: Haa, Aal, Ulf, Zel].

Vor: De mere diepe laoten bouwen.

Lich: De mere laoten warken. [Ok: Eef, Loch, Baa].

Eef: De mere goed meu laoten worden.

Eib: De mere licht wark laoten doen. [Ok: Sil].

Hen: De mere licht laoten bewaegen. [Ok: Eib].

Ang: De meer afleien en rondleien.

Sil: De meer deur los land laoten lopen.

Aal: De mere deur nat land laoten lopen of 'n half pond suker geven.

Ruu: De mere kold water geven of de mere vergank geven.

Win: De mere warm water laoten drinken.

Lich: Gin vrömd volk bi-j de mere laoten kommen.

Vars: 't Vazel instrieken met zeep en water.

Lat: 't Vazel insmere met aolie/leenaolie. [Ok: Zel, Zev].

● *Gin opgave:* Gor, Wich, Gees, Eib, Rek, Bre, Din, Gen, Voo, Wesd, Doet, Kep, Dre, Tol || Bat, Mar.

HAAM I

vlies waarin het veulen tijdens de geboorte zit

01 HAAM: Gor, Eef, Wich, Vor, Aal, Voo, Ulf, Wesd, Zel, Kep, Baa, Ang, Wesv, Zed.

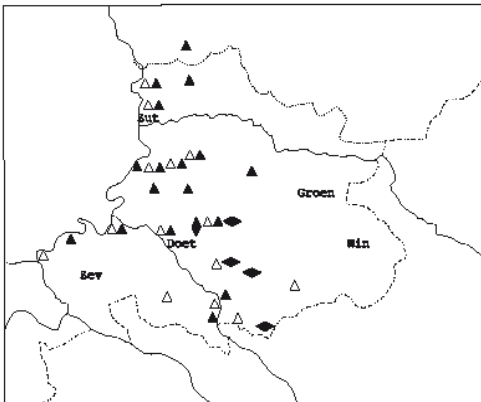
02 HAM: Zel.

03 VLUUS: Harf, Ruu, Loch, Eib, Aal, Din, Gen, Hen, Tol, Lat || Bat.

04 VLEUS: Bor, Gels, Haa, Bel || Mar.

05 (GEBORTE)VLIES: Bor, Nee, Gen, Sil, Pan.

06 VRUCHTVLIES: Bre, Vars.

△ *haam I "vruchtvlies" 01*

◆ *ham I "vruchtvlies" 02*

▲ *haam II "nageboorte" 04*

◆ *ham II "nageboorte" 04*

Uut 't kaartje blik dat der in heel völle plaatsen gin dudelek onderscheid emaaft wordt tussen haam/ham "vruchtvlies" en haam/ham "nageboorte".

07 HELM: Hen.

08 DRIEFNET: Zev.

09 NET: Lob.

10 ZAK: Eib.

11 BLAOZE: Wesd.

12 PEUTJESBLAOZE: Lich.

13 WATERBLAOS: Did.

14 VOEL: Rek.

15 NAOGEBORTE: Eib, Lich, Win.

● *Onbekend:* Gees, Doet, Dre.

Aal: 'n Peerd hef 'n stroef vluus; 'n koo hef 'n glad vluus.

Bro: Het veulen zit in twee vliezen. Het eerste vlies dat we bij een geboorte zien wordt de "waterblaoze" genoemd, het tweede vlies de "voetblaoze".

MILTE

koekje dat het veulen bij de geboorte in de mond heeft

01 MILT(E): Vor, Ruu, Zwi, Gels, Aal, Win, Meg, Lat, Wesv, Did.

02 (VULLEN)KUUUKSKEN: Wich, Vor, Din, Gen, Wesd, Hen, Baa.

03 VULLENKOEKJEN: Wich.

04 VULLENKOEKE: Loch.

05 GEBORTEKUUUKSKEN: Vars.

06 KEUKSKEN: Eib, Bel.

07 KOEKE: Vor.

08 VULLENBROOD: Loch.

09 BROKSKEN: Gees.

10 SPONS: Gor.

11 LEPKEN: Eib.

12 PIEPKEN: Eib.

13 ZOEG LAP: Gen.

14 ZABBELTJEN: Sil.

15 ZUUGNEPKEN: Lich.

16 ZOG: Loch.

17 GAL: Voo.

18 KUSSEN: Nee.

Eef: Niemand wis hier 'n name veur, maor wal is bekend dat de knech meestal tuk was um dat "koekje" in handen te kriegen en as hee 't evan-gen had, dan kreeg hee geld van zien boer.

't "Koekje" is dus wal bekend, maor niemand had 't ooit ezeen; woorschienlek was de andach veur 't vul zó groot, dat door vadder geen andach an besteed werd. Um 't naoderhand op te zeuken had gin zin, want dat "koekje" was zó klein, dat 't

verloorn ging in de massa stro of mes.

Did: Naor de milt moes altied worre gezocht. A'j 'm vond, kreeg je 'n knaak.

Lich: 't Zuugnepken lik op een klein spunskén. As de knech naotied 't zuugnepken vond, dan kreeg e ne beloning van den boer.

Loch: Dat is de zog, vullenkoke of vullenbrood. 't Is 'n stuksken ontlasting (een spekachtege massa), dat in de vruchtvliezen is ekommen tiedens den dracht. Dat stuksken hooft neet per se in de mond terechte te kommen.

Ruu: De milt uutspejen: 't vullen spiejt de milt uut. [Ok: Zwi, Meg, Did].

Voo: De gal uutspi-jen.

● **Onbekend:** Bor, Haa, Rek, Bre, Ulf, Doet, Kep, Tol || Bat.

HAAM II

nageboorte van een paard

- 01 HAAM: Gor, Harf, Eef, Wich, Vor, Ruu, Gen, Sil, Zel, Kep, Hen, Baa, Bro, Tol, Ang, Lat || Bat.
- 02 VÖLLESHAAM: / Wehl 1944 [Diesveld 7].
- 03 VÖLLENHAAM: / sHe 1982 [Telge 3, 167].
- 04 HAM: Din, Vars, Wesd, Zel.
- 05 VOEL: Nee, Eib, Rek, Bel, Lich, Aal, Win, Gen, Voo, Wesd, Doet.
- 06 VUUL: Eib, Doet, Wesv, Pan.
- 07 VUULT: Did.
- 08 NAOGEBOORTE: Gor, Ruu, Gels, Eib, Bre, Gen, Voo, Vars, Pan, Lob.
- 09 LESTE: Ruu, Loch, Zwi, Bor, Gees, Gels, Haa, Rek || Mar.

Wanneer de nageboorte al een eind gevorderd was, werd er een knoop ingelegd. Dit om het gewicht te behouden en te voorkomen dat de nageboorte betrappt zou worden en voortijdig afscheuren. (informatie uut: Gor, Lich, Zel; of tegen baarmoederontsteking: Lich).

Men spijkerde 't haam aan een boom (wilg) of aan de achterdeur, in ieder geval hoog. Men geloofde dan dat het veulen de kop hoog zou dragen. (informatie uut: Harf, Eef, Wich, Vor, Loch, Zwi, Nee, Din, Gen, Ulf, Sil, Zel, Kep, Baa, Tol, Ang, Wesv / Wehl 1944 [Diesveld 7]).

Eef: 't Haam hing men in een wilgenboom in de

weie woor de mere leep; as 't vul 't dan zag dan liep e fierder. Iej kreeg dan een fier en krachteg vul, aldus de aooverlevering. [Ok: Harf].

Eib: A'j 't neet zollen begraven, gingen de honde der met an 't trekken of anders vrat de mere 't op en dee kon der zich vast in vretten.

Gees: Um te kieken of alles lös-ekommen was, wodn 't leste lös-elegd. [LÖSLEGGEN]. Rek: Ze gotten der 'n emmer water in um te kieken of alles der wel was.

● Vor, Loch, Bor, Eib, Aal, Bre, Voo, Bro, Did: *begraven of in de mestvaalt stoppen*.

Eib: Wodn vrogger wal an de weg an 'n paol of boom ehangen, zodat in 't veurjaar den keerl met den hengst, dén rondtrok (zgn. padhengst) vanaf de weg zeen kon dat der 'n vul was en dus 'n hengstege mere, want 'n mere kon nao 'n dag of 5-6-7 alweer edekt worden.

Bre: De naogeboorte wodden begraven of, at der 'n groten hond was, ok wel 's op-egettene deur den hond.

Zel: In de tijd van mijn mans opa (1870) hing men dan de ham in de wilgen met een gavel. Als de merrie dan weer gedekt was, keek 't paard naar die ham. Dan droeg het veulen wat daarna geboren werd, het hoofd hoog (fier). Dat was een sierlijk aanzien.

Lat: Veural roomse boere hinge 't haam hoog in de boom.

Doet: 't Voel wier meugelek gebruikt veur paardeserum tegen diphtherie.

AFDOON

(het veulen) (van het moederdier) afzonderen

- 01 AFDOON/AFDOEN: Gor, Harf, Eef, Wich, Vor, Loch, Zwi, Gels, Haa, Eib, Rek, Bel, Aal, Voo, Ulf, Vars, Sil, Wesd, Zel, Doet, Bro, Tol, Lat, Did, Zed || Bat.
- 02 AMPART DOON: Vor.
- 03 DER BI-JHEN DOON: Bel, Lich, Aal.
- 04 DER BI-JHEER DOON: Aal, Din.
- 05 AFWENNEN: Gor, Ruu, Loch, Zwi, Eib, Rek, Sil, Zel || Mar.
- 06 (AF)SPENEN: Gen, Kep, Hen, Baa, Ang, Pan.
- 07 VERWIJDEREN: Zev.

Bor: "Hee kan der wel af", zeg ie dan.

HOOFDSTUK 9

ZIEKTEN

LEEWATER

leewater

- 01 LEEWATER: Gor, Harf, Eef, Wich, Ruu, Loch, Nee, Eib, Rek, Lich, Aal, Din, Voo, Vars, Sil, Wesd, Zel, Kep, Dre, Hen, Ste || Bat.
- 02 LEDDEWATER: Aal, Win.
- 03 LIEWATER: Nee || Haak.
- 04 VÖLLENZEEKTE: Alm, Aal.
- 05 VEULENZIEKTE: Zel.
- 06 VOCH: Eef.
- 07 VOCHT IN DE KNENE: Bor.
- 08 ZUCHT: Loch.
- 09 ZÖCHTERI-JE: Lar.
- 10 GELP: Zwi.
- 11 VLOTGALLEN: Ang.
- 12 GEWRICHTSONTSTEKING: Ang.
|| dikke navel: Wilp.
|| slimme navel: Wilp.

Eef: Leewater zegt de veearts en voch zegt de boer.

Bor: Vocht in de knene. Vrogger behandeln ze 't met lappen met azien; nog eerder miegden ze der langes.

Hen: Ok heuren i-j nog wel's: "'t Vullen hef dikke bene".

MAONDAGSZEKTE

zondagsziekte

- 01 MAONDAGSZEKTE: Harf, Alm, Eef, Ruu, Loch, Lar, Zwi, Bor, Gees, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Win || Bat.
- 02 MAONDAGSZIEKTE: Wich, Din, Vars, Sin, Sil, Wesd, Zel, Kep, Hen, Ste, Ang, Lat, Wesv, Zed / Pan 1988 [Telge 7, 91].
- 03 ZUNDAGSZEKTE: Gor, Vor || Wilp.
- 04 ZONDAGZIEKTE: Dre.
- 05 KRUUSLAM: Harf, Loch, Bre, Vars, Sin / Vars 1985 [Telge 6, 199].
- 06 BEVANGEN: Gen, Hen.
- 07 RÖSTEPIENE: Eib.
- 08 STAONZIEKTE: Zed.

Harf: Hier praoten wiej van maandagzeekte of kruuslam.

Eef: Zondagzeekte neet bekend, want ze zekt hier vake maandagszeekte. As de peerden zundags neet warkten, dan waarn ze 's maandags zeek; noe jao, zeek, iej konn der neet mee war-ken. As 't twee zundagen achter mekare waarn, zoas met Karsmissen, dan rejen de jonge keerls de peerden af en door zol dan ok Sunt-Steffen-riejen vanaf stammen; want in de wintertied was der toch al neet völle wark op 't land en Tweede Karsdag wedn de peerden af-erejen.

Wich: Maondagsziekte umdat ze 't altied op maandag hadn, deurdan ze 'n paar dagen niet ewerkt hadn.

Loch: Deur de röste van den zundag kwam der 'n opeenhoping van melkzuur in de spieren. Peerde mossen eigenlek op zundag minder voer hebben.

Nee: Peerde dee good verzorgd wodn kregen 't 't eerste.

Eib: Vrogger bie de Cavelerie kregen de peerden in 't weekend lienmelslobber met zemmen, wordeur de zeekte haoste neet veurkwam.

Zed: De peerde bun maandags ziek umdat ze zondags niet gewarkt hemme. Dat staon kunne ze niet li-je. 't Peerd mot elke dag efkes nao bute toe. Mien moeder zei dan: "Hoe ku'j dat beest now de keld injage?". Mien vader zei dan: "Dat beest mot zich efkes vertraeje".

KOLIEK

koliek

- 01 KOLIEK: Gor, Harf, Alm, Wich, Ruu, Lar, Nee, Eib, Rek, Lich, Bre, Win, Din, Gen, Voo, Vars, Sin, Sil, Wesd, Zel, Dre, Ste, Ang, Lat, Zev, Did, Zed || Wilp, Bat, Mar.
- 02 KELIEK: Zwi, Bor, Eib, Bel, Groen, Aal, Kep, Hen, Lob.
- 03 KLIK: Pan.
- 04 KULIEK: Eef, Sil.
- 05 BALGPIENE: Gor, Eef, Ruu, Loch, Zwi, Eib, Aal, Sin, Hen.
- 06 BOEKPIENE: Loch.
- 07 PIEN(E) IN DE PENS(E): Ulf, Zel, Lat, Did || Wilp.
- 08 SLAG IN DEN DARM: Eib, Did, Zed / Vars 1985 [Telge 6, 80].
|| piene in de boek: Wilp.

● *Van zon peerd wordt ezegd:*

Bor: Hee hef 't slim in de pense. [‘t SLIM IN DE PENSE HEBBEN; ok: Bre].

Bor: ‘k Had zelf ‘n middel: ik gaf ‘t peerd ‘n hele rolle peppermuntjes en doornao was ‘t aoever.

Eib: Keliek is gebeurlek, maor stil keliek is arger, umda’j dan an ‘t peerd neet zovölle zagen as alene dat e stille wodn.

Vars: Bi-j gewone koliek slaot ze met de bene; stille koliek is slimmer.

Win 1978: Jommer van unzen Vos. Dee koliek! Ha’j ‘m toch maor neet zo vro de weide in-ejag [Van Loo 1, 82].

Acht 1882: DRETTEREG, SCHETTEREG “(gezegd van een paard, koe) lijdend aan diarree” [Telge 2, 112].

KOLDER

kolder; slepende, ongeneeslijke her-senaandoening, die aanleiding geeft tot stoornissen in de beweging en bloedsomloop

- 01 KOLDER: Gor, Harf, Alm, Eef, Ruu, Lar, Bor, Nee, Eib, Aal, Win, Din, Gen, Voo, Sil, Wesd, Zel, Doet, Dre, Hen, Ste, Ang, Lat, Did, Zed, Pan || Bat.
- 02 KOLDER IN DE KOP: Wich, Loch, Zwi, Gees, Bre, Vars, Zel, Kep, Zev, Zed || Wilp.
- 03 HENGSTEKOLDER: Bor, Gees, Lich, Aal.
- 04 MOERKOLDER: Lich, Aal.
- 05 MOORKOLDER: Win.
- 06 KOLDERIEJE: Eib.
- 07 STEUREGE KOLDER: Eib.
|| koolder: Mar.
|| koolders: Haak.

Acht 1895: De slaopende kolder; de raozende kolder [Telge 2, 71]. [SLAOPEND; RAOZEND].

● Zon peerd is:

- 01 KOLDEREG: Loch, Rek, Bel.
- 02 KOLDERKOPS: Wesd.

Gees: Hengstekolder: de merrie gedreg zich as hengst.

Aal: Hengstenkolder of moerkolder kump veur bi-j merries; as ze edekt bunt, is ‘t ovver.

Nee: Ne hengst hef hengstekolder.

Bor: ‘n Peerd met hengstekolder is ‘n onhandel-boor peerd.

Win: As ne boer dech dat ‘n peerd kolder hef, leg e de bene van ‘t peerd kruuslings ovver me-kare. As ‘t peerd ze dan neet teruggetrök, hef ‘t kolder.

Zed: As de beeste kolder in de kop hemme, dan draeje ze knatsdol in ‘t rond; gi-j krieg ze niet stil, maor gi-j mot wachte tot ‘t aoever is.

● *In de volgende plaatsen bunt de namen stille kolder en raozende kolder bekend:* Loch, Lar, Bre, Win, Vars, Sil, Wesd, Doet, Hen, Ang, Did.

Hen: Bi-j stille kolder is der met ‘t peerd niks te beginnen, maor ‘t is niet lasteg of gebeurlek.

Bi-j raozende kolder is ‘t peerd wild, ‘t bit en slöt en ‘t is gebeurlek veur mens en dier. In beide gevallen was ‘t slachthuus de oplossing.

Loch: Stille kolder hef ‘n peerd, dat suf is. Raozende kolder hef ‘n peerd, dat gek is en doordeur gevoorlek kan waenn.

Wesd: Wi-j kent stille kolder en raozende kolder. Bi-j stille kolder is ‘t peerd suf, neerslachteg en niet völle weerd veur ‘t wark. Bi-j raozende kolder is e wild en is ‘t gevoorlek um met ‘m um te gaon.

Lar: Stille kolder wordt stille koliek eneumd. As ‘n peerd raozende kolder hef, zegt ze: “Dat peerd is staets”. [KOLIEK].

Bre: As ‘n peerd de kolder in de kop hef, dan is ‘t raozende kolder.

Win: Stille kolder is ‘t begin van de zeekte en duurt ± drie maond. Hef ‘n peerd raozende kolder, dan is ‘t knettergek. Ze zeien dan ok wal: moorkolder.

Sil: Stille kolder is wel bekend.

STAAR

grauwe staar

- 01 STAAR: Harf, Alm, Ruu, Nee, Eib, Rek, Aal, Vars, Wesd, Zel, Dre, Hen, Zev, Pan.
- 02 GRAUWE STAAR: Eef, Wich, Eib, Bre, Din, Gen, Doet, Ang, Did.
- 03 GRIEZE STAAR: Doet.
- 04 HOUW(E) OP ‘T OGE: Loch, Zwi, Gees || Mar.
- 05 HOUW OP ‘T OOG: Hen.
- 06 MAONOG: Loch, Aal, Zel.
- 07 MAONNOOG: Wesv.
- 08 MAON OP ‘T OOG: Hen.
- 09 VLIES OP ‘T OGE: Lich.
- 10 SPLEETOOG: Loch.
- 11 DRUPOOG: Did.
- 12 SNOUWE: Lar.
- 13 ZONNEBRAND: UIF.

|| wateroge: Wilp.

Hen: 't Peerd hef staar op 't oge.

Bor: Vrogger nammen ze 'n rietjen met 'n betjen suker derin; dan beurden ze 't ooglid van 't peerd op en dan blaosden ze de suker in 't oge. Dat zol dan 't vlies oplossen, maor 't deed 't peerd völle pien.

|| **Mar:** Met 'n stopnaolde wodn 't ooglid opelicht en wodn der met 'n scheermesken 'n sneetje in 't oge emaaft, zodat 't aover was. Dat heetten 'n HOUWSNIE.

TROEBELE OGEN

troebele ogen

- 01 TROEBELE OGE(N): Nee, Eib, Aal, Din, Zel, Ang, Did.
- 02 WATEREGE OGEN: Zel || Mar.
- 03 ZERE OGEN: Alm.
- 04 KÖTTEREGE OGEN: Eib.
- 05 DREKKEGE OGEN: Wich.
- 06 TRÄÖNDEREGE OGEN: Ruu.
- 07 TRAONOGEN: Vars.
- 08 DREKOGEN: Eef.
- 09 MAONOGEN: Eib, Wesd, Ste.
|| waterogen: Wilp.

● *Zon peerd hef:*

- 01 DRUUS: UIF.
- 02 STAAR: Ste.
- 03 'N VLIES VEUR DE OGEN: Bel.

● *Van zon peerd wordt ezegd:*

- 01 'T KIK TROEBEL: Hen.
- 02 'T KIK BLAS UUT DE OGEN: Loch.
- 03 'T ZIET FLETS UUT DE OGE: Zev.
- 04 'T IS DOF IN DE OGEN: Lar.

Hen: Tegen troebele ogen wordt meestal ezeg: "t Peerd kik zo troebel". Bi-j kolder kwam 't o.a. veur. 't Kwam deur vliegen en blinden.

HANGEND GEHEMELTE

gezwollen tandvlees

- 01 HANGEND GEHEMELTE: Eib, Win, Din.
- 02 HANGEND REUSTER: Loch.
- 03 GEZWOLLEN TANDVLEIS: Dre, Did.
- 04 ROZE: Nee.
- 05 ROOS IN DE BEK: Wesv.
- 06 ZEERTE IN DE BEK: Eib.

07 TOCHT IN DE BEK: Eib.

08 MONDZEER: Bel.

● *Van zon peerd wordt ezegd:*

- 01 HEE IS VALS IN DE BEK: Lar.
- 02 HEE IS VERKELD: UIF.
- 03 HEE BLEUJT: Lich.

Win: Bi-j 'n hangend gehemelte is 't tandvlees nog zachte; 't kump dan ok veural bi-j jonge peerde veur.

Hen: Van gezwollen tandvlees he'k nog nooit eheurd bi-j peerde.

HÄÖKE OP DE TANDE

aanwassen op de tanden

- 01 HÄÖKE OP DE TANDE: Loch, Zwi, Bor, Gees, Nee, Rek, Lich, Win, Hen, Ste, Lat || Wilp.
- 02 HAOKE OP DE TANDE: Gor, Wesv.
- 03 WEERHÄÖK OP DE TAND: Zev.
- 04 DÖPPE OP DE TANDE: Loch, Lar.
- 05 ANWAS OP DE TANDE(N): Dre, Did.
- 06 REUZERI-JE AN DE TANDE: Eib.
- 07 PROPPENKEWWERS: Lich.

Lich: 't Peerd hef proppenkewwers; kewwen "kauwen".

Bor: Häöke op de tande is 'n lillek ongemak, want ze könt neet vretten. Ie könt 't der wel afslaon, maor 't greujt der zo weer an.

Hen: Häöke op de tande wieren met 'n beitel af-ehouwen; as ze door hinder van kregen begonnen ze te bieten op holt.

Wesv: De veearts vielt ze der af.

Hen: Ok van "aanwassen op de tanden" he'k nog nooit eheurd.

Zed: Aan de aanslag ku'j zien hoe old 't peerd is; 't gebit verandert elk jaor. [AANSLAG].

|| **Haak:** KEWWERD "n Peerd met slechte tanden".

AOVERKOOT STAON

overkoot staan

- 01 AOVERKOOT STAON: Gor, Eef, Ruu, Loch, Zwi, Nee, Eib, Rek, Bel, Lich, Gen, Voo, Vars, Sil, Wesd, Zel, Kep, Dre, Hen, Ste || Mar.
- 02 OOVERKOOT STAON: Aal.
- 03 ÄÖVERKOOT STAON: Did.
- 04 OVERKOOT STAON: Gees, Eib, Din, Zel, Ang || Wilp.
- 05 AOVER DE KOOT STAON: Bor, Wesv, Pan.

- 06 AOVERKOTEN: Wich, Ulf, Hen || Bat.
- 07 OVERKOTEN: Harf.
- 08 DEUR DE KOTEN GAON: Win.
- 09 DEUR DE KOGEL GAON: Hen.
- 10 IN DE KOTEN KNIKKEN: Lar.
- 11 DEURKNIKSE: Zed.
- 12 MÄÖWKEN: Eib.
- 13 MOUWKEN: Eib.
- || stik in de koten staon: Mar.

Vars: 't Peerd steet aoverkoot; hee is aoverekoot.

Bor: 'n Peerd dat aover de koot steet, is veur den arbeid weineg weerd.

Hen: 't Verschiensel aoverkoten ken ik wel. 't Peerd steet dan te steil. Kortweg ok wel: 't peerd is te steil, of: hee geet deur de kogel.

BEERVOETEG

beervoetig; een gebrekkige beenstand hebbend zodat de vetlok de grond raakt

- 01 BEERVOETEG: Bel, Dre, Ang.
- 02 BEERVEUTEG: Nee.
- 03 BEERVUTEG: Voo, Sil.
- 04 BOKVEUTEG: Loch.
- 05 SLOK OP DE KOTEN: Ste.
- 06 VLAK IN DE KOTEN: Zel.
- 07 ACHTERAOVER-EZAKT: Gor.

● Zon peerd hef:

- 01 DEURGEZAKTE KOTE(N): Lar, Rek, Aal, Hen.
- 02 DEURGEZAKTE VEUTE: Nee || Wilp.
- 03 DEURGEZAKTE PEUTE: Wesd || Wilp.
- 04 WEKE KOTE(N): Harf, Gees, Lat.
- 05 SLAPPE KOTEN: Ruu, Lich, Vars.
- 06 LANGE KOTEN: Win.
- 07 BERENPOOT: Sil.
- 08 BOKKEPOOT: Ste.
- 09 PLATVUUT: Zed.
- 10 KOO-HAKKEN: Eib.
- 11 PIEP-HAKKEN: Eib.
- 12 SLOFFEN: Hen.
- 13 GELP: Did.

● Van zon peerd wordt ezegd:

- 01 'T IS 'N BEER OP SÖKKE: Ruu.
- 02 'T STEET OP SLOFFEN: Hen.

Hen: Beervutegheid heb ik weineg heuren gebrûken. Wel: "'t Peerd hef sloffen", of: "'t steet op sloffen"; ok wel: "'t hef deurgezakke koten". Is 't

minder arg, dan wordt ezeg: "'t peerd steet te plat".

ROTSTRAOL

rotstraal

- 01 ROTSTRAOL: Gor, Ruu, Loch, Bor, Aal, Win, Gen, Voo, Ulf, Vars, Sin, Sil, Zel, Hen, Lat, Did, Zed / sHe 1982 [Telge 3, 125] || Wilp, Bat.
- 02 ROTSTRAOLE: Alm, Eef, Lar, Gees, Nee, Eib, Rek, Bel, Lich, Din, Wesd, Hen, Ste || Mar, Haak.
- 03 ROTSTRAAL: Harf, Wich, Zwi, Eib, Dre, Ang.
- 04 ROTKREUPEL: Nee, Did.
- 05 ROTKRÖPPEL: Loch || Mar.
- 06 STINKPOOT: Loch, Kep.
- 07 STINKPEUTE: Sin.
- || rotspoot: Wilp.

Bor: Rotstraol stinkt onmundeg. De boeren behandelt 't zelf met Stockholmer (brune) teer.

MOK

mok

- 01 MOK: Harf, Wich, Gees, Eib, Rek, Aal, Din, Voo, Sin, Wesd, Zel, Doet, Kep, Hen, Ste, Ang, Lat, Wesv, Did, Zed, Pan.
- 02 MOKKE: Loch, Eib, Rek.
- 03 MOKPOOT: Alm, Eef, Eib.
- 04 MOEKE: Ruu, Loch, Lar, Zwi, Bor, Nee, Bel, Lich, Aal, Win / Win 1976 [Aessink 4, 58], Lich 1991 [Telge 8, 79] || Mar.
- 05 MOEK: Aal, Gen, Vars, Sin, Sil, Wesd, Zel, Zed / Pan 1988 [Telge 7, 90] || Bat, Mar, Haak.
- 06 MUK: Pan / Pan 1988 [Telge 7, 91].
- 07 MOEKEPOOT: Loch.
- 08 SCHURF: Ulf.
- 09 SCHÖRF: Hen.
- 10 JÖKKE: Eib.
- 11 JÖK AAN DE BEEN: Did.
- 12 JÖK AAN DE PEUT: Zed.
- 13 RIEJE AN DE PEUTE: Eib.
- || mokspoot: Wilp.
- || moespoot: Wilp.

Aal: Mien vader had 't ovver moeklappen. Moek was dan 'n soort schörft, dat daar makkelek kon ontstaan.

Zwi: Moeke an de bene is 'n uutsлаг waardeur 't peerd schopt.

|| **Haak:** Moek in de manen of net baoven de heuven.

MOUWE

mouw

- 01 MOUW(E): Ruu, Loch, Lar, Gees, Nee, Eib, Lich, Aal, Vars, Sil, Zel, Hen, Ste, Ang.
- 02 MOUWKE: Eib.
- 03 MUUSKEN: Loch.
- 04 MOEKE: Gees.
- 05 VEULENZEEKTE: Bel.
- 06 GELPEGHEID: Win.

Win: Gelpegheid; deur vet vraeten, zoas klaver.

GAL

gal; vochtophoping langs de pijp, achter de knie, kogel of koot

- 01 GAL, GALLE(N): Harf, Ruu, Loch, Nee, Rek, Din, Vars, Zel, Ste.
- 02 VOCH(T): Gor, Eef, Lar, Hen || Wilp.
- 03 GELP: Eib, Hen.
- 04 GELPEGHEID: Win.
- 05 GILP: Lich.
- 06 GILPEGHEID: Lich.
- 07 GELLEGHEID: Hen.
- 08 GALLEGHEID: Hen.
- 09 SPAT: Aal, Din, Vars, Sil / Acht 1895 [Telge 2, 122].
- 10 BOLSPAT: Wesv.
- 11 VLOTGAL: Ang.
- 12 LEEWATER: Eib.
- 13 WATER IN 'T BEEN: Wesv.
- 14 WATER IN DE KNENE: Bor.
- 15 VOZE BENE: Loch.
- 16 'N DIKKE KNEE: Hen.
|| 'n dikke poot: Bat.

Hen: 't Peerd hef gelpe bene.

Vars: 'n KRAMPENTREKKER is 'n peerd met spat.

BOLSPAT

bolspat; vocht in gewricht

- 01 BOLSPAT: Harf, Alm, Eef, Loch, Nee, Eib, Lich, Din, Vars, Sil, Doet, Hen, Ang.
- 02 SPAT: Wich, Gees, Eib, Rek, Wesd.
- 03 SPATOREN: Zel.
- 04 GELP: Aal.
- 05 GELPEGHEID: Win.
- 06 DIKKE HAKKE: Loch.

KRÖPPELEN

kreupel zijn

- 01 KRÖPPELEN: Eef, Ruu, Nee, Eib, Rek, Voo, Vars, Sin, Doet, Kep, Hen.
- 02 KRUPPELEN: Eib, Zel, Zev.
- 03 KREUPELEN: Does, Pan.
- 04 LEMEN: Bre.
- 05 MIENEN: Win.
- 06 LAM WAEZEN: Loch, Bre, Win.
- 07 NEET RAD WAEZEN: Loch, Aal.
- 08 ONKANT WAEZEN: Loch.

Vars 1985: Vergangen wekke kröppelen e ('t peerd) met 't rechter veurbeen [Telge 6, 198].

Vars 1985: 't Olde peerd was boeglam; 't kon niet meer aoeverende kommen. BOEGLAM "van voren verlamd" [Telge 6, 61].

● Zon peerd is:

- 01 KRÖPPEL: Gor, Harf, Alm, Ruu, Loch, Zwi, Bor, Eib, Groen, Lich, Aal, Win, Din, Voo, Vars, Sil, Wesd, Dre, Hen, Ste, Ang, Lat, Did, Zed / Vars 1985 [Telge 6, 198] || Bat, Mar.
- 02 KRUPPEL: Wich, Lar, Gees, Bel, Gen, Zel || Wilp.
- 03 BOEGLAM: Aal.

Aal: As 'n peerd boeglam was, mos 't vake op de plaatse af-emaakt worden.

● Zon peerd is 'n:

- 01 KROEPERD: Eef.
- 02 STROMPELERD: Lich.

Eef: 't Peerd kröppelt; 't is 'n kroeperd.

Zev: 't Peerd kruppelt.

Does: Hee/zee kreupelt.

Bre: 't Peerd leemt.

Loch: 't Peerd is lam; 't is onkant; 't is neet rad.

Hen: 't Peerd is kröppel.

Voo: 'n Peerd en 'n hond kröppelt um 'n stront, zeg i-j um an te geven dat ze heel gauw kröppel zun.

Hen: 'n Peerd en 'n hond hinkt um 'n stronk.

Lich: Strompelerd, maor wi-j zegt: strompelad.

KALE PLEKKEN

kale plekken

- 01 KALE PLEKKE(N): Wich, Dre, Hen, Ang, Lat.
- 02 DRUKPLEKKEN: Alm, Bor, Eib, Win, Wesd.
- 03 DRUKVLEKKE(N): Gen, Wesd, Ste, Pan.
- 04 DRUKVLAKKEN: Rek.
- 05 DRUKHEUKE: Lich.

- 06 DRUKKERS: Loch, Zwi, Gees.
- 07 DRUKKINGEN: Eib.
- 08 SCHOERPLEKKEN: Loch, Din, Kep || Wilp.
- 09 SCHUURPLEKKE: Zev.
- 10 SCHOERVLEKKEN: Did.
- 11 ZADELPLEKKEN: Hen, Ste.
- 12 TUUGVLEKKEN: Ste.
- 13 SCHURFVLEKKE: Did.
- 14 SMETPLEKKEN: Eef.
- 15 ZERE PLEKKEN: Voo.
- 16 WITTE VLAKKEN: Bel.
- 17 BRANDPUUSTE: Loch.
- 18 SCHÖRF: Zed.

● *Kale plekken op de huid hebben:*

- 01 SMETTEN: Eef.

● *Zon peerd hef:*

- 01 KALEGHEID: Gor.
- 02 DE HOED KAPOT: Nee.

Eef: Dat peerd smet gauw; hee zit zo onder de smetplekken.

Zwi: Hie hef 'n drukker as 't peerd d'n schof kapot ehad hef.

Bor: Drukplekskes. Ze leien onder 't zaal wel 's 'n wollen dekkentjen.

Nee: De hoed kapot hebben kump veur bie slechte voorleu of 'n foute van ne zadelmaker.

Hen: As 'n peerd kale plekken hef, mo'j veural bi-j koop goed uitkieken. 't Peerd kan dan te week vel hemmen. 't Kan bi-j gebruik van tuug chronisch waezen. 't Kan ok 'n gevolg waezen van verkeerd tuug. Dan is 't de schuld van de eigenaar en bi-j better inspannen of zadelen geet 't wel weer weg.

Ang: Op kale plekken gruut later wit hoor.

Lar: Hier wordt ezegd: 't tuug dat schoert 'm.

MANENSCHÖRFT

manenschurf

- 01 MANENSCHÖRF(T): Gor, Lar, Gees, Eib, Din, Voo, Sil, Doet, Kep, Hen, Ste, Ang, Zed.
- 02 MANENSCHURF(T): Gen, Sin, Lat, Did || Wilp.
- 03 MANENSCHORF: Bel, Win.
- 04 MAONESCHURF: Pan.
- 05 ZOMMERSCHÖRF: Loch, Eib.
- 06 SCHÖRF IN DE ZOMMERDAG: Hen.
- 07 ZONNEBRAND: Did.

● *Zon peerd hef:*

- 01 SCHÖRF: Ruu, Dre, Hen.
- 02 SCHURF: Wich, Zwi, Zel.
- 03 SCHORF: Nee || Mar.
- 04 SCHÖRFTEGHEID: Bor.
- 05 JÖK AN DE MANEN: Wesd.
- 06 JÖKKERIEJE IN DE NEKKE: Eef.

● *Zon peerd is 'n:*

- 01 SCHUIKERD: Aal, Vars.
- 02 SCHOBBERD: Loch.
- 03 SCHOBBER: Aal.
- 04 SCHOERDER: Loch.

Eib: Umdat 't vake allene maor 's zomers veurkump, heet 't ok wal: zommerschörf.

Bor: Schörftegheid mo'j met azien bestrieden.

Ruu: As 'n peerd schörf had, wodn 't 'n schobberd.

Win: Manenschorf kump deur 't schuren van 't peerd langs ne post of 'n hekke. Remedie: dreug voor.

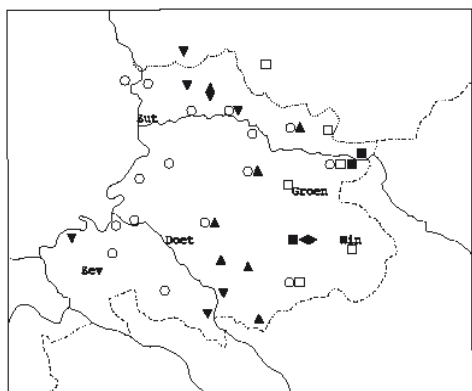
Hen: Manenschörf is hardnekkeg, ok al umdat 't peerd zich geet schoeren of schobben. Soms was dat zó slim dat alle manen der af-eschoerd waren. 't Peerd tonen dan niet. In tuug was 't ok vake tobben bi-j manenschörf: deurdan 't deurlpend jökken, had 't peerd de neiging um zich an 't tuug te schoeren. 't Ging dan vake met 't heuf op en neer en, in span, zich proberen te schoeren an 't andere peerd of te proberen 't heuf onder de dissel te kriegen en zo de dissel hen en weer aover de manenkam te laoten gaon. [ZICH SCHOBBER; ok: Rek, Lich. SCHOBBER "zich schuren" / sHe 1901 (Telge 4, 108)].

|| **Mar:** 'n Peerd schobben in de zomer zien helen stat uut tegen de mure of tegen 'n boom an. Zo ging 't mooie hoor van den stat af. Der bleef allene 'n piel stattien aover.

DROES

droes, keelaandoening

- 01 DROES: Gor, Alm, Wich, Ruu, Loch, Zwi, Gees, Eib, Aal, Zel, Dre, Ste, Ang, Did, Zed || Wilp.
- 02 DRUZE: Ruu, Gees, Din, Vars, Wesd, Zel / Vars 1985 [Telge 6, 95].
- 03 DRUUS: Harf, Loch, Gen, Sil, Lat || Bat.
- 04 DRUSEN: Lar.
- 05 DREUZE: Nee, Eib, Bel, Aal, Win / Lich 1991 [Telge 8, 33] || Mar.

- droes 01 ▲ druze 02
▼ druus 03 ◆ drusen 04
□ dreuze 05 ■ dreunze 06
◆ drönze

't Woord wat 't meeste deur de metwarkers op-egeven is, is 't ok in 't Standaardnederlands gebrukeleke woord droes. Veural in den No Acht komt ok varianten met uu, eu en ö veur.

- 06 DREUNZE: Eib, Rek, Lich / Lich 1991 [Telge 8, 33].
07 DRÖNZE: Lich.
08 VERKODDHEID, VERKELDHEID: Wich, Bor, Zel, Hen.

● *Zon peerd is:*

- 01 SNOTTEREG: Lich, Hen, Did.
02 DEMPREG: Loch, Zwi.
03 DAEMPEREG: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 85].
04 DEMPEG: Zel / Pan 1988 [Telge 7, 28].
05 DAEMPEG: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 85].
06 BENAUSD: Hen.
07 KORTAODEMEG: Loch.
08 BOEKSLAGEREG: Loch.
09 HECHTEREG: Loch.

Eef: 't Peerd druust. [DRUZEN].

Lar: Dat peerd deut drusen. [DRUSEN; ok: Eef].

Zed: Dros: schoem op de bek; 't is 'n vieze besmetteleke ziekte.

Vra 1991: BLEUKEN "een paard dat lijdt aan 'dreunze' behandelen door hem een zak met

hooizaad en warm water om de hals te hangen" [Telge 8, 22].

No Acht 1883: Dat peerd iemt. IEMEN "een piepend geluid geven bij het ademen" [Telge 4, 67].

Vars: 't Peerd hadde zich van angs haos achter aosem elopen: 't ston slim te boekslagen.

Acht 1882: BOEKSLAGEN, BOEKSLAON "(van een paard) hijgen" [Telge 2, 15].

Vars 1882: BOEKSLAGEREN, BOEKSLAGEN "(gezegd van paarden en koeien) hijgen" [Telge 4, 50].

Eef: 'n Peerd dat snorkende geluden maakt bie hard warken is 'n KARNEEL; 't is 'n aosemhalingsstoornis.

GOEDAARDEGEN DRUUS *goedaardige droes*

- 01 GOEDAARDEGE(N) DRUUS: Harf, Loch, Gen, Sil, Lat || Bat.
02 GOEDAARDEGE(N) DRUZE: Ruu, Gees, Din, Vars, Wesd, Zel.
03 GOEDAARDEGE(N) DREUZE: Nee, Eib, Bel, Aal, Win || Mar.
04 GOEDAARDEGE(N) DREUNZE: Rek. Lich.
05 GOEDAARDEGE(N) DRÖNZE: Lich.
06 GOEDAARDEGE(N) DROES: Loch, Ste, Ang.
07 DREUGE DROES: Alm.
08 DREUGE DREUZE: Bel.
09 ZACHTE DROES: Hen.
10 WEKE DROES: Doet.

KWAOJE(N) DROES *kwaadaardige droes*

- 01 KWAOJE(N) DROES: Loch, Bor, Doet, Hen, Ste, Ang, Did.
02 KWAOJE DRUUS: Gen, Sil, Lat.
03 NATTE DROES: Alm.
04 NATTE DREUZE: Bel.
05 KWAAIDROES: Zev.
06 KWAODREUZE: / Eub 1950 [Aant Nedsaks Inst].

Lar 1924: 'n Slim peerd "een paard met een of ander, meestal verborgen gebrek" [Langeler 1, 135]. [SLIM; ok: / Acht-Tw 1948 (Wanink 1, 181)].

Eib 1980: Op 't Jolink wazzen bie ne boer 'n paar peerde, dee de kwaodreuzen hadden, dood-eschottene [Aant Nedsaks Inst].

BELEREN

(een paard) wennen aan tuig en arbeid

- 01 BELERE(N): Gor, Alm, Eef, Loch, Zwi, Gees, Eib, Rek, Lich, Win, Sin, Kep, Hen, Ste, Lat || Wilp, Bat.
- 02 LEREN: Harf, Ruu, Lar, Bor, Nee, Eib, Bel, Lich, Aal, Zel, Hen, Ste || Mar.
- 03 A(A)NSPANNE(N): Aal, Din, Gen, Voo, Vars, Sil, Wesd, Zel, Doet, Hen, Ang, Did, Zed.
- 04 BETUGE(N): Alm, Loch, Eib, Aal, Lat.
- 05 TUUGWIES MAKEN: Wich.
- 06 AN'T TUUG WENNEN: Bre, Dre.
- 07 'T TUUG ANNEMMEN: Ruu.
- 08 IN'T TUUG LEREN LOPEN: Bre.
- 09 INTUGEN: Win.
- 10 TOOMWIES MAKEN: Eib, Hen, Ste.
- 11 AFRICHTE: Wesv.
- 12 BESPANNE: Wesv.
- 13 IN DE REPEN MOTTEN: Ruu.
- 14 ONDER DE MAN BRENGE: Zev.

Alm: 't Peerd mot beleerd worden ("leren wer-

ken"); 't peerd wordt betuugd ("aan het tuig wennen").

Ruu: Hee mot 't tuug annemmen; hee mot in de repen.

Lich: 't Peerd wordt eleerd; is beleerd.

Bre: 't Peerd mot in 't tuug leren lopen of 't mot an 't tuug wennen.

Hen: Vrogger as 't peerd anderhalf joor old was, wier 't eleerd. Eers veur de ege, later tussen de beume van de kar. Dat leren was altied 'n heel spannend gebeuren voorbi-j 't völle ankwam op de man die 't uutvoern. 'n Verkeerde anpak kon 't peerd bedarven, zodat der soms totaal niks of in bepaold soort werk niks meer mee te beginnen was. As 'n peerd alles kennen en aoveral veur was ewes, zowel in span as allene, dan was 't beleerd.

Vars 1985: Het e dat jonge peerd al an-espannen? Nae, da's nog totaal onbeleerd [Telge 6, 24].

Win 1971: 'n Wild peerd bendegen. BENDEGEN "(van dieren) temmen, beteugelen, tomen" [Deunk 1, 20].

HOOFDSTUK 10

BEHANDELING EN VERZORGING

ANPRAOTEN

vriendelijk pratend op de nek kloppen

- 01 ANPRAOTEN: Rek, Din, Wesd, Hen, Ste || Wilp, Bat.
- 02 (A)ANHALE(N): Harf, Alm, Eef, Eib, Doet, Wesv.
- 03 AANSPREKKEN: Eib, Sil, Doet.
- 04 ANSPRAEKEN: Gor.
- 05 AANSPREKE: Zev.
- 06 PRIEZEN: Lar, Sin, Zel, Doet, Dre, Ang, Did.
- 07 BELONE(N): Wich, Loch, Eib, Win, Lat.
- 08 STRELEN: Loch, Bor.
- 09 PLAKKEN: Gees, Lich / Eib 1980 [Telge 1, 63] || Mar.
- 10 PLEKKEN: Aal, Win.
- 11 AN DEN HALS KLOPPEN: Voo, Vars, Wesd.
- 12 IN DE MAONE KLOPPE: Pan.
- 13 KLOPPEN: Hen.
- 14 GERUSTSTELLE(N): Gen, Zel, Wesv.
- 15 GERÖSTSTELLEN: Hen.
- 16 KALMEREN: Gen.
- 17 VRENDELEK TOESPREKKEN/PRAOTEN: Alm, Sin.
- 18 VRENDELEK BEHANDELEN: Bor.
- 19 VLAAIEN: Bel.
- 20 TÄÖTEN: Nee.
- 21 LARKEN: Nee.

Lich: Plak 'm maor luk in de nekke.

Eib: Ansprekken is 'n betjen met 't peerd hen kösteren, met hen smoezen: "best peerd".

Hen: Wi-j nuumt dat: 't peerd kloppen; dan zeg i-j: "Braaf, braaf".

Bor: A'j 'm streelt, dan zeg i-j: "Hoi, hoi, hoi, mien jonge" of "Rösteg, kalm; rösteg, kalm".

Did: A'j 'n peerd priet, zeggi-j: "Kom maor jong; rösteg mar".

Zed: Onze melkboer praotte altied heel aardig tege zien peerd en gaf 'm 'n pluim, at hi-j 't goed gedaon had.

ROSSEN

roskammen

- 01 ROSSE(N): Gor, Harf, Alm, Eef, Wich, Ruu, Loch, Lar, Nee, Eib, Rek, Lich, Aal, Bre, Win, Din, Gen, Voo, Vars, Sin, Sil, Wesd, Zel, Doet, Kep, Dre, Hen, Ste, Ang, Lat, Zev, Did, Pan / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 171], Vars 1985 [Telge 6, 291] || Wilp, Bat, Mar.
- 02 OFROSSEN: Bel.
- 03 ROSKAMMEN: Zwi, Gees, Aal, Din, Doet, Hen.
- 04 POETSE(N): Eib, Aal, Win, Zed || Wilp.
- 05 POTZEN: Din.
- 06 BORSTELLEN: Harf, Zwi, Bor, Eib.
- 07 BÖSSELEN: Voo.
- 08 KAMME(N): Loch, Did.
- 09 OPMAKE: Wesv.

Aal: Nao 't rossen mo'j poetsen.

ROSKAM

roskam

- 01 ROSKAM: Alm, Wich, Loch, Lar, Bor, Gees, Nee, Eib, Bre, Gen, Voo, Vars, Sil, Wesd, Zel, Doet, Kep, Dre, Hen, Ste, Ang, Lat, Zev || Wilp.
- 02 ROSKAOM: Ruu, Eib, Rek, Bel, Lich, Aal, Win, Din, Sin / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 171] || Mar.
- 03 ROSKAMME: Gor, Harf, Eef, Zwi || Bat.
- 04 ROSKAMP: Zel.
- 05 POETSKAOM: Win.
- 06 KAM: Loch.
- 07 ROSSE: Loch.

Vars: Roskam, door heurt 'n börsel bi-j.

Loch: Is 't peerd nat bezweet, dan wordt 't af-enommen met 'n strowisse.

OPMAKEN

staart en manen opmaken

- 01 OPMAKE(N): Bor, Nee, Eib, Win, Gen, Sin, Zel, Dre, Hen, Ste, Lat, Wesv, Pan.
- 02 KLOOR MAKEN: Loch, Eib.
- 03 INVLECHTEN: Harf, Eef, Wich, Ruu, Loch, Lar, Zwi, Gees, Nee, Eib, Rek, Lich, Aal, Win, Din, Vars, Zel, Kep, Hen, Ste.
- 04 OPVLECHTE(N): Vars, Did.
- 05 VLECHTEN: Voo, Doet, Zev || Mar.
- 06 TOILETTEREN: Loch, Eib, Win, Vars, Wesd, Ang.
- 07 OPTUGEN: Eib.

- 08 INBREIEN: Eib.
 09 UUTKAMMEN: Sil.
 10 WASKEN: Bel.

Lar: 't Peerd invlechten gebeurt meestal bie keuringen en vrogger veur de kleeuwagen bie 'n trouwerieje.

Vars: Toilleteren: de manen invlechten of opvlechten; de stat bi-jknippen en uuttrekken.

COUPEREN *couperen*

- 01 COUPERE(N): Gor, Eef, Wich, Ruu, Lar, Zwi, Gees, Nee, Eib, Lich, Aal, Bre, Din, Gen, Vars, Sin, Sil, Zel, Doet, Dre, Hen, Ste, Ang, Lat, Zev, Pan || Wilp.
 02 COMPEREN: Win.
 03 'N STUK VAN DE STAT {AFDOON}: Bor, Wesd, Hen, Ste.
 04 {AFDOON}: Eef, Loch, Bor, Rek, Kep.
 05 AFHOUWE: Did.
 06 AFHALE: Zed.
 07 KNIPPEN: Gor.
 08 OPKNAPPEN: Gor.
 09 SNIJE: Wesv.
 10 AFSNIEDEN: Harf.
 11 BOLSTATTEN: Bel.
 12 'N BOLSTAT MAKE: Zed.
 13 KÖTTER MAKEN: Voo.
 || 'n stuk van de stat ofhouwen: Bat.

Harf: Afsnieden, maor wie zegt: afsnienn

Zed: 'n Stuk der afhale: 'n bolstat make.

Did: Nao 't afhouwe mo'j de stat dichtbrande.

Win 1976: Ne bolstart hebben "(gezegd van een paard of hond) een afgesneden staart hebben" [Aessink 4, 54].

SNIEJEN *castreren*

- 01 SNIEJEN: Gor, Harf, Alm, Eef, Ruu, Loch, Lar, Zwi, Bor, Gees, Nee, Eib, Rek, Bel, Lich, Aal, Win, Din, Zel, Doet || Bat, Mar.
 02 SNIEDEN: Vars, Zel, Hen.
 03 SNI-JE(N): Kep, Dre, Lat, Zev, Did, Zed.
 04 CASTREREN: Alm, Wich, Ruu, Lar, Eib, Bel, Aal, Bre, Gen, Sin, Sil, Kep, Dre, Hen, Ste, Ang || Wilp.
 05 CASTRIEREN: Voo, Pan.
 06 LUBBEN: Eef, Nee, Bel, Bre, Din, Vars, Wesd, Ste, Ang || Wilp.
 07 KNIPPEN: Sil.
 08 DE BALLEN DER OET HALEN: Eib.

Harf: Snien, maor wie zegt: snienn. [Ok: Harf, Alm, Ruu, Loch, Lar, Gees, Nee, Eib, Rek, Bel, Lich, Aal, Win, Din, Zel || Bat, Mar].

Gor: Castreren is 'n betje 'n krantenwoord.

Eef: Onbeschaafd boers: lubben met 'n lubmes.

Ruu: 'n Vullen snienn; bie 'n peerd: castree-an.

● *Middelen um der veur te zorgen dat insecten 'n peerd neet zollen stekken:*

'n Vlegennet gebruiken: Harf, Eef, Wich, Zwi, Win, Gen, Voo, Vars, Sin, Sil, Wesd, Zel, Kep, Hen, Ste, Does, Ang, Lat, Wesv, Did.

'n Vlegendecken aoever 't peerd hangen: Loch, Nee, Eib, Din, Zel, Doet, Ang, Zed || Wilp, Mar.
 Insmeren met peteröllie: Alm, Eef, Ruu, Lich, Eib, Voo, Wesd, Zel.

Insmeren met afgewarkte öllie of raapöllie: Nee, Eib, Rek.

Insmeren met slappe creoline; 'n ontsmettingsmiddel: Zed.

Insmeren met traon: Eib.

Tekke en/of blad van 'n nöttenboom in 't tuug stekken: Gor, Eef, Gees, Eib, Rek, Hen.

Greune tekke onder 't tuug stekken: Loch, Lar, Bor, Groen, Win || Wilp, Bat.

Bestreujen met insektenpoeder: Loch.

'n Zak of tak aoever 't zadel leggen: Lich.

't Achterstel afdekken: Aal.

Den stat neet laoten couperen: Nee.

Eef: Wat takken um 't heufstel of 'n netjen met kwasjes der an. Sommegen gebrukten petröllie um de blindazen vot te holn.

Ruu: As ze met 'n peerd deur de busse mossen, smeern ze 't peerd met 'n lappe met petröllie in tegen de blinden.

Voo: Tegen blinde vliegen: insmeren met peteraolie. Tegen gewone vliegen: 'n netjen aoever 't heufd.

Eib: Tegen vliegen kon men de paarden een dun holmazig dekje op doen. Vroeger vaak een oud losgesneden jutezakje. Ook besproeide men een paard wel met een beetje petroleum of afgewerkte olie. Tegenwoordig ook speciale spray's hiervoor, als het maar stinkt.

Hen: Soms hadde wi-j 'n fien netje aoever 't peerd bi-j 't wark, maor as 't enigszins kon, bonnen wi-j 'n paar tekskes van de walnöttenboom an 't tuug. Dat was afdoende. In die blare van de walnötte zit 'n stof woor de vliegen 'n hekkal an hebt. Hoe vake geet 'n boer ok niet 's middags onder de nötteboom middagslaop holn?

PAARDENTUIG

PAARDENTUIG

paardentuig

- 01 PEERDETUUG: Gor, Harf, Alm, Eef, Wich, Ruu, Lar, Zwi, Gees, Nee, Eib, Bel, Groen, Aal, Win, Gen, Voo, Sin, Sil, Wesd, Zel, Doet, Kep, Dre, Hen, Ste, Does, Ang, Lat, Did / Lich 1991 [Telge 8, 89] || Wilp, Bat.
02 (PEERDE)GETUUG: Bor, Eib.
03 PEERDSTUUG: Meg / sHe 1982 [Telge 3, 113].
04 PERDSTUUG: Pan.
05 TUUG: Gor, Vor, Loch, Lich, Zed / Acht 1882 [Telge 2, 136].
06 GETUUG: / Acht 1882 [Telge 2, 41].
07 PEERDEGREI: Win, Din, Vars, Wesd, Zel, Zed / Vars 1985 [Telge 6, 260].
08 GEREI: / Acht 1882 [Telge 2, 40].
09 (PEERDE)ZELLEN: Nee, Rek / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 217], Win 1971 [Deunk 1, 282], Eib 1980 [Telge 1, 61] || Mar, Haak.
10 PEERDETÖWWE: Ruu.
11 PEERDETUW: Loch.
12 PEERDEGESCHIER: / sHe 1982 [Telge 3, 112].

Vars 1985: Bi-j dat peerdegrei heurt: 'n haam, 'n onderhaam, de hachten, 'n kopstuk, 'n zaal, 'n wipsingel, 'n stattoom, 'n bladzeel of bladtouw, de repen, 'n achterbokse, 'n schufken en 'n gebit [Telge 6, 260].

sHe 1983: A'j niks te doen heb, dan gaot 't peerdegeschied maor in odde make [Telge 3, 112].

Wich: 't Peerd toomwies maken, dat is at ze veur de eerste keer 't tuug op krieg. 't Peerd in toom holn. [TOOMWIES].

11.1 HALSTER

HALSTER

halter; stel van leren riemen - eventueel touwen - of kettingen dat een paard om het hoofd heeft als het niet ingespannen is.

- 01 HALTER: Harf, Wich, Vor, Ruu, Loch, Zwi, Bor, Gees, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Zel, Dre, Ste, Hen || Wilp, Bat, Haak.

- 02 HALSTER: Gor, Alm, Eef, Vor, Lar, Nee, Eib, Aal, Win, Din, Vars, Sin, Kep, Dre, Does, Ang, Lat.
03 HELTER: Gen, Voo, Meg, Sil, Wesd, Zel, Hen, Did, Zed / Lob 1952 [Aant Nedsaks Inst Lob III], sHe 1982 [Telge 3, 63].
04 KOPSTEL: Doet.
|| haalter: Mar.

Din: 'n Halster is van linnen, (gevlochten) touw, katoen of jute. [Ok: Zwi, Eib, Bel, Groen, Aal, Vars, Sin, Wesd, Zel, Kep, Hen || Mar].

Zwi: 'n Halter is 'n soort linnen band; zonder bit of scheelappen.

Nee: 't Halter/halster is van touw of leer.

Lar: 'n Halster is neet anders as 'n neusreem en kopreem.

Meg: 'n Halsriem wödt 't peerd um de hals gedaon, de helter um de kop.

Eib: Het eenvoudige halster is meestal van linnen of jute, tegenwoordig meestal nylon. Is niet verstelbaar, maar te koop in alle maten vanaf een veulentje van één week tot een tienjarige Belgische hengst. Het leren halster is meestal wel verstelbaar in lengte en breedte, met vierkante ringen opzij voor het inhangen van bit of toom. Was voor boeren en voerlui veel gemakkelijker dan een hoofdstel. Men hoefde alleen het bit uit te doen om de paarden te voeren of te drenken, of in de wei en de stal te doen.

● *In de volgende gevallen wordt 'n halter/halster/helter gebruikt:*

Gen: Veur dagelijks gebruik hef 'n peerd 'n helter. [Ok: Win, Sil].

Ste: 'n Halter kö'j zien as onderdeel van 't alledaagse warktenue; 't is net as 't aoverege tuug zwoor en sterk. 'n Heufdstel is lichter van riemwark (veur de weg).

Did: Helter was veur 't gewone boerewark. Bi-j zondags gebruik hiette dat: heufstel; dat was van fiener leer en was met kaoper versierd.

Rek: Bie 'n halter hef 't peerd gin bit. [Ok: Alm, Wich, Gees, Eib, Lich, Doet || Wilp].

Gor: 'n Peerd leiden of vaste-zetten doe'j met 'n halster. [Ok: Vor, Ruu, Loch, Hen].

Harf: Um 't peerd naor de wei, de stal of de smid te brengen of op te halen, gebruik ie 'n halter. [Ok: Eef, Wich, Eib, Aal, Sin, Wesd, Hen,

Does, Ang, Lat || Wilp].

Nee: 'n Halter/halster wodn gebroekt at ze 't löße peerd naor de weide brachten of naor de markt of naor ne smid um te beslaon.

Hen: As 't peerd in tuug was, zat 't halstertouw der altied opgeknupt an vaste. In de weide wier der dat af-edaon (te geveurlek). In veur-kommende gevallen kon 't peerd dooran eleid wodn. [HALSTERTOUW].

KOPREEM

kopriem; bij de halster is, evenals bij het hoofdstel (zie frontriem) een kopriem. Die ligt achter de oren, terwijl hij bij het hoofdstel voor de oren over het voorhoofd van het paard loopt

01 KOPRIEM: Vor, Ruu, Hen, Ste.

02 KOPREEM: Harf, Rek.

03 KOPSTUK: Loch, Eib.

04 HEUFREEM: Eef, Lar.

05 HEUF(D)RIEM: Hen, Ang.

06 NEKREEM: Gees, Nee.

07 NEKRIEM: Din.

08 NAKREEM: Win.

09 HALSREEM: Meg.

10 MANENREEM: Bel.

● *Veur de namen veur "neusriem" en "keelriem" kiek onder: hoofdstel*

11.2 HOOFDSTEL

HEUFDSTEL

hoofdstel; stel van leren riemen op het hoofd van het paard als het ingespannen; zie tek. 2

01 HEUF(D)STEL: Gor, Harf, Eef, Wich, Ruu, Loch, Lar, Bor, Gees, Nee, Eib, Meg, Sil, Zel, Dre, Hen, Ste, Ang, Lat, Wesv, Did || Wilp, Mar.

02 KOPSTUK(KE): Ruu, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Win, Din, Voo, Vars, Sin, Sil, Wesd, Zel, Doet, Hen, Zed / Vars 1985 [Telge 6, 191].

03 KOPSTEL: Nee, Doet.

04 TOOM: Eef, Vor, Loch, Zwi, Gees, Nee, Eib, Rek, Zel.

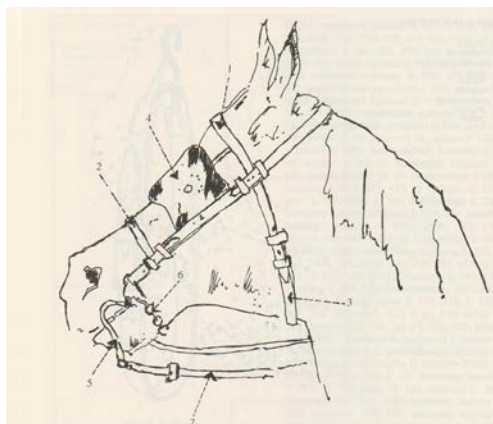
05 HELTER: Meg, Did.

06 HALTER: Doet.

07 KABBEZOEN: / Lich 1991 [Telge 8, 58].

Sil: 'n Kopstuk is veur 't wark (helter); 'n Heufdstel veur 't trekken van 'n ri-jtuug.

Tekening 2 Heufdstel

1. frontriem 2. neusriem 3. kaelband
4. scheelappen 5. stange; zie ok p. 56
6. kinketting 7. liene; zie ok p. 61

Ang: 'n Ri-jpeerd hef 'n heufdstel met 'n tens.

Wesv: Heufdstel, nooit in 't wark.

Gor: 'n Toom neumen wie 't heufdstel met bit en liene.

Loch: 'n Toom is 't heufdstel of kopstuk van leer. An 't heufdstel zit 'n kelreem, 'n neusreem en twee bakstukken. De vakname van de bakstukken is kaakstukken.

Meg: Een lange reem of touw, woormet 't peerd gestuurd wördt.

Ang: Toom: de lient om met te sturen.

Did: Toom: lient, waar de paarden met gemend wiere.

Lat: Heufdstel en bit: toom.

Kot 1925: Köj neet luustern; en hee rukten'm ok nog an den toom. "Huu! Ik zal ow wal kriegen, menneken" [Meinen 3, 103].

● *In de volgende gevallen wordt 'n heufdstel/kopstel/kopstuk gebruukt:*

Eef: A'j met 't peerd mos warken, had e 'n heufdstel. [Ok; Harf, Vor, Wich, Eib].

Loch: Veur 't riejen met 'n wagen hef 't peerd 'n heufdstel. [Ok: Vor, Ruu, Loch, Win, Does].

Gor: 'n Heufdstel is um te sturen.

Nee: Bie 'n bit in, he'j 'n heufdstel/kopstel neudeg.

Vars: 'n Kopstuk is van leer. [Ok: Eib, Bel, Groen, Din, Sin, Wesd, Zel, Kep / Vars 1985 [Telge 6, 191].

Sil: A'j uut ri-jen gaot met 'n ri-jtuug het 't peerd 'n heufdstel/kopstuk. [Ok: Gen, Hen, Ang].

Vars 1985: As 'n helter van 'n peerd van leer

is, nume wi-j 't 'n kopstuk. As e van gewaeven touw is en de rink zit achteran, dan is 't 'n helter. [Telge 6, 191].

FRONTRIEM

frontriem; riem over het voorhoofd van het paard; zie tek. 2, 1

- 01 FRONTRIEM: Ruu, Eib, Din, Ang, Lat.
- 02 FRONTREEM: Loch, Lar, Aal.
- 03 FRONDEEL: Did.
- 04 FRONTREEMKEN: Lich.
- 05 VEURFRONT: Hen.
- 06 VEURHEUFREEM: Bel.
- 07 VEURHEUFDRIEM: Hen.
- 08 REEM DÉN VEUR 'T HEUF LÖP: Nee.
- 09 TOEFREEMKE(N): Harf, Rek.
- 10 KOPREEM: Alm.
- 11 KOPZEL: / Eef 1953 [Aant Nedsaks Inst].
- 12 KEELRIEM: Vor.
- 13 SIERBEUGEL: Zed.

Loch: Frontreem; vakname: frondeel.

Did: Wier bi-j gewoon helter niet gebruikt, anders frondeel.

NEUSREEM

neusriem; leren riempje van het hoofdstel dat over de neus van het paard loopt; zie tek. 2, 2

- 01 NEUSREEM: Gor, Harf, Alm, Eef, Loch, Lar, Gees, Nee, Rek, Aal || Bat.
- 02 NEUSRIEM: Vor, Ruu, Eib, Din, Sil, Zel, Doet, Hen, Ang, Lat, Did, Sto.
- 03 NEUZEREEMPEN: Lich.
- 04 NEUSBAND: Did || Wilp.
- 05 SNOET(EN)REEM: Bel, Win.
- 06 KINREEM: Meg.

Win: De snoetenreem löp over de nözze van 't peerd.

KAELBAND

keelband; keelketting, ketting of riem die onder de keel of kaken van het paard doorloopt en de twee uiteinden van de kopriem verbindt; zie tek. 2, 3

- 01 KAELEBAND: Gor, Harf, Eef, Ruu, Loch, Vars, Sil, Did.
- 02 KAELEBAND: Loch, Lar, Nee, Rek.
- 03 KEELRIEM: Eib, Din, Zel.
- 04 KEELREEM: Aal.

05 KEELREEMPEN: Lich.

06 KAELEBAND: Ang.

07 HALSREEM: Alm, Gees, Bel, Win, Meg || Bat.

08 HALSRIEM: Hen, Ste, Lat.

09 VEURHEUFSRIEM: Vor.

10 KIN(NE)BAND: Eib, Doet.

11 SCHIWLAPPENBAND: Zel.

SCHEELAPPEN

oogkleppen; ieder van de twee nagevoeg vierkante leren kleppen die ter hoogte van de ogen aan het hoofdstel vastgemaakt zijn. De oogkleppen dwingen het paard altijd voor zich uit te kijken en voorkomen zo dat het naast zich iets zou bemerken dat het doet schrikken; zie tek. 2, 4

- 01 SCHEELAPPEN: Gor, Alm, Eef, Ruu, Loch, Lar, Zwi, Gees, Nee, Rek, Lich, Win / Acht 1895 [Telge 2, 111], Acht-Tw 1954 [Wanink 2], Win 1971 [Deunk 1, 201], Lich 1991 [Telge 8, 103] || Bat, Mar.
- 02 SCHAELEPPEN: Bel.
- 03 SCHILLEPPEN: Harf.
- 04 SCHIWLAPPEN: Zel / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 175], Acht-Tw 1954 [Wanink 2].
- 05 SCHEELAPPE(N): Din, Voo, Vars, Sin, Sil, Zel, Ang, Did, Zed / Vars 1985 [Telge 6, 298].
- 06 BLINDLAPPEN: Does.
- 07 OOGKLEPPE(N): Vor, Bor, Nee, Eib, Aal, Meg, Sin, Doet, Hen, Ang, Lat || Wilp.
- 08 OOGLEPPEN: Vor, Nee, Aal, Hen.

Loch: Scheelappen; vakname: oogclappen.

Eib: Oogclappen zit an de bakstukken. [BAKSTUK; ok: Din. Ruu: KINNEBAKSTUK].

Din: Scheelappen, die op de bakstukken zatten.

Vars 1985: As 'n peerd vrogger an de leistung op den dörs möllenpol in den umgank liep, deien ze 't döppe op de ogen. Doordeur kon 't niet zien dat 't deur kinderen an-edreven wier, anders zol 't stille gaon staon [Telge 6, 88]. [DOP].

STANGE I

bit; ijzeren mondstuk dat men het paard in de mond doet en waaraan de leidsels vastzitten; zie tek. 2, 5 p. 57

- 01 STANG(E): Gor, Harf, Alm, Eef, Wich, Vor, Loch, Lar, Zwi, Bor, Gees, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Win, Din, Vars, Sil, Wesd, Zel, Doet, Kep, Hen, Ste, Ang, Lat, Did / Kot 1925 [Meinen 3, 102] || Wilp, Bat.

- 02 BIT: Gor, Wich, Vor, Loch, Gees, Nee, Eib, Aal, Din, Sin, Zel, Doet, Kep, Dre, Hen, Lat, Did, Zed || Bat.
- 03 GEBIT: Harf, Bor, Aal, Gen, Voo, Meg, Vars, Sin, Sil, Wesd, Zel, Doet, Dre, Hen, Does, Ang, Wesv || Wilp.
- 04 GEBIET: / Lob 1952 [Aant Nedsaks Inst Lob III].
- 05 TOOM: Alm, Vor, Lar, Eib, Groen, Lich, Aal, Win, Sin, Dre, Ste || Wilp.
- 06 MONDSTUK: Eib, Hen.

Sin: Onder 't toom verstao ik 't gebit of 't bit. Doormet kon 't peerd in toom ehohn worden.

Aal: 'n Bit is 'n iezeren mondstuk.

Lich: 't Toom is 'n stukke iezer met ogene.

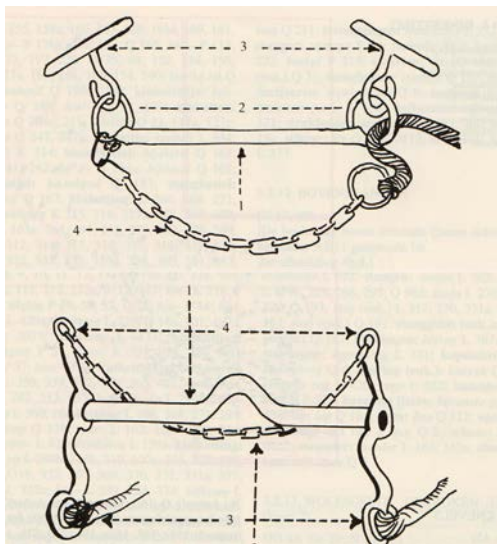
Eib: 'n Toom is 'n eenvoudeg bitje of gebit: 'n mondstuk is van iezer en 12 of 14 cm lange; 't hef an weerskanten 'n ring veur 't bevestegen van leidsels. 't Hef 'n paar kneveltjes um op te hangen an 't kopstuk en 't hef vake nog 'n strik-ketting dee achter de mond langslöp.

Kot 1925: Effen later hadde de Broene de stange in en doo duwden Jan Beernd 'm lelek met de voest in de flanke en stot 'm met de schoo tegen de peute [Meinen 3, 102].

STANGE II

bitstang; ijzeren stang van het bit dat het paard in zijn mond heeft; zie tek. 3, I

Tekening 3 Twee soorten stange I

1. stange II 2. bitringen 3. knevels
4. kinketting

- 01 STANG(E): Alm, Eef, Wich, Bor, Gees, Nee, Rek, Bel, Din, Vars, Sil, Wesd, Zel, Doet, Kep, Hen, Lat, Did || Mar.
- 02 GEBIT: Harf, Sin, Doet.
- 03 BIT: Loch, Doet.
- 04 MONDSTUK: Eib, Aal.

Loch: Der bunt gebaogen bitten - dan is de stange gebaogen - en gebrokken bitten - dan hef 't bit 'n gebrokken stange. Bie 'n gebaogen bit wodt de tonge van 't peerd nao baoven edrukt en bie 'n gebrokken bit nao onderen. 'n Bit met 'n rechte stange is veur 't veurbrengen bie hengstekeuringen.

Hen: I-j hebt rechte stangen en kromme stangen.

Ste: Der bunt lösse stangen, vaste stangen en vaste, gebrokken stangen.

Rek: 'n Toom besteet oet 'n halter met stange.

● *Aover verschillende stangen schriefft de metwarkers:*

ZWORE STANGE

stang met beugel, zie tek. onderste tekening

- 01 ZWORE STANGE: Harf, Bel || Mar.
- 02 KROMME STANGE: Hen.
- 03 GEBAGOEN STANGE: Wesd.
- 04 KNEVELSTANG: Sil.
- 05 KNIESTANG: Hen.
- 06 BOKKESTANG: Ang.
- 07 VASTE, GEBROKKEN STANGE: Ste.
- 08 GEBAGOEN BIT: Loch.
- 09 GEBOKEN MONDSTUK: Eib.
- 10 BEUGELSTANGE: Vars.

Hen: Kniestang, veur 'n peerd dat hard in de bek was.

Ang: Met bocht in de stang werd bokkestang genuumd, veur heel lastege peerden.

Lar: De stange met 'n bochte was veur peerde die hard in de bek waarn.

GEBROKKEN STANGE

wolfsbit

- 01 GEBROKKEN(E) STANGE: Loch, Groen, Ste.
- 02 GEBRAOKEN STANGE: Vars.
- 03 GEBROKEN GEBIT: Does.
- 04 TRENS: Eef, Nee, Ang.
- 05 ZWOOR GEBIT: Sin.

Eef: Veur jonge peerden gebrukte men mangs 'n stange met schakels. "Jao", zei der ene, "maor dat is gien stange maor 'n trens".

Groen: Lastege peerde hadn ne gebrokkene stange (stange deurmids). At 't peerd lasteg was, trokken ze zich de stange in den bek. [Ok: Win || Wilp].

Sin: Der was wel verschil tussen 'n licht of zwoor gebit. 'n Zwoor gebit was veur lastege peerde. 't Bit in de mond van 't peerd had dan in de mid-den 'n scharnier. Zo kon de boer, at 't peerd lasteg was, de onderbek bi-j mekare klemmen.

Does: I-j heb ok nog 'n gebroken gebit; da's 'n gebit uut twee stukskes bestaonde.

Ang: 'n Ri-jpeerde hef 'n heufdstel met 'n trens, 'n gebraken trens of 'n volledge trens.

Nee: Trens is 'n bit in twee gedeelten, in 't mid-den scharnierend, veur 'n balstureg peerd.

KNEVEL

knevel; ieder van de twee haakjes aan de bitringen, die aan het hoofdstel worden opgehangen; zie tek. 3, 3

- 01 KNEVEL: Loch, Eib, Din, Vars, Sin, Sil, Wesd, Did.
- 02 SPLINTER: Lich, Aal, Win.
- 03 SPLEETVERE: Win.
- 04 STANGEHAOK: Bel.
- 05 HAOK: Hen.
- 06 KLAMP: Vor.
- 07 HALTER: Eef.
- 08 LIENEKNIPPE: / Eef 1953 [Aant Nedsaks Inst].
|| knippe: Mar.

Vor: Klamp um an 't heufdstel te bevestegen.

KINKETTING

kinketting; korte ketting onder de kin van het paard, die de bitringen van de bitstang met elkaar verbindt en tot steun van het bit dient; zie tek. 3, 4

- 01 KINKETTING: Gor, Alm, Eef, Wich, Vor, Bor, Eib, Zel, Doet, Hen, Ste, Lat || Wilp, Bat.
- 02 KINKETTEN(E): Harf, Loch, Gees, Nee, Eib, Rek, Bel, Lich || Mar.
- 03 KETTING: Wesd, Kep.
- 04 KETTENE: Win.
- 05 KIMMELKETTING: Aal, Din, Sil, Wesd, Zel, Hen, Did / Pan 1988 [Telge 7, 65].
- 06 KIMMELKETTEN: Aal, Vars, Sin.
- 07 RINGKETTING: Lar.
- 08 KNEVELKETTING: Zed.

Vor: Hoe strakker de kinketting an-etrokken is, hoe gevuleger 't is veur 't peerd.

Loch: Hier wodt 'n lössen ketting gebrukt met 'n häöksken um de ketting op spanning vaste te häöken.

|| **Mar:** 'n Peerd met kotte bene en week in de bek krig 'n langere kinketten as 'n peerd met lange bene en hard in de bek.

KIMMELRING

kimmelring; ring rechtsonder aan de ketting; zie tek. 3 bovenste afb.

- 01 KIMMELRING: Aal, Wesd.
- 02 KIMMELKETINGRING: Din.
- 03 HEUKSKE VAN DE KINKETTEN: Harf.
- 04 OGE: Lar.
- 05 LIENE-EUGTE: Bel.

HEFBOOM

bovenstang; ieder van de twee naar boven stekende ijzeren delen van een bit dat gebruikt wordt om meer druk op de bek van het paard te kunnen uitoefenen; zie tek. 3, onderste afb., bovenste deel

- 01 HEFBOOM: Loch, Gees.
- 02 SCHERE: Loch.
- 03 SCHAAR: Eib.
- 04 HEVEL: Din.
- 05 STANGEHAEVEL: Bel.
- 06 STANGELKEN: Win.

RINGEN

bitring; zie tek. 3, 2

- 01 RINGE(N): Lar, Loch, Ruu, Nee, Rek, Win, Din, Meg, Wesd, Zel, Lat.
- 02 BITRINGE(N): Loch, Doet, Hen, Lat.
- 03 RINGEN VEUR 'T BIT: Nee.
- 04 RINGEL: Lar.
- 05 GEBITSRINGEN: Aal.
- 06 GEBITSOGEN: Hen.
- 07 OGEN: Gor, Bor, Nee, Eib, Lich.
- 08 EUGTEN: Harf, Gees, Bel, Din.
- 09 LIEN-EUGTEN: Eef.
- 10 STANGE-EUGTEN: Bel.
- 11 STANGERINGEN: Bel.
- 12 TRENSRINGEN: Eib.

Meg: 't Gebit wördt vastgemaakt met ringen.

Loch: Bitringen; vakname: bitstoten.

Lar: Met reemkes wordt de ringel vaste-emaakt an 't gebit.

Eib: Ogen; woor de stoten van 't heufdstel anegespt wordt en door heurt ok de kinketting an vaste te zitten.

11.3 HAAM

HAAM

haam; zie tek. 4

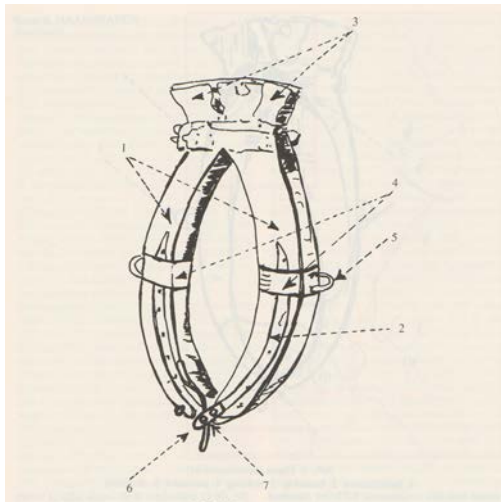
- 01 HAAM: Eib, Rek, Groen, Aal, Win, Gen, Voo, Meg, Vars, Sin, Sil, Wesd, Zel, Doet, Dre, Hen, Ang, Gies, Lat, Wesv, Did, Zed / No Acht 1839 [Telge 4, 28], Acht 1895 [Telge 2, 47], Win 1971 [Deunk 1, 83], sHe 1982 [Telge 3, 56] || Wilp.
- 02 HAMEL: Nee.
- 03 HAAMZELLEN: Nee.
- 04 HAMSCHICHT: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 107].
- 05 HAMSCHEI: / sHe 1982 [Telge 3, 58].
- 06 BLOKZADEL: Rek.

Rek: Vrogger neumden ze 'n haam ok wal blokzadel.

Sin: Den haam; niet 't haam.

Eef: Vrogger gebruikten allene steensjouwers 'n haam; zee brachten steenn van de steenfabriek naor 't karwei. Ok de bodewagens ko'j an heuren kommen deurd'at 't haam bellekes had en dee ko'j van verte al heuren. Op 't boerenbedrief kwammen ze neet veur. Wie konden gien

Tekening 4 Haam

1. haamspaan 3. enden van de haamspäöne
4. beslag 5. strop 6. sluting; van 2 en 7 bunt gin namen bekend

slepper meer vinn dee ons dit uut de deuke kon doen.

Nee: 't Hamel kwam hier niet völle veur; 't kwam vrogger wal op doezend gulden en was te duur.

Loch: 't Haam is hier eigenlek neet in gebruik, vrogger wel bie b.v. den verhuizer, e.d.

Bel: Elk haam wodn deur den zadelmaker emaaft, an-epast nao 't model van 't peerd.

Vars: De meeste slöpperspeerde hadn 'n dassa aover den haam met bellekes en plumen.

Hen: Slepperspeerde hadden meestal 'n haam. 't Was emaaft van berkenholt.

Ang: 't Haam werd hier in Angerlo meestal deur speciale voerluj gebruikt.

Wesv: 't Peerd trekt mit de schouwerblai. Hewwe zwaor wark, dan kregde de peerd de haams aan, ginge we ploegde dan kregde ze de zaels.

Gies: 'n Haam wordt gemaakt van appelbomehout, van kromme takken.

Pan 1988: HAEMKE "balkje waaraan een paard door middel van touwen of kettingen trekt" [Telge 7, 46].

● *In de volgende plaatsen is op-egeven dat 'n haam neet gebruikt wordt:* Gor, Harf, Alm, Eef, Vor, Wich, Ruu, Loch, Lar, Bor, Gees, Kep, Hen || Bat, Mar.

HAAMSPAON

haamspaan; ieder van de twee haamspanen, de twee doorgaans houten hoofdbestanddelen van het haam die de hals van het paard omsluiten. Ze worden uit elkaar geschoven om het haam op te zetten en vastgemaakt door het haamslot. Op deze haamspanen zijn de trekhaken of trekogen bevestigd waaraan de strengen worden vastgemaakt; zie tek. 4, 1

- 01 HAAMSPAON: Vars, Sil, Wesv, Did.
- 02 HAAMHOLT: Eib.
- 03 HOLT: Aal.
- 04 HAAMKUSSEN: Loch.
- 05 KUSSEN: Din.
- 06 HOLTEN RAAM: Meg.
- 07 BUTENKANTE: Wesd.

Vars: 'n Haam hef twee haamspäöne.

Eib: 'n Haam hef twee haamhöltern.

KUSSENS

haamkussen; de met stro of paardenhaar gevulde binnenbekleding van het haam die voorkomt dat de nek van het paard doorgeschaafd wordt. Daar het twee kussens betreft, zijn veel opgaven in het meervoud

- 01 KUSSENS: Gen, Vars, Sil / Eef 1953 [Aant Nedsaks Inst].
- 02 LEERKUSSENS: Meg.
- 03 TREKKUSSENS: Meg.
- 04 HAAMSPÄÖNE: Din, Voo, Wesd.
- 05 SLUUTSTUK: Loch.
- 06 BAOVENKAPPE: Loch.
- 07 BINNENHAAM: Lich.

Did: Dit onderdeel is van rundleer, opgevuld met (lang) strooi en peerdeheur.

UNDERHAAM

onderhaam; twee met elkaar verbonden kussens die het paard onder het haam draagt, als dat te groot is

- 01 UNDERHAAM: Sil.
- 02 BINNENHAAM: Zel.
- 03 HAAMKUSSEN: Lich.
- 04 TREKKUSSEN: Loch.
- 05 BINNENKANTE: Wesd.
- 06 BESLAG: Din.

BESLAG

treiten; leren omwikkelingen van het haam, waaraan de trekhaken of -ogen bevestigd zijn; zie tek. 4, 4

- 01 BESLAG: Loch.
- 02 SCHEERHÄÖKE: Din.
- 03 TREKHÄÖKE: Wesd.
- 04 STRÖP: Voo.

Did: Scheerhaoken woor de klingen an wieren vastgemaakt.

Vars: De ströppe woor de kettens van de hachten an kwammen. Bi-j elken heurn later 'n onderhaam. [ONDERHAAM].

Vars 1985: Onderhaam: Zonder onderhaam zol 'n peerd zich de börste en de scholders kapot trekken [Telge 6, 247].

Vars 1952: HACHTEN: "verbinding haam aan de kar" [Aant Nedsaks Inst Vars II, 3].

Vars 1985: De hachten wazzen ringe, die an de koorboom eschaoven wieren en met 'n pinne deur de boom vaste-ezet wieren. Van die ringe nao den haam liepen kettinkjes woor 't peerd an trok (Telge 6, 130).

Aal 1966: Hachten en ströppe: soorten haam, waarmee paarden trekken [Rots 2, 6].

STROP

trekoog; ieder van de twee ijzeren haken of ogen die aan de voorkant van het haam aan de haamijzers of treiten bevestigd zijn, op elke haamspaan een. Aan de haken of ogen worden de strengen bevestigd waarmee het paard trekt. Heeft een haam ogen, dan hebben de strengen aan de uiteinde haken, heeft het haam daarentegen haken, dan zijn de strengen aan het uiteinde van ogen voorzien; zie tek. 4, 5

- 01 STROP: Eib, Aal, Vars, Sil, Wesd.
- 02 HAAMHAK: Loch, Lich.
- 03 SCHEERSEHAK: Zed.
- 04 SCHEERHAK: Sil, Wesv, Did.
- 05 TREKHAK: Loch, Wesd.
- 06 HAK: Eib.
- 07 TREKOOG: Meg, Sin.
- 08 ZEEOOG: Meg.
- 09 OOG: Din.
- 10 LICHTE-OGEN: / Eef 1953 [Aant Nedsaks Inst].

Sil: Twee ströppe, twee scheerhäöke as 't häöke bunt.

SLUTING

haamslot; slot of scharnier onder aan het haam waarmee de uiteinden van de haamspanen worden vastgemaakt; zie tek. 4, 6

- 01 SLUTING: Gen, Vars, Zel, Wesv, Did.
- 02 HAAMSSLUTING: Sin, Sil.
- 03 HAAMSLUETING: Aal.
- 04 SLUUTHAK: Loch, Din.
- 05 HAK: Voo.
- 06 HÄÖKSKEN: Lich.
- 07 GRENDEL: Eib.
- 08 SCHEER: Zed.

Did: De sluting wier ok wel anders gemaakt, met 'n schuufpen.

ENDEN VAN DE HAAMSPÄÖNE

haamoor; ieder van de twee boven de haamspanen uitstekende delen van de haamspanen; zie tek 4, 3

- 01 ENDEN VAN DE HAAMSPÄÖNE: Vars.
- 02 KLOPSPÄÖNE: Zel.
- 03 BLOKSPÄÖNE: Lich.
- 04 DAOTUMKÖPPE: Loch.
- 05 HÖLTER: Win.
- 06 KROON: Meg.
- 07 OORNE: Din.
- 08 OREN: Did.

Meg: Kroon, duk versierd met kaoperbeslag en/of belletjes.

Did: 't Haam wier meistens passend veur 't peerd gemaakt; um zo te zeggen "gin confectie". Trouwens dat gold ook wel veur 't hele tuug.

11.4 LEIDSEL

LIENE

leidsel; zie tek.2, 7 pag. 55

- 01 LIEN(E): Gor, Alm, Eef, Wich, Ruu, Loch, Lar, Bor, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Win, Din, Gen, Voo, Meg, Wesd, Zel, Doet, Kep, Hen, Zed / Acht 1895 [Telge 2, 80], Win 1971 [Deunk 1, 134], Vars 1985 [Telge 6, 212] || Bat, Haak.
- 02 LIENT: Ang, Lat, Did / sHe 1982 [Telge 3, 92], Pan 1988 [Telge 7, 81].
- 03 PEERDELIENE: Groen, Vars, Dre / Lich 1991 [Telge 8, 89] || Wilp.
- 04 PEERDSLIEN: Meg.
- 05 PEERDSLIENT: / sHe 1982 [Telge 3, 113].
- 06 TOOM: Gor, Bel, Din, Meg, Vars, Doet, Hen, Ang, Lat, Did, Zed || Bat.
- 07 LEIDSEL: Gen, Kep, Hen || Bat.
- 08 LEISEL: Gen.
- 09 LEIS: / Lob 1952 [Aant Nedsaks Inst Lob III], Pan 1988 [Telge 7, 80].
- 10 PEERDSLEIS: Groes.
- 11 LEIDZEEL: / No Acht 1839 [Telge 4, 30].
- 12 REEM: Aal.
- 13 TEUGEL: Zed / Acht 1895 [Telge 2, 131].

Bel: Met de liene 't peerd sturen.

Doet: De lien is 't leidsel woormee 't peerd bestuurd kan worren.

Eef: 'n Peerd wordt estuurd met 'n liene. "Hol de liene 's vas".

Aal: Liene van touw, veur dageleks gebruik.

Reme van leer bunt veur ri-jtugen en koetsen.

Voo: De liens waarn van dik touw gemaakt.

Gen: Der zun körte lienen en lange lienen.

Sin: Veur de karre 'n korte liene, veur de ploeg of egge 'n lange liene. De liene was van hennep-touw. 't Woord leidsels wil meestal zeggen dat ze van leer bunt. Leidsels wordt gebruikt veur de koets.

Groen: Ne koorliene was 'n leren riem of ne liene van gedraejd touw emaaft. Later was 't van nylon emaaft. [KOORLIENE; ok: Lich].

Vars 1985: De peerdeliene en de wat langere ploegliene, vake met 'n wörgel der in. [Telge 6, 212]. [WÖRGEL].

● *Veur de verspreiding van teugel - töggel in 1950, kiek in: Broekhuysen 1, 97.*

ENKELE LIENE

hotlijn; een riem of koord waarvan de uiteinden aan de twee kanten van het bit van het paard bevestigd zijn en waarmee het bestuurd wordt. Deze teugel kan lang of kort zijn. In het eerste geval bestaat hij uit één stuk en reikt hij tot achter het paard; de voerman houdt het midden ervan in de hand. In het tweede geval reikt hij tot juist achter het haam; dan is aan het midden een enkele lijn, het kordeel bevestigd, die de voerman in de hand houdt. De dubbele lijn van een paard dat voor de ploeg is gespannen is altijd langer dan die bij een kar of wagen

- 01 (ENKELE) LIENE: Gor, Eef, Vor, Ruu, Loch, Zwi, Bor, Gees, Nee, Eib, Bel, Lich, Vars, Wesd, Zel, Doet, Hen, Ste || Bat, Mar.
- 02 PEERDELIENE: Eib, Sil.
- 03 EENPEERDSLIENE: Alm.
- 04 EENSPANSLIENE: Eib.
- 05 HOTLIENE: Rek
- 06 HOTLIENT: Ang.
- 07 PLOEGLIEN: Sil.
- 08 KOOLIE: Lar.
- 09 LIEN: Meg.
- 10 KARLEIDSEL: Lar.
- 11 ENKEL KOORD: Win.
- 12 TEUGEL: Vor.
- 13 ZWOK: Lich.
|| eenpeerdsliende: Wilp.

Gor: Gewoon liene as 't veur één peerd is, soms enkele liene.

Lar: 'n Enkele riem neemt ze hier de kooliene (leidsel).

Meg: 'n Lien van leer of touw wier enkelvoudig gebruik bi-j 'n eenspan, tweevoudig bi-j 'n veurspan. [VEURSPAN "voorste van twee ingespannen paarden" WLD 39].

KRUUSLIENE

kruislijn; dubbele lijn, lijn die aan weerskanten van het bit bevestigd is en tot aan de hand van de voerman dubbel is

- 01 KRUUSLIEN(E): Eef, Vor, Ruu, Loch, Lar, Zwi, Nee, Eib, Aal, Win, Vars, Sil, Wesd, Zel, Doet, Hen, Ste, Wesv / Vars 1985 [Telge 6, 199].
- 02 KRUUSLIENT: Did.
- 03 TWEEPEERDSLIENE: Gor, Harf, Alm, Eef, Bel || Bat, Mar.
- 04 TWEEPEERDSLIENT: Ang.
- 05 TWEESPANSLIENE: Eib.
- 06 DUBBELE LIENE: Gor, Lich, Aal.
- 07 TWEVOUDEGE LIEN: Meg.
- 08 PLOEGLIENE: Zel, Hen.
- 09 PLOOGLIENE: Lar.
- 10 LIENE: Harf, Gees, Rek.
- 11 SPAN: Eib.
|| kruusliende: Wilp
|| tweepeerdsliende: Wilp.

Lar: 'n Dubbele riem neemt ze 'n kruusliene of ploogliene; 't is 'n leidsel veur twee peerde.

Eib: Lienen wazzen meestal emaaft van hennep of koord en noe meestal van nylon of in bettere en duurdere oetvoering van leer; 'n leren liene. Soms is allene 't onderste deel, wat deur de slöttels löp, van leer. Leer löp better deur de slöttels en slit neet zo gauw en in de handen is touw of koord pretteger en warmer en neet zo glad bie nat weer.

TRENS

loenje; dubbele band die aan weerszijden van het bit is vastgemaakt, maar die slechts tot achter de nek van het paard reikt

- 01 TRENS: Harf, Vor, Ruu, Loch, Eib, Zel, Hen.
- 02 OPZETTRENS: Ste.
- 03 OPZET: Sil, Ste, Lat.
- 04 RIE-LIENE: Gor.
- 05 HOTLIEN(E): Wich, Wesv.
- 06 TOOM: Lar.
- 07 HELTERSTRANG: Did.
- 08 REPEN: Bel.

Loch: Trens is tegen 't reupen.

Eib: De dubbele band ter weerszijden van het bit tot aan het schoftje is meestal bedoeld om de paarden tijdens het werk te beletten te gaan grazen, wat niet alleen hinderlijk is, maar ook gevaar oplevert omdat het tuig in ongerede raakt. Vooral bij gras maaien en hooi laden, ook soms wel bij graan maaien, maar dan moest er meestal wel 'n muilkorf van gaas bijkomen.

● Andere leidsels

OPZETTEUGEL

opzetteugel; leren riem die van het bit door de ringen boven op het haam naar het schoftzadel loopt en belet dat het paard bij het trekken gras vreet

- 01 OPZETTEUGEL: Loch, Gees, Ang.
- 02 OPZETTÖGGE: Win.
- 03 OPZETLIENE: Lich, Aal.
- 04 BI-JZETLIENE: Lich.
- 05 SPRINGTEUGEL: Sin.

Win: 'n Opzettögge worden ok gebroekt bi-j 't bouwen van 't land. Deurdat de tögge kort was, mos 't peerd met de kop rechtop lopen en kon't in de hegge bi-j 't ummedraejen neet nog effen ne bek vol grös griepen.

Sin: Springteugel. 't Peerd kan dan niet steigeren.

PLOEGLIENE

ploegteugel

- 01 PLOEGLIENE(N): Gor, Harf, Groen.
- 02 PLOOGLIENE: Lich, Aal.
- 03 PLOEGLIENT: Did.

Gor: 'n Ploegliene is langer as 'n gewonen.

Groen: Ze hadden andere lienen veur 't plogen en veur 't slichten en eggen. De ploogliene was nog langer dan ne halterstrang dén 'n paar meter lange was.

SLOFTEUGEL

slofteugel

- 01 SLOFTEUGEL: Lich.

Lich: Slofteugel: um de kop tusken de bene te trekken; wordt vaste-emaakt an den singel tusken de veurbene.

LONGEERTEUGEL

longeerteugel

01 LONGEERTEUGEL: Loch.

Loch: De longeerteugel wodt an 't bit vaste-emaakt en hef 'n lengte van 7 of 8 meter en wodt gebruikt um 't peerd rond te laotn loopn. Den teugel in de linkerhand en de zweppe in de rechterhand, as 't peerd op de linkerhand geet, anders omgekeerd.

ZUNDAGSE LIENE

zondagse teugel

Gor: 'n ZUNDAGSE LIENE is schoner dan 'n daagsen, vake met leren reempkes, um an 't bit vaste te maken.

Lar: De leernliene, dat heurn bi-j 't zondagse tuug.

11.5 BORSTTUIG

BORSTSTUK

borstriem; leren riem van het borsttuig die voor de borst van het paard zit; tek. 5, 1

- 01 BO(R)S(T)UK: Alm, Eef, Wich, Sil, Wesd, Hen, Does.
- 02 BO(R)S(T)BLAD: Harf, Loch, Lar, Nee, Eib || Bat.
- 03 BO(R)STE: Eef, Vor, Loch, Gees || Wilp.
- 04 BO(R)STRIEM: Sin, Wesv.
- 05 BO(R)SRIEMKEN: Kep.
- 06 BO(R)STENREEM: Gor.
- 07 BORSTZEEL: Hen, Ste.
- 08 BORST: Did.
- 09 BLADZEEL: Loch, Din, Meg, Vars, Zel, Doet.
- 10 TREKZEEL: Zed.
- 11 ZEEL: Doet, Ang.
- 12 BLADTOUW: Lich, Hen.
- 13 BLAD: Rek, Bel.
- 14 NEUSREEM: Bor.

Vars: As 'n peerd niet zo zwoor hoeven te trekken, kreeg 't in plaatse van 'n haam 'n bladzeel an. Da's 'n brede riem veur de börste. Veurdan 't bladtouw/bladzeel gebruikt wier, gebruiken ze 'n dri-jhuuksken.

Gen: 't Bladzeel wier gebruikt veur eggen, weidesleppen en veur ploegen.

Hen: 't Bladtouw wier gebruik as 't peerd veur de eg mos lopen.

Vars 1952: Bladzeel: "doet dezelfde dienst als het haam; hieraan zitten echter lange repen touw of kettings die voor onder de wagen of kar worden vastgemaakt aan een daar aangebrachte haak" [Aant Nedsaks Inst Vars II, 3].

NEKREEM

schoftriem; leren band van het borsttuig die over de schoft van het paard heen loopt; zie tek. 5, nr 2/3

- 01 NEKREEM: Harf, Alm, Eef, Loch, Gees, Nee, Rek, Aal || Bat, Mar.
- 02 NEKRIEM: Gor, Wich, Vor, Eib, Zel, Hen, Ste.
- 03 NEKKENREEM: Lar, Lich.
- 04 HALSREEM: Loch || Haak.
- 05 DRAAGRIEM: Doet.
- 06 SCHOFREEM: Bel.
- 07 SCHOFRIEM: Wesd.
- 08 SCHOFBAND: Sil.
- 09 SCHOF(T): Din, Hen, Ang || Wilp.
- 10 ZELLE: Bel.
- 11 ZAEL: Wesv / sHe 1982 [Telge 3, 176].

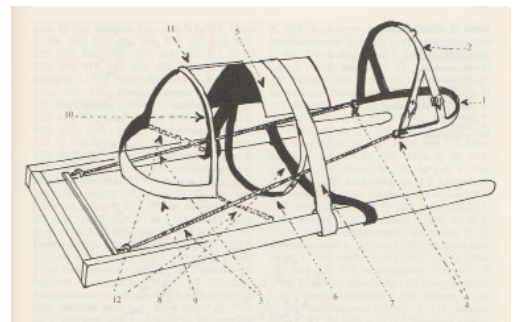
Nee: De oetenden bunt stelreempkes. [STELREEM].

Hen: De uutenden bunt stelrieme. [STELRIEM].

Ste: De uutenden bunt schaostukken. [SCHAOSTUK].

● *Veur borstriem en schoftriem samen bunt op-egeven; zie tek. 5, 1/2/3*

Tekening 5 Paardentuig

- 1. borststuk 2. nekreem 3. repen 4. haak
- 5. kussen 6. boekreem 7. lichte 8. wipsingel
- 9. achterhaam I 10 rugreem 11. statreem
- 12. achterboksketting

- 01 BLADZEEL: Aal, Gen, Sin.
- 02 DRAAGZEEL: Meg.
- 03 DRAAGRIEM: Meg.
- 04 BOSSTUK: Eib
- 05 BÖSSTUK: Lar
- || bosblad: Mar.

11.6 STRENGEN

REPEN

strengen; de kettingen of touwen waarmee een paard de kar of wagen trekt. Het ene uiteinde zit aan de trekhaken van het haam of van het borsttuig vast, het andere aan de voorste schei of aan een haak in de berrie van de kar of wagen; zie tek. 5, 3

- 01 REPE(N): Gor, Harf, Eef, Wich, Vor, Loch, Lar, Gees, Nee, Rek, Bel, Lich, Aal, Din, Vars, Sin, Sil, Wesd, Zel, Hen, Ste, Wesv, Did / Acht-Tw 1954 [Wanink 2], Eib veur 1972 [H. Odink 3, 199], sHe 1982 [Telge 3, 123] || Bat, Mar, Haak.
- 02 TREKREPEN: Loch.
- 03 (TREK)KETTINGS: Vor, Lich, Voo, Ste.
- 04 KETTENS: Rek, Din.
- 05 TREKZELEN: Meg.
- 06 KLINGE(N): Does, Wesv, Did.
- 07 STRENGEN: Din.

Vars: De repen zatten achteran 't hamscheide.

Does: Klingen: iezeren kettingen; repen zun van leer of touw.

Wesv: lezere kettinge nume ze klinge.

Vars 1985: In de karretjes en wagentjes trokken de peerde niet an kettens mor an repen van touw (Telge 6, 285). [REPE, enkelvoud].

Eib veur 1973: Slokrepen "niet strak gespannen trektouwen van het paardentuig" [Odink 3, 213]. [SLOKREPE].

Acht-Tw 1948: ZEEL "touw, trektouw aan de zellen" [Wanink 1, 217].

Acht 1895: SLOKREPEN "de teugels laten vieren" [Telge 2, 119].

Acht-Tw 1954: Aover de repe slaon "met de poten over het trektouw slaan" [Wanink 2].

Baa: 'n REPENSLAODER is 'n peerde dat met de benen aover de repen slöt.

HAOK

strenghaak; ieder van de twee streng-haken, de haken die de strengen met het haam of het borsttuig verbinden; zie tek. 5, 4

- 01 HAOK: Vor, Vars, Wesd, Hen, Wesv.
- 02 REPENHAOK: Eef, Loch, Din, Hen.
- 03 KETTINGHAOK: Hen.
- 04 TREKHAOK: Meg.
- 05 BLADZELLENHAOK: Bel.
- 06 REEPSCHIEDEN: Nee.
- 07 HAOK MET REEPSCHIEDEN: Harf.
- 08 OGE/OOG: Vor, Did.
- 09 EUGTE: Lar.
- 10 TREKOG: Rek.
- 11 BLADBEUGEL: Lich.
- 12 ACHTERRINGE: Nee.
- 13 SCHEIDE: Loch.
- 14 GENANTKAPPE: Loch.

Nee: De achterringen bunt veur 't borsblad. De reepscheden - maor wie zegt: reepscheenn - wazzen der um 't schoeren van de repen tegen te gaon.

Wesv: Bi-j 'n ploegzeel zit 'n gat veur 'n reep; bi-j karzeel is 't 'n haok.

Did: 'n Oog is de aansluting van ketting of touw en de borst.

11.7 STAARTRIEM

STATTOOM

staatriem; riem die onder de staart van het paard doorloopt en aan het haam of aan het borsttuig is vastgemaakt als het paard geen zadel draagt. Dit onderdeel van het paardentuig was al aan het verdwijnen in de laatste fase van het met kar en paard rijden. Het belet dat het haam naar voren schuift als het paard het hoofd buigt; zie tek. 5, 11

- 01 STATTOOM: Gen, Vars, Sil, Wesd / Lob 1952 [Aant Nedsaks Inst Lob III].
- 02 KONTREEM (VAN DE ACHTERBOKSE): Nee, Aal.
- 03 KONTRIEM VAN DE ECHTERBOKS: Did.
- 04 RIEM VAN DE ECHTERBOKSE: Wesd, Zel.
- 05 ACHTERBOKSERIEM: Ste.
- 06 KRUUSREEM: Lar, Aal.
- 07 KRUUSRIEM: Din.
- 08 BROEKRIEM: Ste.
- 09 STATRIEM: Zel / Eef 1953 [Aant Nedsaks Inst].
- 10 STATREEM: Eib.
- 11 BASSENREEM: Bel.
- 12 BATSRIEM: Did.
- 13 DRAAGREEM: Meg.

14 ACHTERBLAD VAN DE ECHTERBOKSE: Bel.

15 KRUUSSINGEL: Harf.

Gen: 'n Stattoom is 'n lange riem van 't haam naor de stat van 't peerd veur 't veurkommen van afzakken van 't haam.

Wesd: 'n Langen stattoom löp van 't kopstuk of 't gebit onder 't zadel deur tut an de start.

Sil: Stattoom: de lien woormet de peerde 't reupen - 't grazen onder 't wark - belet wudt.

11.8 ZADEL

ZADEL *zadel*

01 ZADEL: Harf, Alm, Wich, Ruu, Loch, Lar, Zwi, Gees, Nee, Eib, Bel, Groen, Lich, Aal, Win, Sin, Dre, Hen || Bat, Mar.

02 ZAAL: Eib, Aal, Din, Voo, Meg, Vars, Sin, Zel.

03 RIE(J)ZADEL: Bor, Nee, Rek.

04 RI-JZAAL: Sil.

05 KARZADEL: Ang.

06 RIJTGZADEL: Ang.

Sin: 'n Zadel beston uut 'n halfronden lappe leer met veuran 'n halfronden, holten balke woor 't leer aoverhen emaaft werd. In disse holten balke werden twee ringen vaste-emaakt veur de liene. Onder 't zadel op de hoed van 't peerd kwam eerst 't zaalkussen, 'n soort jutezak met wat stro.

Eef: Zadels waarn neet in gebruik bie de boern. Boern rejen de peerde wal af, maor zonder zadel, op 't lösse peerd, mangs met 'n peerdedekken.

Harf: Leden van de landeleke riejverenegingen hadden 'n zadel.

Ruu: Zadels kwammen neet völle veur, allene bie de rieke leu.

Bor: Ze zatn op 't lösse peerd.

Vars 1985: De blagen zatten allemaole op 't losse peerd "zonder zadel" [Telge 6, 216].

Alm: 'n Boer geet op 't blote peerd zitten, as e 'm uut de weie haalt.

Eib: Of 't 'n karzadel, 'n pakzadel of 'n riejzadel is, 't mot altied zó getouwd waenn, dat de rugge-warvels en de schoft vrijligt; den druk van de last mot op de ribben en de scholderbladen liggen.

Vars: 'n Klein zaal, is 'n SCHUFKEN. [Ok: Ste / Vars 1985 [Telge 6, 308].

Ang: 'n Klein zadel is 'n SCHOFTJEN.

Ste: Lienringen, die op 't zadel, of ok wel 't zaal, zit en op de tekening niet veurkomt, heiten slöt-tels. [SLÖTTEL, ok: Eib].

KUSSEN

schoftzadel; het zadel dat een tussen berries ingespannen paard op de schoft draagt; zie tek. 5,5

01 KUSSEN: Gor, Harf, Alm, Eef, Vor, Loch, Lar, Zwi, Bor, Gees, Nee, Rek, Bel || Bat, Mar, Haak.

02 PEERDEKUSSEN: Wich.

03 ZADEL: Wich, Eib, Aal, Din, Sin, Wesd, Zel, Kep, Hen, Does, Ang.

04 ZAAL: Voo, Meg, Vars, Sin, Sil, Ste, Did / sHe 1982 [Telge 3, 175].

05 KARZADEL: Lat.

06 SCHOFT: Loch, Lich, Ste.

07 BLADZELLEN: / Win 1971 [Deunk 26].

Lar: Op 't kussen zatten ok nog de koperen eugten woor de liene deur ging.

Ste: Op de tekening steet 'n zaal; in kleinder vorm is 't 'n schof of schufken.

Did: 't Zaal wier gemaakt van zacht holt, meestal esseholt of holt van 'n schietwilg wat gebaoge mos worre. De onderkant was rundleer, de vulling was strooi en peerdehoor.

Zwi: Allene warkpeerden hadden 'n kussen.

STIEGBEUGEL

stijgbeugel; ieder van de twee metalen, van onderen afgeplatte, aan een riem bevestigde ringen waarin een ruiter de voet zet om op of af te stijgen en om op te steunen bij het rijden

01 STIEGBEUGEL: Gor, Harf, Alm, Eef, Wich, Ruu, Loch, Lar, Zwi, Bor, Gees, Nee, Eib, Rek, Groen, Din, Gen, Voo, Meg, Vars, Sin, Wesd, Zel, Doet, Hen, Ang, Lat / Acht 1895 [Telge 2, 126] || Bat, Mar.

02 STIEFBEUGEL: Sil, Kep, Ste, Did.

03 STIJGBEUGEL: Eib, Dre, Wesv.

04 STIEGBÖGGEL: Aal, Win.

05 STIEBEUGEL: Wilp.

06 STIEG: Ste.

07 STEGEL: Doet.

08 STEGEREEP: / Acht 1895 [Telge 2, 126].

09 BEUGEL: Loch, Bel, Lich, Dre.

Ste: Stieg met 'n ie as in 't woord bier.

Bor: Was der vrogger neet; 'n boer ging op 't rad van de kore staon en ging der dan op zitten.

Eib: De stijgbeugel moet altijd ruim om de voet van de ruiter zitten, zodat men bij vallen niet in

de beugel blijft hangen.

Hen: 'n Stiegbeugel zit meestal an 'n ri-jzadel. Soms is 't wel 's 'n boekriem met an weerskanten 'n stiegbeugel.

BOEKREEM

singel; riem die het zadel op zijn plaats houdt. Is aan de zijkanten van het zadel vastgehecht en wordt onder de buik van het paard door middel van een gesp gesloten; zie tek. 5,6

- 01 BOEKREEM: Gor, Vor, Loch, Lar, Bor, Nee, Eib, Rek, Bel, Aal, Win, Meg || Bat, Mar.
- 02 BOEKRIEM: Din, Voo, Sil, Zel, Hen.
- 03 BUUKRIEM: Did.
- 04 BOEKSINGEL: Harf, Alm, Eef, Wich, Loch, Lar, Lich, Din, Vars, Wesd, Ste.
- 05 BUUKSINGEL: Ang, Wesv.
- 06 WIPSINGEL: Bel.
- 07 SINGEL: Win, Does, Lat / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 178].
- 08 BOSTREEM: Gees.
- 09 BOSTE: Vor.
|| boekzeel: Haak.

LICHTE

draagriem; riem die op het lagere mid-dengedeelte van het schoftzadel wordt gelegd en die twee lussen bevat die de berries van de kar ophouden; zie tek. 5, 7

- 01 LICHTTE: Harf, Wich, Loch, Win.
- 02 KORELICHTTE: Gor.
- 03 ZAALSRIEM: Vars, Sin, Wesd.
- 04 ZAALRIEM: Din, Voo, Sil.
- 05 ZADELRIEM: Hen.
- 06 ZADELREEM: Bel, Aal.
- 07 ZAALSINGEL: Meg.
- 08 DRAAGRIEM: Wich, Ste.
- 09 DRAAGREEM: Alm, Vor.
- 10 DRAEGREEM: Nee.
- 11 RUGGEREEM: Bor.
- 12 SCHUFKESREEM: Lich.
- 13 LICHRIEM: Ang, Wesv, Did.

● An beide uut-enden zit 'n

- 01 EUGTE: Eef, Loch, Lar, Gees.
- 02 BOOMEUGTE: Eef.
- 03 OOR: Eib, Rek.
- 04 VOEST: Nee || Haak.
- 05 ZADELRINGE: Aal.

- 06 HUTE: Bel.
|| oge: Bat.
|| doppe: Mar.

Aal: 'n Zadelreem hef twee zadelringe

Lar: Eugten woor de korebeume of 't inspan van de wagen in hingen. Den reem aover de rugge, woor gin nummer bi-j steet, neumde men 'n passant. [PASSANT].

Eib: Door, woor de beume deurgaot heet de oorne.

Wesv: In de lichriem hange de bome.

11.9 BREDE BUIKRIEM

WIPSINGEL

brede buikriem; riem die onder de buik van het paard wordt gespannen en aan de twee uiteinden van de berries wordt vastgemaakt. Hij zorgt ervoor dat het paard steviger tussen de berries staat en voorkomt dat de kar opkipt. Deze riem is breder dan de smalle buikriem (nr. 9) opdat hij bij het opklimmen van de kar niet in de buik van het paard zou snijden; zie tek. 5, 8

- 01 WIPSINGEL: Harf, Eef, Wich, Loch, Lar, Bor, Nee, Eib, Rek, Bel, Lich, Vars, Sin, Sil, Wesd, Zel, Hen, Ste, Ang, Lat, Wesv / sHe 1982 [Telge 2, 174], Vars 1985 [Telge 6, 409].
- 02 WUPSINGEL: Aal.
- 03 SINGEL: Gor, Vor, Voo / sHe 1982 [Telge 2, 132].
- 04 WIPZEEL: Does.
- 05 BOEKREEM: Gels || Bat.
- 06 BUUKSINGEL: Wesv.

- 07 KIEPREEM: Aal, Win, Meg.
- 08 KIEPRIEM: Din.
- 09 KIPREEM: Aal.
- 10 KIPRIEM: Din.
- 11 KIEPSINGEL: Aal.
- 12 KIPSINGEL: Aal.

Lar: Wipsingel; dan kan de kore neet wippen of te wel opslaan.

Wesv: 'n Buuk- of wipsingel het 'n oog onder de boom, links en rechts met 'n gesp.

11.10 ACHTERHAAM

ACHTERBOKSE

achterhaam I; samenstel van riemen dat op het achterwerk van het paard

wordt gelegd en dient om de kar achteruit te stoten; zie tek. 5, 9-10

- 01 ACHTERBOKS(E): Harf, Alm, Wich, Loch, Lar, Bor, Gees, Rek, Lich, Win, Kep, Hen, Does, Ang, Lat, Zed / Lob 1952 [Aant Nedsaks Inst Lob III], Eef 1953 [Aant Nedsaks Inst], Win 1971 [Deunk 1, 11] || Mar, Haak.
- 02 ECHTERBOKS(E): Din, Voo, Meg, Vars, Sin, Sil, Wesd, Zel.
- 03 ACHTERBROOK: Eef || Bat.
- 04 ACHTERBROEK: Wesv.
- 05 BROEK: Gor, Vor.

Eef: Achterbrook, meestal wödt der geen 'bokse' ezegd.

Bor: 'n Achterbokse wordt neet völle gebruikt.

Lar: De achterbokse, een mooi tuug um 't spul af te remmen, b.v. as 't spul van de bult afging en zo.

RUGREEM

rugriem; riem over de achterschoften van het paard; zie tek. 5, 10

- 01 RUGREEM: Loch, Bor.
- 02 HEUPRIEM: Ste.
- 03 SLAGREEM: Loch.
- 04 STRENGHOLDER: Loch.

STATREEM

achterhaam II; verbinding tussen achterbroek en zadel; zie tek. 5, 11

- 01 STATREEM: Gor, Harf, Alm, Eef, Vor, Loch, Lar, Bor, Gees, Nee, Eib, Rek, Aal, Meg / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 188] || Bat, Mar.
- 02 STATRIEM: Wich, Kep, Ste, Ang, Lat, Wesv, Did.
- 03 RUG(GE)REEM: Loch, Bor, Nee, Bel, Aal.
- 04 RUGRIEM: Hen.
- 05 STATTOOM: Vars, Sil, Wesd, Hen.
- 06 STATBOOM: Win, Din, Sin.
- 07 BAOVENRIEM: Wesd.
- 08 STATSTUK: Vor.

Vars: Sommege peerde droegen 'n stattoom um de kop niet an de grond te können kriegen.

Did: Statriem gebruke ze alleen bi-j mooi tuug, bi-j karbeum of bi-j 'n span; niet veur dageleks gebruik.

STATLUSSE

culeron

- 01 STATLUSSE: Wich, Din, Ste.
- 02 STATLEERKE(N): Harf, Kep || Mar.
- 03 STATEUGTE: Bel.
- 04 EUGTE: Lar.
- 05 CULERON: Lat, Did.
- 06 CUDRON: Loch.
- 07 KARBIJNHAOK: Zel.

Lar: De eugte, woor de stat deur mot.

ACHTERBOKSKETTING

broekketting; een van de beide kettin-gen waarmee de broek van het achterhaam aan de berries vastgemaakt is; zie tek 5, 12

- 01 ACHTERBOKSKETTING: Loch, Lar, Rek, Lich, Wesd, Ste.
- 02 ECHTERBOKSEKETTING: Din, Meg.
- 03 BROEKKETTING: Gor, Vor.
- 04 BROOKKETTING: Eef.
- 05 TREKKETTEN: Gees.
- 06 REMKETTING: Eef.
- 07 KETTING: Did, Zed.
- 08 KETTEN: Wich, Nee || Mar.
- 09 KETTINGTJE: Bel.
- 10 KETTINGSKE: Voo.
- 11 BROOKHOLDER: Eef.
- 12 BROEKKREEM: Vor.
- 13 REEM: Nee.

Rek: Ketting; maor wie zegt: ketn. [Ok: Nee].

Eef: De remketting hef gin apatte name. Eén zei: brookholder of brookketting.

11.11 PAARDENDEKEN

PEERDEDEKKEN

paardendeken

- 01 PEERDEDEKKE(N): Harf, Alm, Wich, Ruu, Loch, Lar, Zwi, Bor, Gees, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Vars, Sin, Wesd, Zel, Kep, Dre, Hen || Mar.
- 02 PEERDEDEKKENE: Eib, Win.
- 03 PEERDEDAEKE(N): Gor, Aal, Din, Gen, Voo, Meg, Sil, Zel, Dre, Does, Ang, Zed.
- 04 PEERDEDEK: Aal, Ste, Lat, Did.
- 05 GRIEZEDAEKEN: Doet.
|| peerdedeken: Wilp
|| peredekken: Bat.

Doet: 'n Afhangende, grieze daeken, die van de nek tot de stat hink.

Lar 1884: De vrouwe lae mi-j (t.w. een paard) 'n toch aover en too zo'k in de stal gaon [GV-alm 132]. [TOCH "dek"].

Pan 1988: Den nordzak met haver wier on de kop van 't perd gehange as die hard gewaerk had en niet ien de stal gezet kon worre umdah ze te ver van huus ware. NORDZAK "graanzak waarmee een paard gevoerd kan worden" [Telge 7, 95].

11.12 ZWEEP

ZWEPPE

zweep

- 01 ZWEPPE: Gor, Harf, Alm, Wich, Loch, Zwi, Bor, Nee, Eib, Bel, Groen, Zel, Doet, Kep, Hen || Wilp, Bat.
- 02 ZWEP: Voo, Doet, Dre, Does, Lat, Did, Zed / Acht-Tw 1895 [Telge 2, 158].
- 03 SWEPPE: Eef.
- 04 SWEP: Ang.
- 05 ZWÖPPE: Ruu, Lar, Gees, Nee, Eib, Rek, Lich, Aal, Win, Din, Vars, Sin, Doet / Acht-Tw 1895 [Telge 2, 159], Win 1971 [Deunk 1, 290], Vars 1985 [Telge 6, 427].
- 06 ZWÖP: Gen, Meg, Sil, Doet, Zed.
- 07 ZWEEP: Eib, Wesv.
- 08 HESSENZWEPPE: Eef, Zel, Hen.
- 09 HESSEZWEEP: Wesv.
- 10 RI-JZWEPPE: Zel.
- 11 RIJZWEEP: Wesv.
- 12 PIETSE: Gees, Eib, Aal/Win 1971 [Deunk 1, 174].

Eef: 'n Hessenzweeppe is 'n zwoordere uitvoering veur de voerluu, die völle op de weg lagen. Dee zweppen konnen knallen; dat lag an de slag en dat kwam deur 't slappe stuk van de zweppe.

Zel: De ri-jzweeppe gebruiken ze bi-j 't wagentjen en de hessenzweeppe veur 't bouwen of ander peerdewark.

Hen: Van mien vader moch ik de zweppe maor weineg gebruiken. Want a'j 'n peerd met de zweppe mossen regeren, had i-j 't peerd niet in de macht, was zien stelregel. Ik bun 't door helemaal met eens. Toch hadde wi-j wel 'n zweppe. Dat was meer 'n statussymbool. 't Was de toen in Hengel algemeen bekende hessenzweeppe. Volgens aoverlevering was dit type vrogger bi-j de Hessenkeerls in gebruik ewes. Nog 'n verhaal uut mien omgeving. Mien grotmoeder van moeders kante is op zeker moment weduwe ewodn. Gelukkeg had ze 'n zoon (mien ome

dus) die de boerderi-je wol helpen veurtzetten. Oom had der zelfs groten zin an. Hie liep zichzelf soms veurbi-j. Umdat 't bouwen (ploegen) 'm niet vlot genug ging, nam e de zweppe met naor 't land. Dat ging goed tötdat Opoe 't zag. Die ging toen naor 't land, grep 'm de zweppe af, sloeg Oom door 'n paar keer met aover de rugge en ging met de zweppe aover de scholder naor huus. De hele ceremonie had plaats ehad zonder 'n woord te zeggen. Oom had zien lesjen ehad. Goed ok, want hie hef 't zelf vake verteld.

Wesv: Hessezweep: gedraejde, dikke stok, in vieren gespleten en gedraejd; onder is ie nie gesplete. Hi-j het 'n kleine, gladde lere slag, mit 'n koordje aan 't eind. 'n Rijzweep is 'n dunne stok met 'n zweeps slag der aan van dunder leer; veur op de bok. Veur 't wark ha'j 'n kleine stok die in de leers gestaoke werd.

Eib: De luxe koetsierszweep (de boogzwöppe) is als het ware uit één stuk. De boog werd vroeger gemaakt door schachten van ganzenveren in te vlechten. [BOOGZWÖPPE].

Hen: 'n Voerman had 'n extra stuk an de zweppe zitten: 't veurslag, um der met te knallen. 'n Zweppe met 'n gedraejden stok dat was 'n hes-senzweeppe.

Lat: 'n KARWATS is 'n zwoore zwep.

Did: 'n PIETSKE is 'n dun stökske dat as zwep kan diene.

Eib 1980: PIETSKEN "zweepje van een buigzaam takje" [Telge 1, 68].

Acht-Tw 1948: KASJONE "buigzame gard om te slaan; het slag van de zweep [Wanink 1, 118].

Lar 1864: En pas was'k [t.w. 'n peerd] effen in den aosem eschotten of klets!, daor kree'k met de sukerschere um de bene [GV-alm 1865, 130]. [SUKERSCHERE "zweep"].

ZWEPPENSTOK

steel van een zweep

- 01 ZWEPPENSTOK: Harf, Ruu, Lar, Bel, Win, Din, Voo, Vars, Sin, Wesd, Doet, Ste, Ang, Did || Wilp, Bat.
- 02 ZWEPPE: Groen, Hen.
- 03 STANGE: Loch.
- 04 STEL: Meg.

Hen: De hessenzweeppe was van gevlochten essentene.

ZWEPPENSLAG

snoer van een zweep

- 01 ZWEPPENSLAG: Harf, Ruu, Loch, Zwi, Gees, Nee, Rek, Aal, Win, Din, Vars, Sin, Wesd, Zel, Ste, Ang, Wesv, Did || Wilp, Bat.
- 02 ZWÖPPE(N)KOORD: Lar, Gen, Sin.
- 03 KOORD: Voo.
- 04 ZWÖPPE(N)TOUW: Lar.
- 03 ZWÖPPENSLAG: Nee
- 04 SNOOR: Hen.

KASJEUNE

kletsoor; dun eindje touw of leer aan het uiteinde van het snoer van de zweep dat bij het slaan een knalgeluid maakt

- 01 KASJEUNE(TJE(N)): Lich, Aal, Din, Vars.
- 02 KASJOON: Rek.
- 03 KASJONE: Win / Aal 1964 [Rots 1, 24].
- 04 VEURSLAG: Voo, Vars, Hen.
- 05 SLAG: Loch, Zwi, Sin, Hen.
- 06 ZWEPPELEERKEN: Bel.
- 07 ZWIEPTÖWKEN: Loch.
- 08 SNUURKEN: Din.

Loch: De stange of zweppenstok is van holt of van rotting. 't Baovenste gedeelte van de stange is 'n leern kappe wooran de slag bevestegd wodt met 'n knupreemken. Onderan de slag kump 't zwieptöwken. 't Zwieptöwken veroorzaakt den knal. [KNUPREEMKEN].

Zwi: De slag was van leer met knuppen an 't ende.

Nee: Zwöppenslag is 't deel wat an 't ende 'n gedraejd töwke hef met één of meer knuppen der in.

Eib: De vroegere voermanszweep bestaat uit de volgende onderdelen: gedraaide stok soms met leer overtrokken ('n leern zwöppe), daaraan de kap met lus, waaraan de slag van gevlochten, dunne riempjes, daaraan de voorslag en de kasjong.

Groen: De zweep was meestal emaaft van walnöttenholt.

Voo: 'n Veurslag is 'n klein käördjen veuran 't lange koord.

Hen: De slag/veurslag is van leer.

Meg: 'n Zwöp is gemaakt met 'n stel wooran an de onderkant 'n ca 30 cm lang en ca 4 cm dik, rond handvat zit. De stel is dun uutlopend en ca 1.50 m lang; hi-j is van gedreid rotan en heel buugzaam. Aan de baovenkant zit 'n uut leer gevlochten, dun snoer, uutlopend in een enkelvoudig leren, dun riemken. 't Geheel meistens net zo lang als de stel van de zwöp.

Sin: 't Zwöppenkoord is 'n vingerdik, gevlocht-

ten koord van ca. 1 m lang. De slag was 'n 30 cm lang dun koord, vastgemaakt an 't zwöppenkoord.

SLAON

(een paard) slaan (met een zweep)

- 01 SLAON: Gor, Alm, Wich, Gees, Eib, Rek, Bel, Groen, Aal, Win, Gen, Meg, Vars, Wesd, Zel, Kep, Dre, Hen, Does, Ang, Lat, Did, Zed.
- 02 ANPIETSEN: Harf, Kep, Dre, Hen.
- 03 HOUWEN: Nee, Eib, Zel.
- 04 RANSELEN: Meg, Doet, Hen.
- 05 LOSKLOPPEN: Ang.
- 06 LANGEN HAVER GEVEN: Loch, Din, Vars.
- 07 KNAPHAVER GEVEN: Win.
- 08 'N STRIEKERD GEVEN: Loch.
- 09 ATTENT MAKEN: Loch.
- 10 {DE ZWEEP}DER AOVERHEN HOLDEN: Win, Din, Sin.
- 11 {DE ZWEEP}DER AOVER LEGGEN: Eef, Aal.
- 12 {DE ZWEEP}DER AOVER HALEN: Ruu.
- 13 {DE ZWEEP}DER 'S 'N KIERE AOVERTREKKEN: Vars.
- 14 {DE ZWEEP}DER MAOR 'S 'N KERE ONDER KNALLEN: Aal.
- 15 {MET DE ZWEEP} GEVEN: Ruu, Bor, Voo, Sil, Zel.
- 16 {MET DE ZWEEP} KNIPSEN: Doet.
- 17 {MET DE ZWEEP} KNALLEN: Doet.
- 18 {MET DE ZWEEP} KNAPPEN: Lich.
- 19 {MET DE ZWEEP} DER AOVER GAON: Lar, Zed.
- 20 {MET DE ZWEEP} DER MAOR 'S AOVER STRIEKEN: Ruu.
- 21 {MET DE ZWEEP} DER VAN LANGS GEVEN: Hen, Zed.
|| met de zweep aover de rugge gaon: Bat.
|| 'n betjen opzweepen: Wilp.

Hen: 't Peerd met de zweep anpietsen.

Ruu: 't Peerd wol neet luusteren en ton he'k de zwöppe der aover ehaald.

Bor: 't Peerd met de zweep geven.

Lich: Umdat 't peerd neet wol luusteren, hef de voorman met de zwöppe motten knallen.

Lar: 't Peerd deed neet wat e doon mos en ton bun'k der met de zweep aover egaon.

Ruu: Wat 't peerd doon mos, dee e neet; en ton he'k der maor's met de zwöppe aover estrekken.

Aal: Wi-j mochten een peerd nooit met de zwöppe slaon.

Eib: Een goed koetsier slaat z'n paard niet echt met de zweep, op z'n hoogst een beetje aantikken of aanpietsen, licht corrigeren. Een goed voerman löt de zweep knallen en/of löt zien stemme heuren, praat met z'n paard en

moedigt hem aan. Slaan is de laatste troef.

Vars 1985: 'k Zal ow vertellen dat dat raspeerd lange niet fris is en dat e adeg wat langen haver ehad het [Telge 6, 136]. [LANGEN HAVER "slaag"; ok: / Acht-Tw 1948 (Wanink 1, 108)].

HOOFDSTUK 12

MET EEN PAARD RIJDEN

ANSPANNEN

inspannen

- 01 ANSPANNE(N): Gor, Harf, Alm, Eef, Ruu, Loch, Lar, Zwi, Gees, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Win, Din, Sil, Wesd, Zel, Kep / Acht 1882 [Telge 2, 4], No Acht 1883 [Telge 4, 62] || Wilp, Bat, Mar.
02 AANSPANNE: Did, Zed.
03 INSPANNE(N): Wich, Bor, Eib, Aal, Din, Gen, Voo, Meg, Vars, Sin, Sil, Wesd, Zel, Doet, Kep, Dre, Hen, Ste, Does, Lat || Haak.
04 IN DE KAR DOEN: Did.

Sil: Inspannen: in kar of wagen; anspannen: veur eg, ploeg, enz.

Hen: Inspannen is veur de wagen tussen de beume. As der twee peerde veur 'n wagen e-spannen wordt, dus an weerskanten van de disselboom, dan is dat anspannen.

Vars 1985: Jonges, spant effen 't peerd an: wi-j mot ronkels uut de koele halen [Telge 6, 24].

Alm: 'n Peerd van de buurman tegenspannen: zo kon 'n boer met één peerd toch warken met twee peerde. [TEGENSPANNEN].

Vars 1985: De binnenwaegge wazzen vrogger zó slecht, dat de meeste melkboeren soms mozen veurspannen um in darp te kommen. VEUR-SPANNEN "een tweede paard voor de wagen spannen" [Telge 6, 385].

Acht 1895: DOODLOPER "paard dat te hard van stal loopt, dat in een span altijd harder trekt dan het andere" [Telge 2, 26].

'N GAT MEER GEVEN

één van de twee paarden zó inspannen, dat het meer moet doen dan de ander

- 01 (IN 'T ACHTERHOLT) 'N GAT MEER GEVEN: Gor, Harf, Ruu, Loch, Zwi, Bor, Rek, Gen, Ang, Wesv || Mar.
02 'N GAT MINDER GEVEN: Gees, Lich, Zel.
03 'N GAT HOGER STÖKKEN: Eib.
04 'N GAT VERSTÖKKEN: Nee.
05 'N GAATJE VERZETTE: Wesv.
06 'T ECHTERHOLT VERSTUKKEN: Lar.
07 'T ACHTERHOLT VERSTELLEN: Zwi.

- 08 DE HAMSCHEIDE VERSTÖKKEN: Win, Vars, Sil, Wesd, Zel.
09 DE HAMSCHEIDE OPSTÖKKEN: Rek.
10 DE HAMSCHEIDE OPSTUKKEN: Bel.
11 'T/DE HAMSCHEI SCHEEF ZETTE(N): Hen, Did.
12 DE HASPEL VERZETTE: Lat.
13 DEN KNUPPEL VERSTEEKEN: Loch.
14 AN 'T KORTSTE ENDE LAOTEN TREKKEN: Alm, Eef, Wich || Bat.
15 KO(R)TER ANSPANNEN: Ste.
16 KO(R)T INSPANNEN: Kep.
17 (EEN OF MEER GATEN) ZWOORDER LAOTEN TREKKEN: Hen.

Lat: As gi-j de haspel - 't korte end van de zweng of treknuppel - verzet mot 't ene peerd harder trekke dan de andere.

Eib: Bij het paard dat men méér wil laten trekken, verkort men zijn deel van de tweespans-zweng, zodat zijn hefboomarm korter wordt.

Hen: A'j 't hamschei scheef zet, mot 't peerd an de korte kant zwoorder trekken en 't peerd an de lange kant 't lichtst. Veur de ploeg heit één van beide peerde zwoorder laoten trekken: 't peerd één of meer gaten zwoorder laoten trekken".

Zwi: 'n Kort achterholt wil zeggen: meer trekken.

'N GAT MINDER GEVEN

één van de twee paarden zó inspannen, dat het minder hoeft te doen dan de ander

- 01 'N GAT MINDER GEVEN: Gor, Harf, Ruu, Zwi, Bor, Gen || Mar.
02 'N GAT MEER GEVEN: Loch, Gees, Zel.
03 'N GAT LEGER STÖKKEN: Eib.
04 'N GAT VERSTÖKKEN: Nee.
05 'T ECHTERHOLT VERSTUKKEN: Lar.
06 DE HAMSCHEIDE VERSTÖKKEN: Win, Sil, Wesd.
07 DE HAMSCHEIDE TERUGGESTUKKEN: Bel.
08 DE HAMSCHEI VERZETTE: Did.
09 'T ACHTERHOLT VERSTELLEN: Zwi.
10 DEN KNUPPEL VERSTEEKEN: Loch.
11 'N GAATJE VERZETTE: Wesv.
12 DE HAEVEL VERZETTE: Lat.
13 AN 'T LANGSTE ENDE LAOTEN TREKKEN: Alm, Eef || Bat.
14 AN 'T LANGE ENDE LAOTEN TREKKEN: Wich.

- 15 LANGER ANSPANNEN: Din, Ste.
- 16 LANG INSPANNEN: Kep.
- 17 LICHTER LAOTEN TREKKEN: Hen.
- 18 'N GAT MINDER LAOTEN TREKKEN: Rek.
- 19 OP 'T LANGE END LAOTEN GAON: Ang.

Loch: De knuppel verstekken kōj deur 'm langer te maken zodat dat peerd 't minste mot trekken. Ie kōnt dat regeln op 't achterholt, voor drie gaete in zit.

Nee: De repen korter of langer maken bie 't peerd.

Eib: Wil men het paard minder laten doen, dan moet men zijn deel van de tweespanszwang verlengen, zodat zijn hefboomarm langer wordt.

Hen: Één van beide peerde lichter laoten trekken.

UUTSPANNEN

uitspannen

- 01 UUTSPANNE(N): Gor, Harf, Alm, Eef, Wich, Ruu, Loch, Lar, Zwi, Bor, Gees, Eib, Lich, Aal, Din, Gen, Voo, Vars, Sin, Sil, Wesd, Zel, Doet, Kep, Dre, Hen, Ste, Does, Ang, Lat, Zev / Vars 1985 [Telge 6, 364] || Wilp, Bat.
- 02 OETSPANNEN: Nee, Eib, Rek, Bel, Lich, Win || Mar, Haak.
- 03 AFSPANNEN: Ruu, Sil / Vars 1985 [Telge 6, 11].
- 04 OFSPANNEN: Rek.
- 05 DER VEURHEN DOON: Eef, Bor, Groen.
- 06 DER VÄÖRHEERSPANNEN: / Win 1972 [Deunk 1, 268].
- 07 UUT DE KAR DOEN: Did.

Hen: 'n Peerd uutspannen; afspannen wordt gebruikt a'j b.v. an 't bouwen ("ploegen") waren.

Eef: 't Peerd uutspannen, of: 't peerd der veurhen doon.

LEIDEN

leiden

- 01 LEIDEN: Gor, Harf, Alm, Ruu, Loch, Bor, Eib, Aal, Din, Gen, Vars, Sin, Wesd, Zel, Doet, Hen.
- 02 LEIE(N): Eef, Wich, Lar, Voo, Meg, Sil, Doet, Kep, Dre, Ste, Ang, Lat, Wesv || Wilp, Bat.
- 03 LEJEN: Does, Did.
- 04 LEENN: Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich || Mar.
- 05 LENEN: Win.
- 06 LEDEN: Aal.

- 07 LIENN: Gees, Eib.
- 08 LONGEREN: Loch.
- 09 STUREN: Bel.
- 10 MONSTERE: Zed.
- 11 MENNEN: / Acht 1895 [Telge 2, 85].
|| an de bek hollen: Wilp.

Eib 1980: Noh mot ie 't peerd maor effen leenn [Telge 1, 47].

Kot 1913: 't Genk op huus an. Derk leenden 't broene paerd, Jansen zelf den vos [Meinen 2a, 25].

OPTUGEN

optuigen (voor een keuring)

- 01 OPTUGE(N): Gor, Alm, Wich, Ruu, Lar, Bor, Gees, Nee, Eib, Bel, Aal, Gen, Voo, Sin, Zel, Doet, Kep, Dre, Hen, Ste, Does, Ang, Lat, Did, Zed || Mar.
- 02 OPMAKEN: Eef, Loch, Nee, Din, Wesd, Zel.
- 03 OPDOFFEN: Eef, Meg.
- 04 OPKNAPPEN: Alm.
- 05 OPSIEREN: Hen.
- 06 KLOORMAKEN: Lich, Vars, Did.
- 07 TOILETTEREN: Loch, Win.
- 08 MOOI MAKEN: Harf.
- 09 POETSEN: Win.
- 10 OPPOETSEN: Win.
- 11 MONSTEREN: Sil.
- 12 INVLECHTEN: Gees, Rek, Zel.

Lar: Optugen, maor wie zegt: optuugn.

Loch: Bie 't opmaken/toiletteren wordt de manen en stat in-evlochten. [INVLECHTEN].

Hen: 't Veurbrengen van 'n peerd op keuringe, markten, e.d. heit monstere. In Hengel voor vroger de grote peerdemarkten waren, was 'n appatte monsterplaatse. Laatst zei mien breur nog tegen mien: "Dén en dén woont, i-j wet wel, op de olde monsterplaatse". [MONSTEREN, MONSTERPLAATSE].

Gor: Vroger warkten 't peerd veur de boer, noe warkt de boer veur 't peerd.

AFTUGEN

aftuigen (na een keuring)

- 01 AFTUGE(N): Gor, Alm, Wich, Ruu, Loch, Bor, Gees, Eib, Aal, Din, Gen, Voo, Sin, Zel, Doet, Kep, Dre, Hen, Ste, Does, Ang, Lat, Did, Zed || Mar.
- 02 OFTUGEN: Nee, Bel.

Zel: Aftugen: alle lintjes en vlechten weer uut de manen en start doen.

HOOFDSTUK 13

COMMANDO'S

HAAR OP

commando als een paard naar links moet

- 01 HAAR OP: Wich, Ruu, Lar, Gees, Nee, Rek, Din, Gen, Voo, Vars, Sin, Wesd, Zel, Ste / Lich 1991 [Telge 8, 48] || Mar.
- 02 HAAR: Zwi, Gees, Rek, Groen, Aal, Sil, Zel, Ang.
- 03 HAARUM(ME): Win, Meg, Wesd.
- 04 HER HER: Vor.
- 05 HAAR HIER: Eib.
- 06 HIEROP: Bel.
- 07 HOT: Eef, Lich, Hen / Eib 1980 [Telge 1, 34].
- 08 HOT OP: Loch, Hen.
- 09 HORT OP: Alm.
- 10 UMME: Harf, Eib.
|| stie op: Haak.

Harf: "lets umme", en dat wordn dan met de liene an-egeven.

Meg: Ik heb nooit anders geheurd dan haarum; dat was bi-j bouwen van 't land geldend veur links zowel as veur rechts umdreien.

Does: Op de meeste vraogen kan 'k gin zinneg antwoord op geven. Iedere voerman het zo zien eigen manier van roepen en van gaon. 't Is maor net hoe'j met de peerde umgaot.

Acht-Tw 1895: Haar - hierheen. Haar, hort worden geroepen tegen een paard dat zonder lijn wordt gemend [Telge 2, 47/56].

Kep: I-j zegt niks, dat doe'j met de liene, leidfels of teugels. [Ok: Lat, Wesv, Did, Zed || Wilp].

HOT OP

commando als een paard naar rechts moet

- 01 HOT OP: Ruu, Lar, Din, Gen, Voo, Vars, Sin, Wesd, Ste.
- 02 HOT: Wich, Vor, Zwi, Eib, Groen, Aal, Sil, Zel, Ang / Win 1971 [Deunk 1, 97].
- 03 HOT HOT: Vor.
- 04 HOT UMME: Eib, Win, Wesd, Zel.
- 05 HAAR OP: Alm, Loch, Bel, Lich, Hen / Eib 1980 [Telge 1, 30] || Mar.
- 06 HAAR: Eef, Hen.

- 07 HAARUM: Meg.
- 08 STIE OP: Gees, Nee, Rek / Eib 1980 [Telge 1, 80].
- 09 UMME: Harf, Eib.
- 10 HUMME: Gor.
- 11 VOT: Aal.
|| stie: Mar.

Harf: "lets umme", en dat wodn dan met de liene an-egeven.

Kep: I-j zegt niks, dat doe'j met de liene, leidfels of teugels. [Ok: Lat, Wesv, Did, Zed || Wilp].

Acht-Tw 1948: HUMME (gezegd tegen een paard of koe) Om! Keer om! [Wanink 1, 114].

UMME

commando als een paard opzij moet

- 01 UMME: Gor, Harf, Eef, Wich, Lar, Zwi, Gees, Rek, Bel, Lich.
- 02 HUMME: Loch, Gees || Wilp.
- 03 GAO'S UMME: Ruu.
- 04 UMME GAON: Lich.
- 05 HOMME: Eib, Aal, Win, Din, Vars, Kep, Ste / Vars 1985 [Telge 6, 148] || Bat.
- 06 HOMMEL: Meg.
- 07 HOMMER: Sil.
- 08 AMME OMME: Eef.
- 09 HUP: Hen, Did, Zed.
- 10 OPZIED: Loch, Eib, Aal, Ang.
- 11 GAOT'S OPZIED: Sin.
- 12 VOT: Zed.

Hen: Onder zachte druk 'hup' zeggen.

Did: Gi-j druk tegen 't peerd aan en zeg dan: 'hup'.

Vor: Ie zegt niks, maor geeft 't met de liene, leidfels of teugels an. [Ok: Zel, Lat, Wesv].

VRUIT

commando als een paard stilstaat en dan verder moet gaan

- 01 VRUIT: Eef, Ruu, Bel, Ste, Lat || Bat.
- 02 VRUUT: Harf, Doet, Hen.
- 03 VERUUT: Zwi, Lat.
- 04 VEUROET: Nee, Eib, Groen, Win.
- 05 VEURUUT: Eib, Aal, Sin, Zel, Hen.
- 06 VUURUUT-AN: Wich.

- 07 VOORUUT GAON: Ang.
- 08 VOORUIT: Vor, Bor, Rek, Bel.
- 09 VOT: Loch, Rek, Aal, Gen, Zed / Acht-Tw 1954 [Wanink 2], sHe 1982 [Telge 3, 167] || Wilp.
- 10 VORT: Alm, Lar.
- 11 VUT: Ste || Wilp, Mar, Haak.
- 12 HOP: Doet, Lat.
- 13 HOP, ALLEE HOP: Meg.
- 14 HOT: Wesv / sHe 1982 [Telge 3, 67].
- 15 HORT: Dre.
- 16 HORDAN: Kep.
- 17 HÖT: Nee, Eib, Doet, Did / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 114].
- 18 HUT: Gees.
- 19 KOM: Hen.
- 20 KOM AN: Ruu, Eib, Aal.
- 21 ANGAON: Lich.
- 22 KOM JONG: Ruu, Does, Did.
- 23 JÖH: Voo, Wesd.
- 24 JUH: Eib, Sil / Vars 1985 [Telge 6, 161].
- 25 JUU: Sin.
- 26 JE: Eib, Vars.
- 27 KOH: Din, Sil, Zel, Hen.
- 28 ALLA: Gor.
- 29 ALLEE: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 66].
- 30 ALLO: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 66].
- 31 ALLO-VÖLLE: Bor.
- 32 JAH: Vor, Bor.
- 33 HUP HUP: Did, Zed.
- 34 MAG WEL: Vor.

Bor: Dan klak/klik ie met de tonge [Ok: Gor, Nee].

Kot 1913: En daarop zae Jansen, harder as neudeg was: "Alla, laowwe maor wieter arbeiden. Met appels aeten en präötjes maken kriege wi-j 't land neet umme. Alla, kom Vos! Kom Broene! Toe dan! Alla! Joh! Toe dan peerde!" [Meinen 2a, 22].

Vars 1985: Völle boeren zeien: "Juh", as 't peerd mos antrekken [Telge 6, 161].

IETS AN

commando als een paard stilstaat en dan een beetje verder moet gaan

- 01 (NOG) IETS AN: Harf, Vor, Loch, Gees, Eib, Aal, Kep, Hen || Bat.
- 02 (TOE) GAO(T)'S IETS AN: Vars, Sin, Sil.
- 03 EETS AN: Ruu, Nee.
- 04 HUU, IETS AN: Groen.
- 05 TRAD AN: Eib, Rek, Lich, Aal, Zel.

- 06 TRAP AN: Wich.
- 07 ENDJE AN: Gor.
- 08 FITSKEN AN: Din.
- 09 ZUUTJES AN: Zel.
- 10 KOM, ZEUTJES AN: Eef.
- 11 KOM AN, VERUUT: Eef.
- 12 AN: Bel, Wesd.
- 13 AAN: Lat.
- 14 VEURUUT HOO: Bor.
- 15 VERUUT HUU: Zwi.
- 16 IETSKES VOORUUT: Ang.
- 17 KOM 'S: Aal.
- 18 KOM JU: Win.
- 19 KOM KOM, NOG IETS: Ste.
- 20 NOG 'N BETJE, HUUTJE: Lar.
- 21 TOE MOR: Lar.
- 22 VOT: Eib.
- 23 HÖW: Win.
- 24 STAP: Loch.
- 25 VOETJE: Alm.
- 26 AANTREKKEN: Doet.

Win: Bi-j Poolse peerde zeg i-j: 'HÖW'.

TRUGGE

commando als een paard achteruit moet gaan

- 01 TRUGGE: Eef, Wich, Ruu, Loch, Zwi, Bor, Gees, Nee, Eib, Rek, Groen, Aal, Win, Din, Vars, Sin, Wesd, Zel, Doet, Kep, Dre, Ste || Wilp, Bat.
- 02 T(E)RUGGE OP: Gor, Harf, Nee, Bel, Lich, Sil, Zel.
- 03 TERUG: Vor, Eib, Sil, Does, Zed.
- 04 TERUG TERUG TERUG: Vor.
- 05 TERUG OP: Alm, Hen, Wesv.
- 06 TRUU: Loch, Bor, Eib, Win, Lat / Eib 1980 [Telge 1, 86].
- 07 TRUU OP: Loch, Nee || Mar.
- 08 TRUUG: Doet, Did.
- 09 TRUUK: Ste.
- 10 TRUGE: Voo / Eib 1980 [Telge 1, 86].
- 11 TRUGO: / sHe 1982 [Telge 3, 151].
- 12 TRUKE: /Aal 1964 [Rots 1, 45].
- 13 TRUG UUT: Din, Meg.
- 14 TRUUG OP: / Pan 1988 [Telge 7, 140].
- 15 TRUUK OP: / Pan 1988 [Telge 7, 140].
- 16 TRUUK HOP: Ang.
- 17 TRUUJ OP: Eef, Lar.
- 18 TRUK TRUK TRUK: Hen.
- 19 TRIEK OP: sHe 1982 [Telge 3, 150].
- 20 ACHTERUUT: Gor, Hen, Ang.

VOETJEN

commando als een paard zijn heen omhoog moet doen

- 01 VOETJE(N): Gor, Harf, Eef, Loch, Zwi, Gees, Eib, Rek, Win, Sil, Zel, Kep, Hen, Ste, Does, Wesv, Did.
- 02 VOETJE(N)-OP: Wich, Win, Din.
- 03 VOET OP: Alm, Vor, Gees, Nee, Vars, Ang, Zed.
- 04 VOOT OP: Aal, Win.
- 05 OP VOET: Gor, Ste.
- 06 VOETS: Loch.
- 07 VUUTJEN: Voo, Kep.
- 08 HOP VOET OP: Hen.
- 09 HOP: Eib, Zel.
- 10 POOT OP: Ruu, Bor, Groen, Lich, Win, Gen, Sin, Wesd.
- 11 POOT: Doet, Lat.
- 12 PEUTJEN: Vars.
- 13 PEUTJE OP: Lar.
- 14 GEEF POOT: Meg.
- 15 OP: Aal.
- 16 OP POOT OP: Bel.
- 17 HOEF OP: Nee.
- 18 BEEN OP: Loch.
- 19 VOES OP: Aal.
- 20 GEEF VOES: Meg.
|| hop voet: Wilp, Bat.
|| hopla: Mar.

Vor: Eén tikje tegen 't been en met-ene zeggen: 'Voet op, voet op'.

Voo: Vuutjen! At e niet wil, dan mo'j 'm bi-j de sok kriegien.

Did: Voetje! En dan aan de zok pakken.

HOP

commando als een paard op moet staan

- 01 HOP: Loch, Gees, Nee, Bel, Ste || Wilp, Bat.
- 02 HOP HOP: Harf, Hen.
- 03 HUP: Gees, Nee, Zel, Ang || Mar.
- 04 HUP, OP 'T ENDE: Loch.
- 05 HUP, GAO'S OPSTAON: Gor.
- 06 KOM: Vor, Voo, Dre, Zed.
- 07 KOM 'S OP DE BENE: Win, Vars, Sin, Wesd, Hen.
- 08 KOM ('S) OP: Wich, Eib, Doet, Kep.
- 09 KOM 'S AOVERENDE: Eib.
- 10 KOM, ALLO DAN: Bor.
- 11 KOM, OPSTAON: Win.
- 12 KOM, GAOT STAON: Gen.
- 13 KOM JONG, STAO OP: Did.

- 14 OP: Ruu, Nee, Aal.
- 15 OP, PEERD: Lar.
- 16 OPSTAON: Din.
- 17 OBBES: Eef.
- 18 STAO: Rek, Zel.
- 19 STAO 'S OP: Rek, Zel.
- 20 VERUUT: Zwi.

Vor: Eén klopje op de hals geven en meteen zeggen: 'Kom'.

Zel: 'n Tik geven en dan 'hup' schreeuwen.

HUU

commando als een paard stil moet staan

- 01 HUU: Gor, Harf, Eef, Vor, Ruu, Loch, Gees, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Win, Din, Voo, Meg, Vars, Sin, Sil, Wesd, Zel, Doet, Kep, Dre, Hen, Ang, Lat, Zed / sHe 1982 [Telge 3, 67] || Bat.
- 02 HUUH: Nee.
- 03 HUUJ: Did.
- 04 HUUJ: Wesv.
- 05 HOO: Harf, Alm, Eef, Wich, Loch, Bor, Gees, Eib, Rek, Win, Meg, Hen, Does || Mar.
- 06 HOO MAR: Gor.
- 07 HOW MOR: Gen.
- 08 HOOW: Lar, Meg || Wilp.
- 09 HÖW: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 110].
- 10 HEU: Aal.
- 11 HEUW: Lar.
- 12 STIL(LE): Wich, Vor.
- 13 STAO STIL(LE): Win, Doet, Kep.

Hen: Bi-j dit alles mot wel bedach wodn dat de liene 't peerd ok helpt regeren.

Vars 1985: 'n Kleint nuksken an de liene; 'n dudelek: "Huu!" der bi-j en 't peerd steet stille [Telge 6, 152].

KOM HIER

(een paard) roepen

- 01 KOM HIER: Eef, Zwi, Nee, Bel, Lich, Aal, Win, Din, Sin, Kep, Ste, Does, Ang, Did.
- 02 KOM DAN: Gor, Harf, Alm, Vor, Wich, Lar, Bor, Gor, Gees.
- 03 KOM DAN, KOM DAN: Voo, Zel, Dre.
- 04 KOM DAN, KOM HIER DAN: Loch.
- 05 KOM {MAOR}: Alm, Bel || Mar.
- 06 KOM MOR, KOM DAN: Rek.
- 07 KOM JONG: Eib.
- 08 ALLO DAN: Lar, Bor, Gees.

09 KWIEJO, KWIEJO: Loch.

Gor: 'Kom dan!', en doorbie mo'j de naam roepen en in de handen klappen.

Vor: lej mot eur of zien name ropen en dan, as ze kump, as beloning'n stuksken roggebrood geven.

Loch: le roopt de name van 't peerd en: 'Kom hier dan'; dus: "Blesjen, kom dan, kom hier dan!". De afkorting van 'Kom hier dan' is: 'Kwiejo, kwiejo'.

Lar: A'j met 'n keukske kwammen, hoven ie hillemaols neet te ropen.

Eib: le mot altijd wat lekkers in de tesse hebben en dan hoof ie neet te ropen, want dan kump e vanzelf.

Does: As 'n peerd met 'n voerman of ruiter één is, hoeft ie 'm niet te roepen, dan kump e van eiges. En 'n peerd wat goed gedaon hef deur uut zien eigen te kommen, hef wat verdiend: 'n snuupken of 'n snee brood. Ik heb 't peerd, woor ik mee gewerkt heb altied met twee woorden angespraoken en de commando's wazzen altied 'jah', 'kom' of 'hoo'.

Lat: As ze in de wei lope, mo'j de naam roepe of fluite.

Zel: 'n Peerd mo'j bi-j de name roepen. [Ok: Vor, Ruu, Eib, Meg, Vars, Sil, Wesd, Zel, Doet, Hen, Lat,

BIELAOGE 1

WAKEN BI-J 'T PEERD

Mien moeder was weduwe met vijf kinder. De dri-j oldsen wazzen al bi-j de boer. En doe ik november twaalf jaar was eworden, moes ik met april (doe kon ik van schole af) ok naor de boer toe. Ik verdienen wel niet völle moor hadde dan toch de kost. Ik mot eerlek zeggen, ik trof 't goed bi-j die boer, ik was der as kind in huus. A'j twaalf jaor bunt, bu'j ok eigelek nog 'n kind. Ik begonne daor met lichte karweitjes, zoas eerpels schellen, de hoender voern, eier uuthalen, de läöge melkbussen van de weg halen en zukke klungederi-j. En zo zachtjes-an leer ie van alle wark. Doe ik veertien jaor was, kon'k de vijf beeste al melken en kreeg ik 'n zakallozie met kettink; ik geleuve niet dat der toe al polsallozies wazzen.

Ik wazze der nog niet lange of 't peerd moes 'n vullen kriegien. At de draagtied umme was (dat was elf maond) wodn geregeld ekekken of 't peerd al has veur de memmen (spenen) had, dan kwam 't heel kot-an. Op 'n aovend was 't dan zo wied en moes der bi-j ewaakt worden. Der worden aoverlegd dat de boer en de oldste deerne van zes jaor en ikke mekare an de praot zollen hollen. Wi-j leien bi-j 't peerd op daele op 'n paar klap stro met 'n peerdedekken aover.

Maor 't duren niet lange of ons waken bi-j 't peerd was slaopen as 'n osse. De vrouw van de boer, 'n echte boerinne die de hande nargens verkeerd veur hadde staon, vertrouwen ons niet al te bes en ston um 'n uur of ene op, um te zien hoe of 't der bi-j ston. Ze zut dat de bene en de kop van 't vullen der al bunt. Ze zeg: "Allo, op de bene, 't vullen is der al zowat, gin tied um naor de buurte te gaon; wi-j redden 't ok zonder hun hulpe".

't Was 'n mooi meervullen, met zo'n grieze moeskleur, die wordt meestal later zwat. Now mos der ewacht worden totdat 't haam der af kump. Want as 't peerd al geet staon veurd dat 't haam der af is, mot 't haam op-ebonden wodn, want 't mag niet op de grond kommen umdat der niet op etraenn mag wodn. Want as dat wel gebeurt, zol 't vullen volgens 't bi-jgeleuf later de kop niet goed hoge dragen. At dan 't vullen an de titte was, ko'j naor bedde gaon. Den anderen dag wodn 't haam baoven op 'n wilgenkop egooid.

't Is toch eigenaardig, a'j zukke kleine dinge van vrogger nog zo goed wet.

juni 1981
A. Weenink
dialect Hengelo, Gld

BIELAOGE 2

PEERDEGELD

Um en an 1920 was der op Olborgen 'n boerderi-je woor of twee ongetrouwde jonges met hun olde moder wonn. Naost hun gewone veestapel hadden ze vier peerde. Met 't bewarken van hun land hadden ze die daor in de klei ok wel neudeg, want 't gebeurn wel dat ze der minstens drie veur de ploeg mossen spannen um te bouwen.

Bi-j een van die peerde hadden ze too 'n mooi meer-vullen ehad en nao lang aoverleg hadden ze beslot-ten um dén te verkopen; ze konnen toch niet alles an hollen.

Zo wazzen de jongens der dan met in Hengel nao de peerdemarkt etrokken en hadden 'm door nao eur dunken goed verkocht.

In huus ekommen hadden de jongens 't geld dat ze ebeurd hadden bi-j moeder in de slippe egooïd.

Dat was zo de gewoonte ewes: al 't geld dat der van de boerderi-je binnenkwam, ging via moeder 't kab-benet in en later nao de Boerenleenbanke.

Disse keer was der toch iets bezunders an dat geld ewes, want 't olde mense had 't niet zoas anders ef-fen nao-eteld en dan op-eborgen. Ze had 't los in de slippe van de scholdook laoten liggen en der af en toe met de hand deur eruurd. 'n Hötjen later had ze ezeg: "Dit is toch heel ander geld as dat van de varkens die wi-j veurege wekke af-eleverd heb; peer-degeld is defteg geld". Want 't peerd maken de boer. Boeren trots in die zin, zol die nog bestaon?

Dit verhaal is mien verteld deur iemand die in die joren bi-j dén boer ediend had.

februari 1985
G. Geurtsen
dialect Hengelo Gld

BIELAOGE 3

OZE PEERD

Den halter, 't kopstukke is van ons olde en leste peerd.
En 't hönk noo an de kante, bi-j 't naogemaakte losse veur, bi-j oos an
den heerd.

As vul van de hele olde mere, hebbe wi-j 'm al ekend,
En wi-j as kinder, hebt 'm eigelek ton al völs te völle verwend.

Ton e as anderhalf jeuregen trekken mos leern,
had e door las van, wi-j konnen haoste neet kot bi-j 'm kommen,
want dan begon e van wiedten al van zich af te pleern.
Maor hee gaf zich al gauw,
En was later hele dage trouw in touw.

Hee mos, kon en dee van alles; de gekste dinge:
Slöppen, slichten, bouwen en hard lopen veur 't rij-tuug,
En gallopeern met de karmisse veur 't stekken van de ringe.

Ok veur de mechini-je deed e zien beste
Had trekken veur de Pot, grös- en roggemaejmechine
Maor good veur 'm dat dat spul minder wodn op 't leste.

Azze wi-j met met oos peerd op 't land an 't wark waarn,
Dan trok e de zwoorste vrachten, maor zag e de vrouwleu ankommen,
Dee ons 't koffiemäöltjen brachten, dan ging e daleks staon
En dee gin trad meer, dan ronneken hee van blij-schap,
Dan kreg e van de vrouwleu zwartbrood, ne flinken hap.

En in de meddag deden wi-j 'm den voorzak an,
Dan konnen wi-j den helen naomerrag weer met 'm vedan.

De zundage waarn veur 'm de mooiste dage
An oze klere kon e 't zeen, dan leep e 't leefste in de weide.
Met ne volle mage.

En an 'n pink ko'j 'm dan 's aovens naor hoes hen leenn.
Elk joor ging e met oze va in 't sjeesken naor Jan Warfman,
En elf maond later ko'j der van opan,
Dan was 't meestal in de meimaond bi-j oos 'n spul,
Want dan kreg oze peerd weer 'n vul.

Later lepen ze dan hele dage in de weide,
En kreggen 't lekkerste meigrös te vretten.
't Was good veur 'm en veur 't vul, dat ku'j wetten.
Want in de harfst was der neet völle
En mos e 't doon met 'n stuk weide vol driet-pölle.

Oze peerd was sterk, neet vittereg en neet fien,
Maor teggen de tractor mos e 't lienn.

As één pk kwam 't dervan
Kon e 't völle wark neet meer an.

De ollievergasser was starker, dee deed meer
En ozen beschutenvergasser had schrik veur dat deer.

Den tractor hef de plaatse van 't peerd ovver-enommen
En toch is oze peerd nog 25 joor old ewodn.

Hee hef de beste en ok de leste joren bi-j oos versletten
Dat zulle wi-j nooit vergetten.

't Rustege van 't vromme deer en 't lusteren en nog
Völle van dee goeie ding meer, ko'j va 'm leern,
Dat wille wi-j in 'm geerne wardeern.

Wi-j hebt 'n portret laoten maken van oze leste peerd
't Was 't oos dikke weerd.
't Hönk noo naost de schilderi-je
van oze grotva en van oze grotmoo.

1980
Jan te Vogt
dialect Beltrum

ALFABETISCH REGISTER VAN ACHTERHOEKSE EN LIEMERSE WOORDEN UUT 'T PEERD

In dit register bunt allene dee woorden op-enommen dee in hoofdletters eschreven staot; woorden dee vaker veurkomt (waenn, kommen, gaon) bunt neet altied eregistreerd.

- A**
- aan* 73
 - aanhale(n)* 51
 - aanslag* 45
 - aanspanne(n)* 50, 70
 - aanspreke* 51
 - aansprekken* 51
 - aantrekke(n)* 33, 51, 73
 - achteraover-ezakt* 46
 - achterbeen* 11
 - achterbeenpiepe* 11
 - achterbene(n)* 32
 - achterblad* 64
 - achterboks(e)* 63, 66
 - achterbokseriem* 63
 - achterboksketting* 66
 - achterbroek* 66
 - achterbrook* 66
 - achterdeel* 8
 - achterhaand* 8
 - achterhand* 8
 - achterholt* 70
 - achterkni-j* 12
 - achterkootn* 11
 - achteroethouwen* 32
 - achteroetslaon* 32
 - achteroettraeden* 32
 - achterpeut* 32
 - achterpiepe* 11
 - achterringe* 63
 - achterstel* 8
 - achteruut* 73
 - achteruuthouwen* 32
 - achteruutslaon* 32
 - achteruuttrappen* 32
 - aenter* 3
 - aevenraedeg* 20
 - afdoen* 42
 - afdoon* 42, 52
 - afdraejen* 33
 - afgedankt* 21
 - afgewerkt* 22
 - afhale* 52
 - afhangend* 21
 - afhansen* 13
 - afhouwe* 52
 - africhte* 50
 - afscheiden* 39
 - afscheiding* 38
 - afschudden (zich)* 28
 - afslaon* 39
 - afsnieden* 52
 - afspannen* 71
 - afspenen* 42
 - afstoter* 2
 - afstrimmen* 38
 - aftands* 3
 - aftan(d)sen* 3, 4
 - aftuge(n)* 71
 - afwennen* 42
 - aktie* 37
 - alla* 73
 - allee* 73
 - allo* 73, 74
 - allo-völle* 73
 - amme* 72
 - ampart* 42
 - an* 73
 - an-eribt* 20
 - anderhalfjeuregen* 3
 - angaon* 33, 73
 - angstig* 18
 - anhalen* 51
 - anhäöken* 33
 - anlopen* 33
 - annemmen* 50
 - anpakken* 33
 - anpietsen* 68
 - anpraoten* 51
 - anroeken* 38
 - anscheten* 34
 - anspan* 3
 - aanspanne(n)* 50, 70, 71
 - anspraeken* 51
 - anstoten* 34
 - antraeden* 33
 - antrekken* 33, 34
 - anvatten* 33
 - anveulen* 33
 - anveuren* 33
 - anwas* 45
 - anzetten (zich)* 33
 - aolstrepe* 15
 - aonmake* 33
 - aonzette* 33
 - aoverende* 74
 - aovergeveuleg* 16
 - aovergevuileg* 16
 - aoverhen* 68
 - aoverkoot* 45
 - äöverkoot* 45
 - aoverkoten* 46
 - aoverkruust* 31
 - aovertraeje* 35
 - aovertrekken* 68
 - appelschimmel* 14
 - arbeid* 40
 - arbeie* 40
 - armudeg* 22
 - attent* 68
 - B**
 - baard* 6
 - baas* 17
 - baeven* 28
 - bakken* 7
 - bakstuk* 55
 - balgpiene* 43
 - ballen* 8, 29, 52
 - ballenhoef* 11
 - balzak* 8
 - bang* 18
 - bangen* 18
 - bangeschijter* 18
 - baodemnauw* 36
 - baodemwied* 36
 - baovenkappe* 59
 - baovenriem* 66
 - bassenreem* 63
 - batsriem* 63
 - been* 7, 24, 46, 47
 - been op* 74
 - beenpiep* 11
 - beenpiep(e)* 11
 - beenpiepn* 11
 - beenwark* 25
 - beenwerk* 25
 - beer* 46
 - beerveuteg* 46
 - beervoeteg* 46
 - beervuteg* 46
 - beest* 1
 - behandelen* 51
 - behang* 12
 - beikelen* 34
 - bek* 7, 45
 - belere(n)* 33, 50
 - belg* 21, 23
 - belgiër* 22, 23
 - belone(n)* 51
 - bels* 21, 23, 25
 - benauwd* 49
 - bendegen* 50
 - bene(n)* 21, 22, 24, 25, 32, 35, 47, 74
 - beneman* 24
 - berenpoot* 46
 - beslag* 59
 - bespanne* 50
 - bes(t)* 20
 - beste(n)* 20, 21, 22
 - betje(n)* 30, 73
 - betrappen (zich)* 35
 - betuge(n)* 50
 - beugel* 64
 - beugelstange* 56
 - bevangen* 43
 - beven* 28
 - bevereg* 28
 - bevekt* 39
 - bezeren (zich)* 35
 - bi-jhaands* 13
 - bi-jhands* 13
 - bi-jhandsen* 13

- dreug(e) 25, 49
 dreunze 49
 dreuze 48, 49
 dribbele 32
 driefnet 41
 drieterd 16
 druppelen 32
 droes 48, 49
 droezen 27
 drönze 49
 dröp 7
 dröppel 7
 druipkol 6
 drukheuke 47
 drukkers 48
 drukkingen 48
 drukplekken 47
 drukvlakken 47
 drukvlekk(e)n 47
 drummel 9
 drupbles 22
 drupoog 44
 drusen 48, 49
 druus 45, 48, 49
 druze 48, 49
 druzen 49
 dubbele(n) 23, 61
 dweil 20
- E**
- ebouwd 24
 echterboks(e) 63, 64, 66
 echterbokseketting 66
 echterholt 70
 edel 20
 eenpeerdsliene 60
 eenspanliene 60
 eerlek 19
 eerste(n) 29
 eets 73
 effen 33
 egreujd 20
 eigengereid 17
 eigengereiden 17
 eigenwies 17
- eigenwijs 17
 ekommen 20
 empe 17
 empeg 16
 empereg 16
 empestat 16
 end 71
 ende 32, 70, 74
 enden 60
 endje 73
 enge 34, 36
 enkel(e) 60
 enkelepeerd 21
 enkels 36
 enter 3
 eugte 63, 65, 66
 eugten 57
- F**
- fidderen 28
 fien 21, 24
 fiene 24
 fienen 24
 fienn 21
 fitsken 73
 flank(e) 12
 flesvul 2
 flets 45
 flikkeren 38
 flink 20
 floeshoor 10
 fors 20
 fraensken 27
 frans(e)(n) 34, 36, 37
 frensken 27
 frondeel 55
 frontreem 55
 frontreemken 55
 frontriem 55
- G**
- gaaf 20
 gaatje 70
 gaeve 22, 24, 25
 gal 41, 47
 galle(n) 47
 gallegheid 47
- galleperen 31
 galop 31
 galoppere(n) 31
 galoppiere(n) 31
 gang 22, 25, 29, 30
 gangen 22
 ganger 22, 24
 gangs 22
 gank 22, 29, 31, 36, 37
 ganks 40
 gankwark 22
 gao 74
 gao(t)'s 72, 73
 gaon 29, 30, 31, 32, 34, 35, 37, 38, 40, 46, 68, 71, 72, 73
 gaot 74
 gasten 39
 gat 70, 71
 gauw 18
 gebaogen 56
 gebied 7, 56
 gebit 7, 56
 gebitsogen 57
 gebitsringen 57
 gebogen 56
 geboortekuusk(en) 41
 geboortevlies 41
 gebouwd 20, 21, 23
 gebraken 56
 gebroken 56
 gebrokken(e) 56
 gedaon 18
 geef 74
 geer 9
 geerhoor 10
 gehemelte 45
 geil 38
 gelders 21
 geldersen 21
 gelijnd 20, 23
 gellegheid 47
 gelp 2, 38, 40, 43, 46, 47
 gelpegheid 47
 gemeg 8
- genantkappe 63
 gerei 53
 geren 28, 36
 geröststellen 51
 geruststelle(n) 51
 geslach 8
 geslachtsdelen 8
 geslachtsorganen 8
 gesluns 8
 gestrekte 36
 getuug 53
 geven 32, 68, 70
 geveulsheure 6
 gevulegen 16
 gevven 68
 gewassen 20
 gewrichtsontsteking 43
 gezwollen 45
 gier 9
 gieren 28
 gifkop 17
 gillen 28
 gilp 47
 gilpegheid 47
 glasharde 25
 gloeperd 17
 goed 19, 20, 22, 23, 25
 goedaardege(n) 49
 goedsoortig 20
 goei(e) 19, 24
 goeie(n) 22
 goldvos 14
 göllen 28
 good 20, 22
 goodwelleg 19
 gooie 34
 gracieus 23
 grammieteg 17
 grauwe 44
 grauwschimmel 15
 grendel 59
 gresboek 40
 grespeerd 3
 gresveulen 3
 gresvöllen 40

gresvullen 40	halsreem 54, 55, 62	hechtereg 49	hierop 72
greuts 37	halsriem 55	hefboom 57	hings 1, 38
grieze 44, 66	halster 53	heknies 24	hingsteg 38
grinneken 27	halstertouw 54	heksenbessems 5	hingsten 38
grof 21, 25	halter 53, 54, 57	heksenknuppen 5	hinks 1
groffen 21, 23	ham 41, 42	heksenvlechten 5	hinneke(n) 27
grond 33	hamel 58	helleg 16	hit 21, 23, 24
grönneken 27	hamer 8	hellegen 17	hitjen 21
groot 24	hamerspel 8	helm 41	hitsjen 21
grootn 24	hamschei 58, 70	helter 53, 54	hittepetit 16
grösbietier 7	hamscheide 70	helterstrang 61	hoddel 22
grösei 29	hamschicht 58	hendeg 19, 21, 23	hoed 40, 48
grovve 25	hands 12, 13	hendegen 21	hoef 10
grovven 25	handsen 13	hengest 1	hoef op 74
gröwwel 17	handzaam 19, 23	heng(s)t 1, 38, 39	hoefrand 12
gus(t) 40	hanekam 5	hengsteg 38	hoefzaol 10
guust 40	hanentrad 32, 37	hengstekolder 44	hoeken 36, 37
H	hanentraejer 37	hengsten 38, 39	hoeve(n) 34, 35
ha(r)s 23	hanentred 37	hengstenlul 8	hoge(n) 24
haam 41, 42, 58	hanentrip 37	heng(s)t vul 2	hoger 70
haamhaok 59	hange 23	henks 1	hol 31
haamholt 58	hangend 45	henksten 38	holden 68
haamkussen 58, 59	hangepokkel 21	her 72	holsteiner 22, 24
haamsloeting 59	hangrugge 21	hespel 21	holstender 24
haamspaon 58	hankholt 20, 21, 22, 23	hessenzweep 67	holt 58
haamspäone 59, 60	haok 57, 59, 63	hessezweep 67	holten 58
haamssluting 59	håök 23	heten 17	hölter 60
haamzellen 58	haoke 22, 45	hetseg 18	holtere 22
haands 13	håöke 45	hettel 18	holterig 22
haar 72	håöke(n) 33	heu 74	holtvraeter 25
haar hier 72	håöken 32, 34	heuf 55	holvere 33
haar op 72	håöksken 59	heuf(d) 5	homme 72
haarum(me) 72	håövel 20	heuf(d)riem 54	hommel 72
hachten 59	hard 31, 40	heuf(d)stel 5, 54	hommer 72
hackney 37	harddraver 22	heufreem 54	hompeleg 34
hackneygang 37	hardloper 24	heujboek 40	hoo 73, 74
haemke 58	harken 33	heujdrechteg 40	hoof 10, 12
haevel 70	hars 39	heujvölle(n) 40	hoofd 5
hak(ke) 11, 12, 47	harsen 39	heujvul 40	hoog 24
hakken 35	hasknöpkes 39	heujvullen 40	hoogbeneg 24
hakkentraeder 26	haspel 70	heukske 57	hoor 10
halen 52, 68	hassen 39	heupriem 66	hoorinkelen 36
halfjäöregen 3	hasten 39	heurenuste 5	hoorn 10, 11
halfjeuregen 3	haver 23, 68, 69	heu 74	hoornrand 11
halfwessel 3	hazenhak 12	hevel 57	hoow 74
hals 51	hazewind 24	hiel 11	hop 73, 74
		hier 74	hop hop 74

höppe 23	J	karwats 67	kindmak 19
hordan 73	jaarling 3	karzadel 64	kinketten(e) 57
hordl 23	jachterege 16, 18	kasjeune(tje(n)) 68	kinketting 57
hort 73	jachterege 18	kasjoks 32	kinnebak(ken) 7
hort op 72	jah 73	kasjone 67, 68	kinnebaksbeenderen 7
hot 72, 73	jaoregen 3	kasjoon 68	kinnebakstuk 55
höt 73	jaorling 3	kauwbenen 7	kinreem 55
hot hot 72	jas 23	kawops 32	kipreem 65
hot op 72	je 73	keelreem 55	kipriem 65
hot umme 72	jenken 28	keelreempken 55	kipsingel 65
hotlien(e) 61	jenkerd 28	keelriem 55	kitteteg 16
hotliene 60	jenkerege 16	kegelen 39	kiww(e)n 7
hotlient 60	jeu regen 3	keit 35	kiwwenbutte 7
houw(e) 30, 31, 44	jeuregen 3	kelband 55	kladden 6
houwen 32, 40, 68	jeurling 3	keliek 43	klaeven 39
houwsnie 45	jöh 73	kere 68	klamp 57
hove 10	jök 48	ketse 36	klaphengst 2
hovenvanger 35	jök(ke) 46	ketse(n) (zich) 34, 35	klassen 5
how 74	jökkerieje 48	ketser 33	klatten 5
höw 73, 74	jong 73, 74	kettelpoord 19	klausteren 32
höwwe 30, 31	ju 73	ketten 66	klauw(e) 10, 11, 34
huj 74	juffer 24	kettene 57	klauwrand 12
hulterig 22	juffertje 24	kettens 63	klavesteren 30
humme 72	juh 73	ketting 57, 66	klepper 22
hup 72, 73, 74	juu 73	kettinghaok 63	kletten 5
hut 73		kettings 63	kletter 31
hute 65	K	kettingske 66	kleute 8
huu 73, 74	kabbezoe 54	kettingtje 66	klevereg 39
huuh 74	kaelband 55	keuksken 41	klied 43
huuj 74	kaelriem 55	kewwerd 45	klieven 5
huutje 73	kale 47	kidde 24	kliege 9
huzarenknol 21	kalegheid 48	kiefbutte 7	kliege(n) 63
	kalm 30	kiesen 45	klissen 5
I	kalmeren 51	kiekerd 18	klitte(n) 5
iel 23	kam 51	kiekereg 18	klittebolle 5
iemen 49	kamme(n) 51	kiepreem 65	kloeten 20
iets 73	kante 29	kiepriem 65	klok 7
ietskes 73	käöbelen 34	kiepsingel 65	klokkenspel 8
inbreien 52	kaoker 8, 9	kier 68	klook 20
inkennegen 16	kapot 48	kieuwen 7	kloor 51
inspanne(n) 70	kapstok 22	kievenbutte 7	kloormaken 71
inspannen 70, 71	kar 70, 71	kimmelketten 57	klophengs 1
intugen 50	karbijnhaok 66	kimmelketting 57	klophings 1
invlechten 51, 71	karhengst 4	kimmelkettingring 57	kloppen 51
isabel 15	karleidsel 60	kimmelring 57	klospäöne 60
	karneel 49	kin 7	klos(se) 22, 23, 25
	karspringer 16	kin(ne)band 55	

Register van Achterhoekse en Liemerse woorden uut 'De mens en zien wark - C' (vervolg)

klösse 5, 8	kolderegen 17	krabbe(n) 33	kussen 41, 58, 64
klosseg 21	kolderieje 44	krabbelen 34	kussens 59
klossen 37	kolderig 17	krabben 32	kuuf 6
klossig 20	kolderkops 44	krabberd 33	kuuksken 41
klouwen 5	koliek 43, 44	kraenselen 27	kwaaidroes 49
klungel 20	kolle 6	krage 12	kwaggen 27
klustere 38	kölle 6	krampen 40	kwaoendreuze 49
knallen 68	kolleke 15	krampentrekker 47	kwaoj 17
knaok 8	kölleke(n) 6	kreng 16, 17	kwaoje(n) 49
knäök 25, 34	kolletje 6	krengetje 17	kwezel 16
knap 20	kolle 6	krengig 16	kwiejo 75
knaphaver 68	kom 73, 74	krenseleg 16	kwiksprinter 18
knappen 68	kom an 73	krenzeg 16	
knee 47	kommen 32, 33	kreupelen 47	L
knene 43, 47	kont(e) 8	kribbe(n)bieter 17, 25	laege 21
knenvanger 37	kontreem 63	kribbeg 16	laeve 19
knevel 57	kontriem 63	kriebel 16	lam 47
knevelketting 57	koo-hakken 46	kriege(n) 7, 40	lang 20
knevelstang 56	kooliene 60	kriesken 28	lang(er) 71
knepen 31	koord 60, 68	krieten 27, 28	langbenegen 24
kniepstang 56	koorliene 60	krijzen 28	lange 24, 46, 68, 69,
knikken 46	koostand 36	kroep 8	70, 71
knippen 52	koot 11, 37, 45	kroeperd 47	langn 23
knipsen 68	kop 5, 44	kromme 21, 56	langs 68
knoeien 38	koppeg 17	kron 11	langste 70
knol(le) 1, 4, 20, 22,	köppig 17	kroon 10, 11, 60	lanke 12
24, 25	köppigen 17	kroonband 11	laogen 7
knuppe(n) 5	kopreem 54, 55	kroonrand 10, 11	laote(n) 38, 39
knuppel 9, 70	kopriem 54	kröppel 47	larken 51
knupreemken 68	kops 17	kröppelen 34, 47	lasteg 17
ko(r)t(er) 70	kopschee 18	krouwen 33	lastpeerd 21
koef 6	kopstel 53, 54	kruk 20	lat 23
koehakkeg 37	kopstuk 17, 54	kruppel 47	lebväöle 2
koeke 41	kopstuk(ke) 54	kruppelen 47	lebvöllen 2
koepeerd 15	kopzel 55	kruse 35	lebvullen 2
koeperd 15	korelichte 65	kruselings 35	leddewater 43
koeve 6	kortaodemeg 49	kruus 8	leden 71
koeze 19	korten 30	kruuskras 35	leef 18
koffievos 14	kortste 70	kruuslam 43	leemvos 14
kogel 11, 46	kossem 11	kruuslien(e) 61	leenn 71
koh 73	kote 12	kruuslient 61	leerkussens 59
koker 9	kote(n) 11, 46	kruusreem 63	leeske 12
kokker 8, 9	kötte 6	kruusriem 63	leeste 12
kökker 9	köttel 29	kruussingel 64	leewater 43, 47
kol 6	köttels 29	kruusslag 35	lege 21
kolder 44	kötter 52	kuif 6	leger 70
koldereg 17, 44	köttereg 45	kuliek 43	leggen 33, 68

Register van Achterhoekse en Liemerse woorden uut 'De mens en zien wark - C' (vervolg)

leiden 38, 71	longeerteugel 62	manenreem 54	misbaksel 20
leidsel 60	longeren 71	manenschorf 48	moderloos 2
leidzeel 60	loop 31	manenschörf(t) 48	moederkoek 29
leie(n) 71	löp 22	manenschurf(t) 48	moederloos 2
leis 60	löp(pe) 22, 31	manenstrang 5	moek 46
leisel 60	lope(n) 29	manenstrank 5	moeke 46, 47
lejen 71	lopen 30, 31, 35, 50	manentop 6	moekebenen 25
lelek 16	loper 22	manentöpken 6	moekepoot 46
lemen 47	los 33	manestremg 5	moerkolder 44
lende 12	loskloppen 68	mann 5	mok(ke) 46
lenen 71	löskommen 31	maon 44	mokpoot 46
lepken 41	löslaoten (zich) 38	maondagszeekte 43	mölle(n)peerd 22, 25
leren 50	lösleggen 42	maondagsziekte 43	mömme 9, 39
leste 42	lostrekken 34	maone 5, 51	mondstuk 56
leuk 18	lubben 52	maonekam 5	mondzeer 45
lich(t)achteg 21	luchthapper 25	maoneschurf 48	monkelen (zich) 35
lichriem 65	lujen 23	maonoge(n) 44, 45	monstere(n) 71
licht(e) 21, 23, 25, 65	lul 8	maonoog 44	monsterplaatse 71
lichte-ogen 59	lummel 9	maor 74	moodwilleg 18
lichter 71	lux 20, 23	mäöwken 46	moofhakken 35
lichtn 21	luxen 23	mar 74	mooi 20, 21, 23, 35,
lief 19	luzebos 17	marrie 2	37, 71
lien(e) 60, 61, 62		massaal 21	mooien 20
lien-eugten 57	M	mauwen 28	moor 15
liene-eugte 57	maaiken 34	meer 2, 70	moorkolder 44
lieneknippe 57	maaiker 26	meernpeerd 2	moorkop 15
liene(n)vanger 18	maann 5	meernvul 2	moorschimmel 15
lienn 71	maannkam 5	meervölle 2	mor 73, 74
lient 60	maannstrang 5	meervul 2	more 15
lies 12	maannstrank 5	meervullen 2	mouw(e) 47
liewater 43	maanntrak 5	meie(n) 34	mouwen 28
lijn 21	maeje(n) 32, 34, 40	mekare 35	mouwke 47
lillek 20	maer(e) 2	mem(me) 9	mouwken 46
lillekerd 17	maervulle 2	memmen 39	muffen 27
linksaf 34	mag 73	mennen 33, 71	muk 46
lippen 28	mager(e) 22, 23	mere 2	muusken 47
lobbes 19	mak 19	mereveulen 2	muziek 19
loch 32	make 52	merrie 2	
loerik 17	make(n) 50, 51, 52,	mes 29	N
log 21, 23	68, 71	mesjestern 23	nach(t)meren 5
lok 6	makkelek 19	mestballen 29	nachtmerries 5
lokke 6, 11	makkeman 4, 20	miegard 17	naegel 10
lomp 23, 25	man 50	mienen 47	naegelholt 20
lompe 24	mane(n) 5, 48	mietzak 17	naeve 36
lomperd 23	manen-streng 5	milt(e) 41	nakke 5
lomperik 23	manenkam 5	milte 29	nakreem 54
lompn 23	manenkaom 5	minder 70, 71	naogeboorte 41, 42

nat(te) 38, 49
 nauw(e)(n) 36, 37
 neisel 39
 nek(ke) 5, 48
 nekkenreem 62
 nekreem 54, 62
 nekriem 54, 62
 nekschoft 5
 nemmen 32, 33
 nerveus 16, 18
 net 41
 neudelek 16, 17
 neudeleken 17
 neuleken 17
 neusband 55
 neuskol 7
 neusreem 55, 62
 neusriem 55
 neusvlek 7
 neuze 7
 neuzereempken 55
 ni-je 7
 nog 73
 noks 16
 noksen 33
 nordzak 67
 nuste 5
 nusteheure 10

O

o-bene 36
 obbes 74
 oele 16
 oetsmieten 40
 oetspannen 71
 of-edankt 4
 ofrossen 51
 ofsmieten 40
 ofspannen 71
 oftugen 71
 oge 44, 57, 63
 oge(n) 45
 ogen 57
 oldenburger 21
 oln 4
 omme 72
 onbenul 24

onbenulleg 23
 onbenullegen 24
 onberaekenboor 18
 onbetrouwbaar 16
 oncourant 20
 onder 21
 onderbeen 11
 onderbek 7
 onderbit 7
 onderbouwd 36
 onderhaam 59
 onderkaaks-
 beenderen 7
 onderkant 10
 onderpiepe 11
 onderpoot 11
 onderstandig 36
 onderstendeg 36
 onderveurpoot 11
 ondeugend 16, 17
 ondoch 16
 ongeduldeg 33
 ongedureg 33
 onhandelboor 17
 onkant 47
 onregelmaotegen 31
 onrösteg 16
 ontralie 18
 onvriendelek 16
 onwiezen 23
 oog 44, 59, 63
 oogkleppe(n) 55
 ooglappen 55
 oor 65
 oorne 60
 op 73, 74
 op-ewetterd 2
 opdoffen 71
 opfokvöl 2
 opgeleb 2
 opgeschotten 24
 opknappen 52, 71
 opmake(n) 51, 71
 opnemmen (zich) 32
 oppoetsen 71
 opsieren 71
 opstaon 74

opstökken 70
 opstukken 70
 optrekkn 28
 optuge(n) 51, 71
 opvlechte(n) 51
 opzet 61
 opzetliene 61
 opzetteugel 61
 opzettögge 61
 opzettrens 61
 opzied 72
 oren 60
 overbouwd 36
 overkoot 45
 overkoten 46
 overstappen 34
 overkoot 45
 overstappen 35

P

paerd 1
 päölen 32
 paradestap 37
 pare 39
 parlevinker 19
 passant 65
 passe (te --) 19
 peerd 1, 3, 4, 12, 13,
 16, 17, 19, 20, 21,
 22, 23, 24, 25, 29,
 36, 74
 peerdedaeke(n) 66
 peerdedek 66
 peerdedekke(n) 66
 peerdedekkene 66
 peerdegat 8
 peerdegeschier 53
 peerdegrei 53
 peerdehoop 29
 peerdekeutels 29
 peerdeköttele 29
 peerdeköttels 29
 peerdekussen 64
 peerdeliene 60
 peerdelul 8
 peerdemes(t) 29
 peerdepit 9

peerdepoot 10
 peerdestront 29
 peerdetouw 53
 peerdetöwwe 53
 peerdetuug 53
 peerdeviegen 29
 peerdezellen 53
 peerdsleis 60
 peerdslien 60
 peerdslient 60
 peerdstuug 53
 pek 29
 penis 8
 pens(e) 43
 perd 1, 12, 13, 22
 perdstuug 53
 pet 23
 peut 24
 peut(e) 46
 peutje op 74
 peutjen 74
 peutjesblaoze 41
 pezerik 8
 pien(e) 43
 piep(e) 11
 piep-hakken 46
 piepbeen 11
 piepken 41
 piepn 11
 piet 9, 15
 pietse 67
 pietske(n) 67
 piezewiet 9
 pijpbeen 11
 pikken 39
 pinsel 8
 pismere 17
 pismerrrie 38
 plaatsen 35
 pladde 10
 plakkemeien 34
 plakken 51
 plakkenmaejer 34
 plank 23
 plarken 34
 platvuut 46
 plekke(n) 47, 48, 51

Register van Achterhoekse en Liemerse woorden uut 'De mens en zien wark - C' (vervolg)

pletter 31	raspeerdeke 24	ritseg 23	schach(t) 8, 9
ploeglien(e)(n) 60, 61	raspeerdjen 23	ritsegen 24	schachen 9
ploeglient 61	recht 32	ritsn 23	schaelappen 55
ploff 23	ree 23	ritspeerd 23	schagter 4
ploogliene 61	reem 55, 60, 66	robuust 21	schaop 19
plukken 32	reepscheiden 63	roeken 38	schaostuk 62
poetse(n) 51, 71	reet 8	roen(e) 1	scharminkel 20, 22
poetskaom 51	refelen 38	rollen 28, 29	schede 9
pofken 31	reifelen 38	ronneken 27, 28	schee 9, 16, 18
poldazoeze 24	reiger 24	rönneken 27	scheef 70
ponie 6	rekke (zich) 35	ronselen 27	scheelappen 55
poot 8, 74	remketting 66	roodmont 14	scheenbeen 11
pote 25, 35	rengel-op 31	roodschimmel 14	scheer 59
poten 24, 25	rennen 30	roos 45	scheerhaok 59
potzen 51	renpeerd 21	ros 22	scheerhääke 59
praam 39	repe 63	roskam(me) 51	scheerlappe(n) 55
praoten 51	repe(n) 50, 61, 63	roskammen 51	scheerse 59
priezen 51	repenhaok 63	roskamp 51	scheide 63
prima 20	repenslaoder 63	roskaom 51	schennepiepe 11
proberen 38	renen 28	rosse 51	scheppen 34
probieren 38	reu 1	rosse(n) 51	schere 57
proei 2	reun 1	röstepiene 43	schettereg 44
proeike 2	reuster 45	rotkreupel 46	schichtig 16, 18
proeme 9	reuzer-je 45	rotkröppel 46	schichtereg 18
proesen 27	reven 38	rotstraal 46	schief 33
proeste(n) 27	ri-jpeerd 23	rotstraol 46	schindrachteg 40
prönne 17	ri-jpeerdje 24	rotstraole 46	schindragend 40
proppenkewwers 45	ri-jzaal 64	rotzak 17	schienzwanger 40
prujke 2	ri-jzeg 23	roze 45	schierpeerd 21
pruijke(n) 2	ri-jzwappe 67	rug(ge) 21	schiethak(ke) 11
puller 18	ribben 23	rug(ge)reem 66	schillappen 55
R	rie(j)zadel 64	ruggereem 65	schimmel 14
raam 58	rie-liene 61	rugreem 66	schithakken 11
rad 47	rieje 46	rugriem 66	schitsen 35
ramskop 17	riejpeerd 23	ruin 1	schiwappen 55
rank 21, 23, 24	riem 23, 63	rume 36	schiwappenband 55
rank(e)n 23, 24	riempeerd 23	run 1	schobbe(n) (zich) 48
ranselen 68	riepeerd 24	rune 1	schobber 48
raozend 44	riffeleg 23	runneke 28	schobberd 48
rap 22	riffteg 23	runneke(n) 27	schoerder 26, 48
ras 1, 21, 23, 24	rijer 21	rustegen 19	schoerplekken 48
rasachteg 21	rijtuigzadel 64	ruun 1	schoervlekken 48
rasjen 21, 23, 24	rijzweep 67	S	schoever 36
rasman 22	rillen 28	sabel 9	schof(t) 12, 62
raspeerd 23	ring(e)(n) 12, 57	sabelbene(n) 34, 35	schofreem 62
raspeerd(jen) 21	ringel 57	schaar 57	schofriem 62
	ringketting 57		schoft 5, 64

Register van Achterhoekse en Liemerse woorden uut 'De mens en zien wark - C' (vervolg)

schoftband 62	sjiek 23	slöppen 36	snuve(n) 27
schoftjen 64	sjoeksjak 30	slopper 36	sobbedrefken 30
schompig 22	sjok-sjak 30	slordig 20	sobbeken 30
schoppen 32	sjokken 30	slöttel 64	sobben 30
schöppen 34	sjoks 23	slungel 20, 24	sober 22
schorf 48	sjoksen 30, 36	slungelen 34	sok 12
schörf 46, 48	skeenbeen 11	slunnedraf 30	sökke 46
schörftigheid 48	skithakken 11	sluting 59	sökkeldraf 30
schouwen 38	slachter 4, 17, 20	sluuthaok 59	sökkeldrafjen 30
schrabene 36	slach(t)peerd 4, 20	sluutstuk 59	sökkelen 30
schram 22	slaegel 20	smeerlap 17	solied 20
schrank 36	slag 31, 43, 68	smetplekken 48	soortig 20
schrao 22	slagerspeerd 17	smetten 48	sopvullen 2
schraol 22	slagreem 66	smiegel 17	span 61
schrape 33	slakkere 34	smieten 34, 40	spannen 71
schrappe(n) 33	slamiel 20	smoks 23	spat 37, 47
schrauwen 28	slamieris 24	smoksen 36	spatoren 47
schreden 30	slamps 24	smokserd 25	spen 9
schreeuwen 28	slank 23	snebbe 7	speenvölle 2
schridt 36	slaon 31, 32, 34, 40, 68	snebken 7	spene 39
schrieltjen 22	slaopend 44	snedeg 21	spenen 42
schrien 36	slap(pe) 20, 21, 46	snellen 22	sperma 39
schrieven 33	slappeling 20	snep(pe) 7	spichteg 18
schrikachteg 18	slappelen 20	sneppen 7	spleetoge 44
schrikker 18	slateren 38	sni-jboon 23	spleetvere 57
schrikkereg 18	slech(t)(e) 20, 21	sni-je(n) 52	spleten 34
schrikkeregen 18	slechten 17, 20	snieden 52	splinter 57
schuchter 18	sleppe(n) 36	sniejen 52	spochtereg 18
schudden (zich) 28	sleppenden 36	snije 52	spöllegrei 8
schufken 64	slepper(d) 20, 36	snip(pe) 7	spöls 18
schufkesreem 65	slepperegen 36	snipjen 7	spons 41
schuikerd 48	slepperspeerd 24, 25	snipken 7	spoor 36
schuivere 28	sliemen 38	snitteg 21	springer(d) 18, 24
schuj 18	sliemereg 38	snoet 7	springereg 18
schuppe(n) (zich) 32, 35	slietasken 36	snoet(en)reem 55	springteugel 61
schurf 46, 48	sliets 4	snoeve(n) 27	spronggewricht 11
schurfvlekke 48	slim 44, 49	snoeven 27	spronk 30, 31
schuurplekke 48	sliphakken 36	snoor 68	sprunge 31
schuve 33	slisteren 36	snor(re) 6	spuchtereg 18
show 37	sloffe(n) 36, 46	snorheure 6	staak 22, 24
sierbeugel 55	sloffer(d) 36	snorken 27, 28	staar 44, 45
siesken 2	slofhak(ke) 36	snottere 28	staats 20
singel 65	slofkerd 36	snottereg 49	staeg 17
sjagrijneg 16	slofteugel 61	snowe 44	staegs 17, 32
sjakkeren 30	slok 46	snuttere 28	staeks 17, 32
sjaksen 30	slokrepe 63	snuurken 68	staets 17, 32
	slokrepen 63	snuutje 7	staetsen 17

Register van Achterhoekse en Liemerse woorden uut 'De mens en zien wark - C' (vervolg)

stakelbeen 24	stern(e) 5, 6	strontvul 40	terug 73
stakerd 24	sterrekieker 5	strop 59	t(e)rugge 73
stakereg 24	sterretjen 6	ströp 59	terug op 73
stalbene 25	stet 8	strukele(n) 33, 34	teruggestukken 70
stalmood 28	steurege(n) 30, 44	strummeleg 33	teugel 60
stand 34, 36, 37	steuten 10	strummelen 33	tiit(te) 9
stang(e) 7, 55, 56, 67	stevendig 25	strumpelen 34	toch 67
stange-eugten 57	stevig 20	stuk 52	tocht 45
stangehaavel 57	stevveg 30	stuntelen 34	tochteg 38
stangehaok 57	stie op 72	sturen 71	toe 73
stangelken 57	stiebeugel 64	subbeldraf 30	toef 6
stangeringen 57	stiefbeugel 64	sukerschere 67	toefreemke(n) 55
stao 74	stieg 64	sukkeldraf 30	toesprekken 51
staon 32, 36, 37, 39, 45, 46, 74	stiegböggel 64	sukkeldrafjen 30	toiletteren 51, 71
staonvlak 10	stijgbeugel 64	sukkeldrefke(n) 30	tone 38
staonziekte 43	stik 37	sukkele 30	tongscheter 7
stap 36, 73	stil(le) 74	swans 8	toom 54, 56, 60, 61
stappe(n) 29, 30	stinkpeute 46	swep(pe) 67	toomwies 50, 53
stappert 22	stinkpoot 46		toonder 26
stapvoets 29	stip(pe) 6, 7	T	toonrad 34
stapvoots 29	stoekebeen 24	taand(e) 7, 23	toonraeden 34
stark 20	stoeken 33	tam 19	toonraeder 35
start 8	stökken 70	tammen 19	toonraedersstand 34
stat 8, 52	stolperen 33	tand(e)(n) 7, 45	toonraejen 34
statboom 66	stoppelvos 15	tandvleis 45	toonraejer 35
stateugte 66	straal 10	täöten 51	toonrapper 35
statleerke(n) 66	strabaant 18	tas(t)heure 6	toontredder 35
statlusse 66	strank 9	teejtraejer 26	toontreden 34
statreem 63, 66	straol(e) 10	teenganger 25	toontreder 26, 35, 37
statriem 63, 66	strelen 51	teentraeden 35	topheure 6
statstuk 66	strengels 5	teentraeder 26	tophoor 6
stattoom 63, 66	strengen 63	teentraejer 26	topmanen 6
steerne 6, 32	strengholder 66	teentreder 26, 35	tossen 6
steerntje(n) 6	strieke(n) (zich) 34, 35, 68	tegenspannen 70	trad 22, 30, 73
steert 8	strieker(d) 25, 68	teikenen 38, 39	traeden 29, 32
stegel 64	strieklap 25	tejen 35	traeje(n) 32, 40
stegereep 64	strijker 25	tekene 38	traenn 22
steigere(n) 31	strikken 35	telganger 26	trampelen 32
stekkelheureg 14	stroekelen 33	tellen 23	träönderege 45
stekfels 10	strompelen 33, 34	temperement 19	traonogen 45
stekkelvos 14	strömpelen 34	tenen 26, 34	trap 73
stel 67	strompeler 36	tenenslöpper 33	trappele(n) 32
stelreem 62	strompelerd 47	tenentraeder 35	trappen (zich) 35
stelriem 62	stront 29	tenentrappier 35	tredt 22
steltloper 24	strontvölle 40	tepel 9	treje 35
		teppel 9	trekhaok 59, 63
		teren 29	trekhäöke 59

trekken 28, 33, 70, 71	U	verstökken 70	viërsprong 31
trekketten 66	uier 9	verstoten 2	viërsprung 31
trekkettings 63	umhoge 32	verstötte 2	viërsprunk 31
trekkussen(s) 59	umhoog 32	verstötteling 2	vildersspeerd 4
trekoge 63	umme 72	verstotten 2	viller 22
trekoog 59	underbek 7	verstukken 70	vinnegen 18
trekpeerd 25	underhaam 59	veruut 72, 73, 74	vlaaien 51
trekperd 1	uut 73	vervangen (zich) 35	vlak 46
trekrepen 63	uutgediend 4	verwijderen 42	vlakke(n) 7, 48
trekzeel 62	uutkammen 52	verzette 70	vlasheure 10
trekzelen 63	uutspanne(n) 71	vetlökke 11	vlechten 51
trepelen 32, 37	V	vetlokken 11	vlegengek 16
trens 56, 61	vagina 9	veul 2	vleksken 7
trensringen 57	valen 14	veuleke 2	vleus 41
trentelen 32	vallen 33	veulensziekte 43	vlies 41, 44, 45
trieb op 73	vals 45	veulenzeekte 47	vloch(ten) 33
trillen 28	vandeur 31	veulheure 6	vlog 30
trippelerd 37	vanduur 31	veuln 2	vlot 18, 22
trippeltrap 32	vang 12	veurbeenpiepe 11	vlotgal 47
troebel(e) 45	vange(n) (zich) 35	veurbene(n) 32	vlotgallen 43
trommen 33	vanger 26	veurbenen 32	vlotn 18
trug 73	vangs(t) 12	veureghaed 17	vlotte 22
truge 73	vanhaands 12	veuren 32	vloten 22
trugge 73	vanhan(d)sen 13	veurfront 55	vlug 18
trugo 73	vanhands 12	veurhand 11	vluus 41
truk 73	väöle 2, 40	veurhen 71	voch(t) 39, 43, 47
truke 73	väörheer 71	veurheufdriem 55	voel 29, 41, 42
truu 73	vaozel 9	veurheufreem 55	voelheure 6
truug 73	vaste 56	veurheufsriem 55	voes 74
truuj 73	vatten (zich) 35	veurkni-j 12	voes op 74
truuk 73	vazel 9	veurkootn 11	voest 65
truukop 73	veerkant 36	veuroet 72	voet 74
tussenoet 31	veersprong 31	veurpiepe 11	voet op 74
tussenuut 31	veersproonk 31	veurpoot 32	voetje(n) 73, 74
tuufken 6	vel 23, 28	veurpote 32	voetje(n)-op 74
tuug 50, 53	vengen (zich) 35	veurslag 68	voets 74
tuugspringer 16	venken (zich) 35	veurspan 61	voetzool 10
tuugvlekken 48	verdreid 16	veurspannen 70	völ(le)(n) 2
tuugwies 50	verkeld 45	veurstoeven 33	volbloed 24
twee-en-'n-half- jeuregen 3	verkeldheid 49	veuruut 32, 72, 73	volgesproonk 31
tweepeerdsliene 61	verkoudheid 49	veuruutslaon 32	volgreujd 20
tweepeerdsliënt 61	verrekkeling 17	veuruuttrappen 32	voljeuregen 3
tweespanliene 61	verse 10	veurzichtegen 37	völke 2
tweevoudege 61	verslette(n) 4	veute 34, 37, 46	volle 31
twenter 3	verstekken 70	viëgedrolle 29	völle 2
	verstellen 70	vierde 31	volle(n) 30, 31
		vierkant 10	völlehaam 42

Register van Achterhoekse en Liemerse woorden uut 'De mens en zien wark - C' (vervolg)

völlenzeekte 43	waenn 31, 32	wipsingel 65	zenuwknol 16
völleshaam 42	waeterveulen 2	wipzeel 65	zenuwlied 16
völn 40	waever 26	wissele(n) 7	zenuwlijder 16
volpeerd 3	waezen 31	wisselgang 31	zenuwpeze 16
volsten 30, 31	walken 29	witsnoete 7	zere 45, 48
voltands 3	wanegheid 18	witte 48	zette(n) 70
vonderen 35	wange(n) 7	witveutje 15	zetten 35
vooruit 73	warken 40	witvoet 15	zeutjes 73
vooruit 73	warkpeerd 3, 22	wörgel 60	zichzelf 34, 35
voot 10	warmblood 22	wrat 12	zien 45
voot op 74	wasbrod 22	wratte(n) 12	zinneg 18, 19
vort 73	wasken 52	wupsingel 65	zinnegen 19
vos 14	water 47		zinnegheid 19
voskel 10	waterblaas 41	X	z'n eige 34, 35
vospel 10	waterege 45	x-bene 37	zöchteri-je 43
vosper 10	week 16		zoeglap 41
vosschimmel 15	weeps 16	Z	zoer 16
vot 72, 73	weerhääk 45	zaal 64	zoeren 16
voze 47	weigeraar 17	zaalriem 65	zog 41
vraensken 27	weke 46, 49	zaalsingel 65	zogvullen 2
vreensken 27	wekereg 16	zaalsriem 65	zok 11, 12, 24
vrendelek 51	wel 73	zabbeltjen 41	zokkerig 25
vrenskan 27	weldereg 18	zachjes 30	zolle 10
vriendelek 19	weltere(n) (zich) 29	zach(te) 16, 49	zommerdag 48
vrom 19	welterplaatse 29	zachtzinneg 19	zommerschörf 48
vruchtvlies 41	wendele(n) 29	zadel 64	zondagziekte 43
vruit 72	wennen 50	zadelplekken 48	zonnebrand 44, 48
vruut 72	wentele(n) (zich) 28, 29	zadelreem 65	zool 10
vul 2, 40		zadelriem 65	zucht 43
vul(le)n 2, 40	wessele(n) 7	zadelringe 65	zundagse 62
vulleke(n) 2	wetervulleken 2	zadelrug(ge) 21	zundagszeekte 43
vullemere 39	wetervullen 2	zael 62	zuren 16
vullen)kuuksken 41	wever 26	zak 8, 41	zuugnepken 41
vullenbrood 41	wied 36, 37	zakrugge 21	zuur 16
vullenkoekjen 41	wiedbeens 36	zaod 39	zuutjes 73
vullenkoke 41	wiedbeneg 36	zaodstang 8	zwaaien 34, 40
vullenmaere 3	wiedstandeg 36	zaol(e) 10	zwaaiend 34
vullenmere 2	wiedstaon 36	zeeg 19	zwaaiier 37
vullenmerrie 39	wiendzuger 25	zeel 62, 63	zwaaierd 34
vulmere 2, 39	wierbossen 5	zeeloog 59	zwans 8
vulnmere 39	wierereg 18	zeerte 45	zwaore 25
vuregen 18	wieregen 18	zeeuw 22, 23	zwarte(n) 15
vut 73	willeg 19	zeikerd 16	zwartschimmel 15
vuul(t) 42	windhapper 25	zelle 62	zwatjen 15
vuuruut-an 72	windzoeger 25	zellen 53	zweed 14
vuutjen 74	windzuger 25	zenuwachteg 16, 18	zweep 67, 68
W	winterhoor 10	zenuwachtegen 16	zweetvos 14

Register van Achterhoekse en Liemerse woorden uut 'De mens en zien wark - C' (vervolg)

zweien 34
zweitvos 14
zwep(pe) 67
zweppeleerken 68
zweppenslag 68
zweppenstok 67
zwieptōwken 68
zwijselaar 26
zwiltaan 12
zwilwrat(te) 12
zwok 60
zwoor 21, 56
zwoorbeneg 25
zwoorder 70
zwoorn 21
zwöp 67
zwöppe 67
zwöppe(n)koord 68
zwöppe(n)touw 68
zwöppenslag 68
zwore 25, 56
zworen 23, 25

ALFABETISCH REGISTER VAN STANDAARDNEDERLANDSE WOORDEN UUT 'T PEERD

A

aalstreep 15
 aantrekken (een wagen of kar) 33
 aanwassen
 -- op de tanden 45
 achterhaam I 65
 achterhaam II 66
 achterhand (v.e. paard) 8
 achterknie 12
 achteruit
 commando als een paard -- moet gaan 73
 achteruittrappen 32
 afscheiding
 -- geven als teken van hengstigheid 38
 afscheiding
 -- uit de tepels geven als teken van
 zwangerschap 39
 aftuigen
 een paard na een keuring -- 71
 afzonderen
 een veulen van zijn moeder -- 42
 appaloosa 15
 appelschimmel 14
 arbeid
 wennen aan tuig en -- 50

B

been 7
 commando als een paard zijn -- omhoog
 moet doen 74
 met de benen te dicht opeen staan 36
 met de benen te ver uit elkaar staan 36
 paard met dunne, fijngebouwde benen 24
 paard met zware benen 25
 zwaaien met de benen tijdens het
 werpen 40
 beervoetig 46
 bewegen
 onder het stappen de hoeven naar buiten
 -- 34
 bijhands
 --e paard 13
 bit 55
 bitring 57
 bitstang 56
 blauwschimmel 14

bles 6, 14
 boeg 11
 bolspat 47
 borst 11
 borstriem 62
 bovenstang 57
 broekketting 66
 bronstig (gez. v.e. merrie) 38
 buikriem
 brede ñ 65

C

castreren 52
 commando
 -- als een paard naar links moet 72
 -- als een paard naar rechts moet 72
 -- als een paard opzij moet 72
 -- als een paard stilstaat en dan verder
 moet gaan 72
 -- als een paard stilstaat en dan een
 beetje verder moet gaan 73
 -- als een paard achteruit moet 73
 -- als een paard zijn been omhoog moet
 doen 74
 -- als een paard op moet staan 74
 -- als een paard stil moet staan 74

couperen 52

cremello 15

culeron 66

D

dartel (paard) 18
 dekken (een merrie) 39
 doorgezakt
 paard met --e rug 21
 draagriem 65
 drachtig (gez. v.e. merrie) 39
 draven 30
 tegelijkertijd galopperen en -- 31
 draver 22
 droes 48
 goedaardige -- 49
 kwaadaardige ñ 49

E

eeltwrat 12

F

flank 12
frontriem 55

G

gal 47
galopperen 30
 tegelijkertijd -- en draven 31
gebit 7
gebouwd
 goed -- paard 20
 licht -- paard 21
 slecht -- paard 20
 zwaar -- paard 21
geslachtsorganen
 -- van een hengst 8
gezwollen
 -- tandvlees 45
goedaardig
 --e droes 49
goudvos 14
grauw
 --e staar 44
gust 40

H

haam 58
haamkussen 59
haamoer 60
haamslot 59
haamspaan 58
haar
 paard met bruin -- 15
haarenkelen 35
hak 12
halster 53
harken
 --d over de grond klauwen met de
 voorbenen 33
heksenvlechten 5
hengst 1
 naar de -- brengen (gez. v.e. merrie) 38
hengstigheid
 afscheiding geven als teken van -- 38
hengstveulen 2
hinneken 27

hoef 10

 bij het stappen de hoeven niet voldoende
 opheffen 36
 de hoeven overdreven hoog optillen 37
 met de hoeven naar buiten gekeerd staan
 37

hol

 op hol -- 31
hoofd (v.e. paard) 5
hoofdstel 54
hotlijn 60
huid
 bevend schudden met de ñ 28

I

inspannen

 zo -- dat een paard meer moet doen dan
 het andere 70
 zo -- dat een paard minder moet doen
 dan het andere 70

K

kaal

 kale plekken 47
karspringer 16
keelband 55
kieuwen 7
kimmelring 57
kinketting 57
klauwen
 harkend over de grond -- met de
 voorbenen 33
kletsoor 68
kloppen
 vriendelijk pratend op de nek -- 51
knevel 57
koekje
 -- dat een veulen bij de geboorte in de
 mond heeft 41
koepaard 15
koffievos 14
koker 9
kol 6
kolder 44
koliek 43
koppig (paard) 17

Alfabetisch register van standaardnederlandse woorden uit 't Peerd (vervolg)

kopriem 54
 kreupel (zijn) 47
 kribbenbijter 25
 kroonrand
 paard met witte -- 15
 kruislijn 61
 kruislings
 onder het stappen met de benen -- lopen
 kwaadaardig
 -- roepen 28
 --e droes 49

L

langbenig
 langbenig -- 24
 leemvos 14
 leewater 43
 leiden 71
 leidse 60
 lies 12
 links
 commando als een paard naar -- moet 72
 loenje 61
 lomp
 23
 longeerteugel 62
 lopen 29

M

mager (paard) 22
 mak (paard) 19
 manen 5
 staart en -- opmaken 51
 manenschurft 48
 manenstrang 5
 merrie 2
 merrieveulen 2
 moederloos
 -- veulen 2
 mok 46
 moor 15
 moorkop 15
 mouw 47

N

nageboorte 42

nek
 vriendelijk pratend op de -- kloppen 51
 nesthaar 10

O

omhoog
 commando als een paard zijn heen --
 moet doen 74
 onderhaam 59
 onhandelbaar (paard) 17
 onvriendelijk (paard) 16
 oogkleppen 55
 opheffen
 bij het stappen de hoeven niet voldoende
 -- 36
 opmaken
 staart en manen -- 51
 opstaan
 commando als een paard op moet staan
 74
 optillen
 de hoeven overdreven hoog -- 37
 optuigen
 een paard voor een keuring -- 71
 opzetteugel 61
 opzij
 commando als een paard -- moet 72
 oud
 -- versleten paard 3
 overgevoelig paard 16
 overkoot
 -- staan 45

P

paard 1
 -- met bruin haar 15
 -- met bruine vlekken 15
 -- met donkerbruine tot zwarte vlekken 15
 -- met doorgezakte rug 21
 -- met dunne, fijngebouwde benen 24
 -- met wit, stervormig vlekje op het
 voorhoofd 15
 -- met witte en zwarte vlekken 15
 -- met witte kroonrand 15
 -- met zware benen 25
 -- na vijf jaar 3

-- tot anderhalf jaar 3
 -- tot twee jaar 3
 -- van anderhalf tot twee jaar 3
 -- van drie jaar 3
 -- van drie tot vijf jaar 3
 -- van twee-en-een half jaar 3
 -- van twee tot drie jaar 3

dartel -- 18
 koppig -- 17
 langbenig -- 24
 lomp -- 23
 mager -- 22
 mak -- 19
 schrikachtig -- 18
 onhandelbaar -- 17
 onvriendelijk -- 16
 oud, versleten -- 3
 overgevoelig -- 16
 rank -- 23

paardendeken 66
 paardenkeutels 29
 paardentuig 53
 penis 8
 pijp I 11
 pijp II 11
 plek

kale --ken 47
 ploegteugel 61
 pony 6
 praten
 vriendelijk --d op de nek kloppen 51
 proesten 27

R

rank (paard) 23
 rechts
 commando als een paard naar -- moet 72
 roepen
 een paard -- 74
 kwaadaardig ñ 2##
 kwaadaardig ñ 28##
 roskam 51
 roskammen 51
 rotstraal 46
 rugriem 66
 ruïn 1

S

schijndrachtig zijn (gez. v.e. merrie) 40
 schimmel 14
 schoft 12
 schoftriem 62
 schoftzadel 64
 schrikachtig (paard) 18
 schudden
 bevend -- met de huid 28
 schuurder 26
 singel 65
 slaan
 met een zweep -- 68
 slofteugel 61
 snep 6
 snoer (v.e. zweep) 67
 snor 6
 snuiven 27
 staan
 met de benen te dicht opeen -- 36
 met de benen te ver uit elkaar -- 36
 met de hoeven naar buiten gekeerd -- 37
 overkoot ñ 45
 staar
 grauwe -- 44
 staart 8
 -- en manen opmaken 51
 staatriem 63
 stang
 -- met beugel 56
 stappen
 bij het -- de hoeven naar binnen keren 34
 bij het -- de hoeven niet voldoende
 opheffen 36
 onder het -- met de benen kruiselings
 lopen 35
 zich onder het -- op de voorhoeven
 trappen 35
 stapvoets (gaan) 29
 steel (v.e. zweep) 67
 steigeren 31
 stekelvoss 14
 stijgbeugel 64
 stilstaan
 commando als een paard stil moet staan
 74

commando als een paard stilstaat en dan
 een beetje -- moet gaan 73
 commando als een paard stilstaat en dan
 verder moet gaan 72
 stoppelvoss 15
 straal 10
 strengen 63
 strenghaak 63
 strijker 25
 strompelen
 --d lopen bij het aantrekken 34
 struikelen 33
 sukkeldrafje
 op een -- lopen 30

T

tand
 aanwassen op de --en 45
 tandvlees
 gezwollen -- 45
 telganger 26
 tepel
 afscheiding uit de --s geven als teken van
 zwangerschap 39
 tepel (v.e. merrie) 9
 toontreder 26
 trappelen
 --de bewegingen maken 32
 trappen
 zich onder het stappen op de voorhoeven
 -- 35
 treiten 59
 trekoog 59
 troebel
 --e ogen 45
 tuig
 wennen aan -- en arbeid 50

U

uier (v.e. merrie) 9
 uitgestort
 --e zaad (v.e. hengst) 39
 uitspannen 71
 uitwerpselen
 eerste -- v.e. veulen 29

V

vanhands
 --e paard 12
 vazel 9
 verder
 commando als een paard stilstaat en dan
 een beetje -- moet gaan 73
 commando als een paard stilstaat en dan
 -- moet gaan 72
 versleten
 oud, -- paard 3
 vetlok 11
 veulen 2
 -- tot een jaar 3
 -- van een half jaar 3
 -- vlies waarin het veulen tijdens de
 geboorte zit 41
 een -- werpen 40
 koekje dat een -- bij de geboorte in de
 mond heeft 41
 vlek
 paard met bruine vlekken 15
 paard met donkerbruine tot zwarte
 vlekken 15
 paard met wit, stervormig --je op het
 voorhoofd 15
 paard met witte en zwarte vlekken 15
 vlies
 -- waarin het veulen tijdens de geboorte
 zit 41
 voorhoef
 zich onder het stappen op de voorhoeven
 trappen 35
 voorknie 12
 vooruittrappen 32
 vos 14

W

welteren 29
 wennen
 -- aan tuig en arbeid 50
 werpen
 een veulen -- 40
 zwaaien met de benen tijdens het -- 40
 windzuiger 25
 wisselen 7

wolfsbit 56

Z

zaad

zadel 64

zondags

--e teugel 62

zondagsziekte 43

zool 10

zwaaien

-- met de benen tijdens het werpen 40

zwangerschap

afscheiding uit de tepels geven als teken

van zwangerschap 39

zweep 67

met een -- slaan 68

zweetvos 14

zwijmelaar 26

INHOUD

INLEIDING

HOOFDSTUK 1

ALGEMEEN

paard	1
hengst	1
ruin	1
merrie	2
veulen	2
merrieveulen	2
hengstveulen	2
moederloos veulen	2

HOOFDSTUK 2

ONDERSCHEID NAAR LEEFTIJD

veulen van een half jaar	3
veulen tot een jaar	3
veulen/paard van een jaar	3
paard tot anderhalf jaar	3
paard tot twee jaar	3
paard van twee-en-een halfjaar	3
paard van twee tot drie jaar	3
paard van drie jaar	3
paard van drie tot vijf jaar	3
paard na vijf jaar	3
oud, versleten paard	3

HOOFDSTUK 3

LICHAAMSDELEN

hoofd van het paard	5
manen	5
manenstrang	5
heksenvlechten	5
snor	6
kol	6
pony	6
bles	6
snep	6

V

kieuwen	7
gebit	7
wisselen	7
been	7
achterhand	8
staart	8
geslachtsorganen v.e. hengst	8
penis	8
koker	9
vazel	9
uier v.e. merrie	9
tepel v.e. merrie	9
nesthaar	10
hoef	10
zool	10
straal	10
boeg	11
borst	11
pijp I	11
pijp II	11
vetlok	11
schoft	12
flank	12
lies	12
eeltwrat	12
voorknie	12
achterknie	12
hak	12
vanhandse paard	12
bijhandse paard	13

HOOFDSTUK 4

ONDERSCHEID NAAR KLEUR

schimmel	14
appelschimmel	14
blauwschimmel	14
vos	14
stekelvos	14
zweetvos	14
koffievos	14
leemvos	14
goudvos	14
bles	14
moor	15

moorkop	15	luchtzuiger	25
appaloosa	15	zwijmelaar	26
aalstreep	15	telganger	26
cremello	15	schuurder	26
koepaard	15	toontreder	26
paard met bruin haar	15		
paard met bruine vlekken	15	HOOFDSTUK 7	
paard met donkerbruine tot zwarte vlekken	15	GEDRAG, VERRICHTINGEN	
paard met witte en zwarte vlekken	15		
paard met witte kroonrand	15	hinneken	27
paard met wit, stervormig vlekje op het voorhoofd	15	snuiven	27
stoppelvos	15	proesten	27
		kwaadaardig roepen	28
		bevend schudden met de huid	28
		welteren	29
		eerste uitwerpselen v.e. veulen	29
		paardenkeutels	29
		lopen, gaan	29
		stapvoets gaan	29
		op een sukkeldrafje lopen	30
		draven	30
		galopperen	30
		tegelijkertijd galopperen en draven	31
		op hol slaan	31
		steigeren	31
		trappelende bewegingen maken	32
		vooruittrappen	32
		achteruittrappen	32
		harkend over de grond klauwen met de voorbenen	33
		struikelen	33
		een wagen of kar beginnen te trekken	33
		stompelend lopen bij het aantrekken	34
		onder het stappen de hoeven naar buiten bewegen	34
		bij het stappen de hoeven naar binnen keren	34
		onder het stappen met de benen kruiselings lopen	35
		zich onder het stappen op de voorhoeven trappen	35
		haarenkelen	35
		bij het stappen de hoeven niet voldoende opheffen	36
		met de benen te ver uit elkaar staan	36
HOOFDSTUK 5			
TEMPERAMENT EN KARAKTER			
overgevoelig	16		
karspringer	16		
onvriendelijk	16		
koppig	17		
onhandelbaar	17		
schrikachtig	18		
dartel	18		
mak	19		
HOOFDSTUK 6			
LICHAMELIJKE KENMERKEN			
goed gebouwd	20		
slecht gebouwd	20		
paard met doorgezakte rug	21		
licht gebouwd	21		
zwaar gebouwd	21		
draver	22		
mager paard	22		
rank paard	23		
lomp (paard)	23		
langbenig paard	24		
paard met dunne, fijngebouwde benen	24		
paard met zware benen	25		
kribbenbijter	25		
strijker	25		

met de benen dicht opeen staan	36
met de hoeven naar buiten gekeerd staan	37
de hoeven overdreven hoog optillen (bij het lopen)	37

HOOFDSTUK 8

VOORTPLANTING

brongstig	38
afscheiding geven als teken van hengstigheid	38
bij de hengst brengen	38
(een merrie) dekken	39
uitgestorte zaad (van een hengst)	39
afscheiding uit de tepels geven als teken van zwangerschap	39
drachtig (gezegd van een merrie)	39
gust, niet drachtig	40
schijndrachtig zijn	40
een veulen werpen	40
zwaaien met de benen tijdens het werpen	40
vlies waarin het veulen tijdens de geboorte zit	41
koekje dat het veulen bij de geboorte in de mond heeft	41
nageboorte van een paard	42
(het veulen) (van het moederdier) afzonderen	42

HOOFDSTUK 9

ZIEKTEN

leewater	43
zondagsziekte	43
koliek	43
kolder	44
grauwe staar	44
troebele ogen	45
gezwollen tandvlees	45
aanwassen op de tanden (bij een paard)	45
overkoot staan	45
beervoetig	46
rotstraal	46
mok	46

mouw	47
gal	47
bolspat	47
kreupel zijn	47
kale plekken	47
manenschurft	48
droes	48
goedaardige droes	49
kwaadaardige droes	49
(een paard) wennen aan tuig en arbeid	50

HOOFDSTUK 10

BEHANDELING EN VERZORGING

vriendelijk pratend op de nek kloppen	51
roskammen	51
roskam	51
staart en manen opmaken	51
couperen	52
castreren	52

HOOFDSTUK 11

PAARDENTUIG

paardentuig	53
-------------	----

11.1 halster

halster	53
kopriem	54

11.2 hoofdstel

hoofdstel	54
frontriem	55
neusriem	55
keelband	55
oogkleppen	55
bit	55
bitstang	56
stang met beugel	56
wolfsbit	56
knevel	57
kinketting	57
kimmelring	57

bovenstang	57	11.10 achterhaam	
bitring	57	achterhaam I	65
		rugriem	66
11.3 haam		achterhaam II	66
haam	58	culeron	66
haamspaan	58	broekketting	66
haamkussen	59		
onderhaam	59	11.11 paardendeken	
treiten	59	paardendeken	66
trekoog	59		
haamslot	59	11.12 zweep	
haamoor	60	zweep	67
		steel van een zweep	67
		snoer van een zweep	67
11.4 leidsel		kletsoor	68
leidsel	60	(een paard) slaan (met een zweep)	68
hotlijn	60		
kruislijn	61	HOOFDSTUK 12	
loenje	61		
opzetteugel	61	MET EEN PAARD RIJDEN	
ploegteugel	61	inspannen	70
slofteugel	61	één van de twee paarden zó inspannen, dat	
longeerteugel	62	het meer moet doen dan de ander	70
zondagse teugel	62	één van de twee paarden zó inspannen, dat	
		het minder hoeft te doen dan de ander	70
11.5 borsttuig		uitspannen	71
borstriem	62	leiden	71
schoftriem	62	optuigen (voor een keuring)	71
		afthuigen (na een keuring)	71
11.6 strengen			
strengen	63	HOOFDSTUK 13	
strenghaak	63		
		COMMANDO'S	
11.7 staartriem		commando als een paard naar links moet	72
staartriem	63	commando als een paard naar rechts moet	
			72
11.8 zadel		commando als een paard opzij moet	72
zadel	64	commando als een paard stilstaat en dan	
schoftzadel	64	verder moet gaan	72
stijgbeugel	64	commando als een paard stilstaat en dan	
singel	65	een beetje verder moet gaan	73
draagriem	65	commando als een paard achteruit moet	
		gaan	73
11.9 brede buikriem			
brede buikriem	65		

commando als een paard zijn been omhoog moet doen	74
commando als een paard op moet staan	74
commando als een paard stil moet staan	74
(een paard) roepen	74

BIELAOGE 1

A. Weenink, Waken bi-j 't peerd	76
--	-----------

BIELAOGE 2

G. Geurtsen, Peerdegeld	77
--------------------------------	-----------

BIELAOGE 3

Jan te Vogt, Oze peerd	78
-------------------------------	-----------

REGISTER VAN DIALECTWOORDEN	80
------------------------------------	-----------

REGISTER VAN STANDAARD- NEDERLANDSE WOORDEN	94
--	-----------

Aj 'n bepaold woord neet vinden könt,
a'j fouten vindt of a'j bepaolde wensen aover 't WALD hebt,

- schrief dan an:
Erfgoedcentrum Achterhoek en Liemers
IJsselkade 13
7001 AN DOETINCHEM

- bel op: 0314 787078

- of e-mail: info@ecal.nu

Veur dee metwarking bu'w heel arg dankboor.

